

MINISTERIE VAN PROPAGANDA.EU

CRONOLOGISCHE ontwikkelingen Joegoslavië deel I

Sagittarius

Van: "joann fredrick" <natomurders@yahoo.ca>
 Aan: <frsoda@sympatico.ca>
 CC: <minja@vlada.ca>; <jpmaher@neiu.edu>; <teshuba@sympatico.ca>; <city@firestar.ca>;
 Verzonden: zondag 27 april 2003 10:47
 Onderwerp: re 4/26/03 article SARAJEVO OPENS MUSEUM OF SURVIVAL UNDER SEIGE

This is a response to your 4/26/03 article in the Toronto Star entitled, SARAJEVO OPENS MUSEUM OF SURVIVAL UNDER SEIGE

(a) in this article you wrote "...SOME 10,000 PEOPLE WERE KILLED IN THE SEIGE. BOSNIAN SERB FORCES SURROUNDED SARAJEVO IN APRIL 1992...."

FACT: THE ONLY KNOWN MURDERS INVOLVE MUSLIM FUNDAMENTALISTS WORKING WITH THEIR CROAT ALLIES (BOTH OF WHOM YOUR ARTICLE CLAIMS WERE "BESEIGED BY SERBS") IN SARAJEVO AT THAT TIME. FOR INSTANCE, IN MAY 1992 MUSLIM FORCES ATTACKED A BREAD LINE IN THAT CITY MURDERING MANY INNOCENTS. DESPITE A UN REPORT EXONERATING SERBIAN FORCES AND BLAMING MUSLIMS IN THAT MASSACRE, THE UN SECURITY COUNCIL IMPOSES ECONOMIC SANCTIONS AGAINST YUGOSLAVIA

CANADA'S OWN MAJOR-GENERAL LEWIS MACKENZIE AUTHORED A BOOK WHICH, ON THE SUBJECT OF THIS 5/27/92 MASSACRE, STATES: "THE STREETS HAD BEEN BLOCKED OFF JUST BEFORE THE (MAY 27 1992 SARAJEVO BREADLINE MASSACRE) INCIDENT. ONCE THE CROWD WAS LET IN AND LINED UP, THE MEDIA APPEARED BUT KEPT THEIR DISTANCE. THE ATTACK TOOK PLACE AND THE MEDIA WERE (THEREFORE) IMMEDIATELY ON THE SCENE...."

I ASK THE TORONTO STAR IN THIS RESPONSE TO EXPLAIN HOW INNOCENTS "SURROUNDED BY THE SERBS" MANAGED TO LOSE THIS INNOCENCE LONG ENOUGH TO COMMIT MURDERS, AND WHY THE UN SECURITY COUNCIL VOTED TO PUNISH SERBS WITH SANCTIONS WHEN THE MAJORITY OF VICTIMS OF THIS MASSACRE WERE IN FACT SERBIAN THEMSELVES. NOT ONE SHRED OF EVIDENCE HAS BEEN FORWARDED TO THIS DAY IMPLICATING ANY BOSNIAN SERB FORCES IN THE PERPETRATION OF MURDER IN SARAJEVO, WHILE PLENTY OF EVIDENCE HAS BEEN CORROBORATED IMPLICATING MUSLIM AND/OR CROATIAN FORCES IN SARAJEVO PERPETRATING CRIMES DURING THIS SO-CALLED "SIEGE BY THE SERBS".

(b) in this article you wrote: "...THEY (BOSNIAN SERB FORCES) CUT OFF WATER, POWER, AND GAS SUPPLIES (TO SARAJEVO)...."

FACT: GAS AND ELECTRICAL SUPPLIES WERE IN SARAJEVO THANKS TO BOTH THE RUSSIANS AND THOSE SERBS YOU SAY WERE "ATTACKING THE CITY WITH ALMOST CONSTANT FIRE." HERE IS A QUOTE FROM A 1995 WASHINGTON POST ARTICLE PRINTED DURING WHAT THE TORONTO STAR CALLS THE "SEIGE OF SARAJEVO" "NATURAL GAS ARRIVES IN SARAJEVO THROUGH A PIPELINE RUNNING FROM HUNGARY THROUGH SERB-CONTROLLED TERRITORY; THE GAS ITSELF IS SUPPLIED BY RUSSIA. UN OFFICIALS ARE TRYING TO NEGOTIATE WITH RUSSIA TO RESUME THE FLOW, CUT OFF BY MOSCOW BECAUSE SUPPLIERS ARE OWED \$100 MILLION IN BACK PAYMENTS FOR (DELIVERY TO SARAJEVO IN) PREVIOUS WINTERS...."

I ASK THE TORONTO STAR TO EXPLAIN HOW THEY CAN PRINT THAT SERBS CUT OFF GAS SUPPLIES TO SARAJEVO IN THE EARLY/MID 1990'S WHILE THE WASHINGTON

POST CAN PRINT THAT SERBS ALLOWED GAS SUPPLIES INTO SARAJEVO DURING THIS SAME PERIOD.....THE SAME WASHINGTON POST ARTICLE EXPLAINS WHAT THE TORONTO CALLS "BESIEGING SERBS" ALLOWING ELECTRICITY TO FLOW INTO SARAJEVO.

(c) in this article you state: "....BOSNIAN SERB FORCES...CUT OFF...ALL MAIN ROADS INTO THE CITY (OF SARAJEVO)...."

FACT: "....THE CROATIAN DEFENSE COUNCIL ('S)...MAIN EFFECT WAS IN HOLDING ONE OF THE RE-SUPPLY ROUTES...(INTO SARAJEVO). THROUGHOUT 1992 (THEY) USUALLY ALLOWED BOSNIAN MUSLIM CONVOYS TO PROCEED TO THE CITY. FOR PARTS OF 1993, THE (CROATIAN DEFENSE COUNCIL) CLOSED THIS ROUTE AS PART OF THE BITTER MUSLIM-CROAT FIGHTING OF THAT YEAR. HOWEVER, AFTER THE WASHINGTON ACCORD BETWEEN MUSLIMS AND CROATS IN 1994, THE ROUTE WAS RE-OPENED TO BOSNIAN SUPPLIES."

I ASK THE TORONTO STAR IN THIS RESPONSE HOW EXCLUSIVE CROATIAN AND MUSLIM CONTROL/USUAGE OF SUPPLY ROUTES = A SERBIAN SIEGE OF THOSE SUPPLY ROUTES. I ALSO ASK HOW THE ABOVE QUOTE FROM A US ARMY MAJOR AT THE COMBAT STUDIES INSTITUTE IN FORT LEAVENWORTH, TEXAS, ESCAPED THE SO-CALLED "OBJECTIVITY" OF TORONTO STAR REPORTING.

(d) you DID NOT WRITE the following in your article: "...DURING 1993 AND 1994, SLJIVO JASMIN WAS A MEMBER OF THE 10TH MOUNTAIN BRIGADE OF THE BOSNIAN FORCES COMMANDED BY MUSAN TOPALOVIC....JASMIN CONFESSED THAT HE HAD PERSONALLY KILLED MORE THAN 200 (INNOCENT) SERBS IN SARAJEVO. HE ALSO RAPED ABOUT 40 SERBIAN WOMEN. HE SAID HE HAD PERSONALLY KNOWN SOME OF HIS VICTIMS...."

I ASK THE TORONTO STAR IN THIS RESPONSE WHY THEY DID NOT THINK IT NECESSARY TO DETAIL THE MANY MUSLIM AND CROATIAN CRIMINALS HIDING AMONGST INNOCENT CIVILIANS IN SARAJEVO DURING THIS PERIOD WHICH ORIGINALLY PROMPTED SERBIAN FORCES TO SURROUND THIS CITY. (ABOVE QUOTE FROM TRUTHINMEDIA.ORG)

IN CONCLUSION, THE MUSEUM IN SARAJEVO (THAT IS THE SUBJECT OF THE TORONTO STAR ARTICLE) SHOULD HAVE AS ITS ENTRANCE MANTLEPIECE THE FOLLOWING FROM THE LONDON INDEPENDENT 8/22/92:

"United Nations officials and Western military officers believe some of the worst recent killings in Sarajevo, including the massacre of at least 16 people in a bread queue, were the work of the city's mainly Muslim defenders--not Serb besiegers--as a propaganda ploy to win world sympathy and trigger military intervention."

LET'S SEE WHO AT THIS TORONTO STAR HAS THE BALLS TO DEFEND WHAT THEY INSIST IS HONEST REPORTING

regards,

chris soda

Sagittarius

Van: "Ian Johnson" <j-
Aan: <Undisclosed-Recipient:;>
Verzonden: vrijdag 2 mei 2003 0:43
Onderwerp: CDSM:Fw: Screams And Cries

— Original Message —

From: Branka josilo-perry
To: Marbles
Sent: Thursday, May 01, 2003 2:06 PM
Subject: FW: Screams And Cries

----- Forwarded Message

From: "Milan Kasic" <milank@3web.net>
Date: Tue, 29 Apr 2003 09:08:08 -0700
To: <Undisclosed-Recipient:;>
Subject: Fw: Screams And Cries

Enviado: lunes, 02 de diciembre de 2002 17:33
Asunto: Screams And Cries

<http://www.swans.com/library/art8/elich006.html>

Swans

Screams And Cries
Prison Camp Lora and the Trial of the Lora 8

by Gregory Elich
 December 2, 2002

[Ed. *This article depicts some very graphic acts of torture in its first part. These acts are truly violent. The second part of the article deals with how justice was kept under the radar screen by the western media and became a travesty.*]

Sometimes beauty can be a mask for horror. The ancient and lovely city of Split, located along the Adriatic coast, possesses such charm that it is difficult to imagine that unspeakable crimes were committed there. Nor could one guess that a momentous trial has just concluded there, given the cloak of invisibility given it by Western reporters.

Eight former guards at the Lora prison camp stood trial, charged with murder and torture. Lora has much to say to us about the nature of human rights issues in the West. Why do some cases merit obsessive attention, while others evoke complete disinterest? Certainly it cannot be argued that attention was undeserved, for Lora was remarkable from every standpoint. **What took place at Prison Camp Lora defies understanding and must rank among the most disturbing examples of inhumanity.** The trial itself was caught in a whirlwind of drama and controversy, where mere words became a matter of life and death. **A few brave souls found extraordinary courage and spoke out, knowing that by doing so they might die. Yet in the West, the name of Lora remains a cipher.**

Prison camp Lora was situated in the former Yugoslav naval compound in Split. Once Yugoslav Federal forces were forced to withdraw during Croatia's violent war of secession in

1991, the Lora compound was seized by secessionist forces and the following year a prison camp was established on its grounds. In those days President Franjo Tudjman of Croatia and the ruling Croatian Democratic Union (HDZ) manifested an extreme retrograde nationalism and saw no place in an independent Croatia for minorities or dissent. In towns and villages throughout Croatia, people were thrown out of their jobs, intimidated and driven from their homes. In the first two years of independence alone, over 10,000 homes were dynamited, primarily those belonging to Serbs but also homes belonging to Croat dissidents. In some cases, houses were blown up while the occupants were inside. The mayor of Split was an enthusiastic proponent of the concept of a "pure" state and Serbian residents were systematically threatened and tossed out of their homes. Likewise, Croatian residents who opposed the HDZ were imperiled in the same manner. And it wasn't only opponents of the HDZ who lived in fear. For ordinary apolitical Croats it was dangerous even to be seen near a Serb neighbor, which others might interpret as association. "Everyone else knew what was going on," remembers a former prisoner at Lora speaking of life in Split before his arrest. "They literally ran away from us in the street." Many unfortunates were incarcerated in Prison Camp Lora, while others fell victim to immediate violence. Over 550 cases of such violence were recorded in Split, although the true total is certainly far higher. The first murders were not long in coming. A Croatian couple, Djordje and Vesna Gasparevic, early victims in this campaign of purification, were threatened over the course of several months for their lack of support for the HDZ. Then one day in February 1992 soldiers burst into the Gasparevic apartment and abducted them; their bodies were later found atop a garbage dump in the nearby town of Zrnovnica.

Another incident occurred in August 1992 when military police pushed their way into the home of another Croatian resident, Djordje Katic, and hauled him off to Lora where he was subjected to torture. Nenad Knezevic, of Serbian ethnicity, fared worse. Dragged from his home to the local jail, he was beaten so severely that his entrails were turned into pulp and he died later that same day. The wave of arrests and violence was soon followed by a series of bombings. Nightclubs, restaurants, cafes, houses and office buildings belonging to Serbs, Croat opposition and even mere business competitors were blown up over the course of a two-year period beginning in 1992.

On April 27, 1994, special police force officers blocked roads leading to the Mississippi nightclub and then proceeded to demolish the interior. One of the nightclub's guards was taken to Special Forces headquarters where he was beaten and then later dumped from a moving car. The next month Croatian soldiers entered the Song Café and after ejecting the customers thoroughly demolished the premises. The Stefanel Restaurant suffered extensive damage when it was hit by an explosion in August 1992. Nearly one year later, on May 5, 1993, the Stefanel Restaurant was once again bombed, and on this occasion the force of the blast was so powerful that several nearby apartments were damaged. Stefanel's owner, Miro Bogdanovic, was targeted for having the temerity to belong to an opposition party called Dalmatian Action. In 1994 he and eight other party members were arrested, but managed to be acquitted, he says, "only thanks to the courage of Judge Dukic." Over the next three years Bogdanovic was routinely beaten and threatened by members of the Croatian Defense Forces (HOS), an extreme fascist paramilitary organization clad

in black uniforms. Not once did local police take an interest in locating the culprits. In 1997 Bogdanovic was blackmailed and threatened by soldiers and he watched with dismay when the police arrived as they shook hands with his blackmailers. Later that evening, the soldiers returned once again and beat Bogdanovic up. Then a few days later his car was stolen. As a result of the beatings inflicted on him over the years, Bogdanovic is today disabled with severely damaged kidneys and dependent on dialysis. In 2000, Bogdanovic published an open letter to the mayor of Split, asking him to apologize to all the "victims of terrorism in 1991 and 1992." In his open letter Bogdanovic declared, "All those residents of Split who had any sort of Serb origin, or as 'pure' Croats were not

supporting HDZ nationalism, became persons exposed to public scorn. **Individuals were allowed to maltreat them, bomb their houses and property, liquidate them and never be held responsible for any of these acts." (1)**

As extremists in Split were forcibly removing "undesirable" persons from their homes, the Dalmatian Committee for Human Rights attempted to offer assistance to the victims. Its president, **Tonci Majic**, is a rare example of the type of human rights worker almost entirely unknown in the West: one who challenges rather than serves the powerful, and one who puts his life on the line to defend victims. Often himself the target of threats, Majic met with violence on February 2, 1994. On that day, HOS black shirts broke into the home of Slovenka Marinkovic, who lived alone with her two daughters. As soon as Majic arrived and tried to block the eviction, he was threatened and insulted. A difficult two and a half hours passed before two military policemen and additional HOS paramilitary soldiers arrived. A struggle ensued as a neighbor attempted to strike Marinkovic. Majic intervened and was clubbed and his nose broken. A paramilitary soldier seized Majic by the hair and started shaking him. Majic fell to the floor, and several soldiers started kicking him and until he "started bleeding profusely." As he was dragged outside he observed that "civil and military policemen watched all this without even trying to intervene or stop them." Majic and Marinkovic were taken for interrogation and afterwards they returned to her flat. When they rang the bell of Marinkovic's home, a woman in a black uniform answered the door and started screaming that this was now a fascist flat. HOS soldiers came running and yelled that they would cut their throats if they ever appeared in the building again. A paramilitary soldier ended the matter by clubbing Majic with a gun, causing a concussion. (2)

'They Threatened to Kill Us All'

The destination for many of Split's "undesirables" was Prison Camp Lora. Prisoners of war were also delivered there, as were civilians from elsewhere in Croatia and Bosnia-Herzegovina. Prisoners generally tended to be shuffled from one camp to another, so the time spent at Lora varied from one person to the next. For many, it was the last stop, for not all survived the experience. The names of surviving prisoners have been withheld from several public sources of documentation, although the names are on file. Out of respect for the privacy of the survivors and because many still live under the threat of death, I have followed this practice where the names are known to me. (3)

Survivors universally attest that they were beaten the moment they arrived at Lora. Newly arrived prisoners were stripped of valuables and then forced to run a gauntlet until clubbed into unconsciousness. One former prisoner relates a typical story. As he stepped off the truck he saw a line of Croatian soldiers waiting, armed with batons, pieces of wood and electrical conductors. "They kicked me mercilessly while I passed through the

line," he recalled. A 48 year-old lawyer saw Croatian military policemen holding "wooden and rubber batons and pieces of plumbing pipes," beating the newly arrived prisoners as they passed through the gauntlet until they fainted. Another prisoner remembers that as they descended from the truck one by one, they were "met by Croatian policemen and beaten up. In front of me, at some three meters, was Petar Spremo. One Croat soldier hit him hard on the head with the handle of a pistol and from a kick he fell and hit his temple on the sidewalk, after which he remained laying there immobile. I did not see him after that. That same soldier also hit me strongly with the pistol handle on my head, from which my skull was cracked in four places and I was covered in blood." Petar Spremo fell into a coma and died a few days later. As they savagely beat the prisoners, the policemen shouted curses and insults. "They threatened to kill us all," said one former prisoner.

Some prisoners were greeted with a variation of this welcome. "They lined us up against the wall and ordered us to raise our hands in the air," recalls one survivor. "Each prisoner would be hit. They kicked us with boots, fists, batons, pieces of metal pipes, etc. Most of us could not support this and stand on our feet so we fell down and the policemen kicked us with boots and stepped on us." A captured Yugoslav People's Army (JNA) reserve soldier describes his arrival at Lora in May 1992. "First they searched us naked, interrogated us for a short time, and then they lined us against a wall so that we were touching the wall with our nose and toes while holding our hands up in the air. Then one policeman by the name of Andjelko Botic hit us with a baton on the head and down to the waist, and the other one, named Gudic, from the waist down. They were hitting us in a very cruel manner so that they broke two batons, and one was broken on me. When the two of them became exhausted, another one would join them. They let the music play very loud in order to hide our screams, but in spite of this the whole building echoed with our screams because the pain was terrible. They all dressed in Ustasha uniforms bearing the Ustasha insignia." The Ustashe was the pro-Nazi regime that governed the World War II era puppet state of Croatia. Serbs, Jews, Roma and communists were murdered by the hundreds of thousands by Ustasha soldiers throughout Croatia and Bosnia and in concentration camps. The paramilitary HOS most openly adopted the symbols and ideology of its pro-Nazi predecessors, and the worst elements within the Croatian military and the ruling HDZ all the way up to President Franjo Tudjman frequently expressed admiration for and styled

themselves after the Ustashe.

Prisoners at Lora were housed in three blocks. According to one prisoner, "We were divided into several categories. I was in Block A where my soldiers were placed, pilots and reserve soldiers. In Block C there was extremely cruel treatment because the volunteers were there and the reserve soldiers of the former JNA. Prisoners from this block were not shown to the representatives of the International Red Cross. When the team of the International Red Cross was coming, prisoners from Block C who were beaten the most would be hidden in special bunkers situated in front of the prison and close to the sea." The physical environment and supply of food varied from one block to another and from one period to another. In no case were conditions other than exceedingly harsh. All prisoners were forced to endure torture, humiliation and deprivation, but those housed in Block C were singled out for the cruelest treatment.

A 62-year old retiree who was wounded when Croat soldiers raided his village spent two months in Lora. "During that time I slept on the bare floor without any cover or blanket. We received food only once per day, a piece of bread no bigger than 50 grams and most often some liver paste." A 39 year old civilian who was taken prisoner in 1992 felt that "Croatian policemen especially tortured us with food and water. They would give us some water only every third or fourth day and this was only 1.5 liters of water. At the time of my detention in Lora we would be given once per day only a few spoonfuls of warm water and a small slice of bread, not bigger than a box of matches. We had to eat that food in two minutes, and if someone would fail to do so, he was terribly beaten." Another man captured in 1992 remembers, "When I arrived at the prison cell I found there only one wet blanket and I was in a hospital pajama. We were given as food only some leftovers placed in a nylon bag thrown into our cell through the bars on the door, the guard saying, "Eat, you Serbian pigs." The experience of a civilian taken from his home in Split was no better. "They scarcely fed us while I was in Lora, and we did not even get food every day. I got water rarely, as well as food. Every five or seven days they gave us a plastic 1.5 liter bottle to share among five of us." When prisoners asked to be taken to the toilet, "this request was sometimes granted and sometimes not, so that we had to urinate inside the cells. Sometimes we were so thirsty that we had to drink our own urine." According to a man taken prisoner late in the war, "We could not keep regular hygiene. We had difficulties with physiological needs, because there was one WC toilet seat and we had to stand in queue and wait and suffer." Occasionally the prisoners would be given a bath when the guards would turn fire hoses on them. This "pouring of strong jets of water over us," a former prisoner relates, "was not for cleanliness but for torture. From time to time they prevented us from having a bowel movement on a regular and normal basis because they would not allow us into the toilet, so we had to relieve ourselves in the cell, into a Coca Cola bottle or into a towel. When they would find out, they would beat us all."

In the charged political atmosphere of Tudjman's Croatia, Serbs were reviled as inferior and uncivilized. This attitude resonated among those possessing authoritarian personality traits, and such men formed a disproportionate share of those who joined the ranks of the military police. Furthermore, the commandant of Lora intentionally selected the most right-wing extremists as guards and often invited HOS black shirts as guests for the purpose of participating in torture. Several authoritarian personality traits lend themselves to an

increased willingness to engage in torture, given the right set of circumstances. These include blind obedience to authority, admiration for power, hatred and racism against officially acceptable target groups, over-simplified thinking and ethnocentrism. There is also a natural psychological tendency for guards to take on hostile attitudes towards their prisoners. For some guards, it may have been enough that torture was encouraged by figures in positions of authority. As Yale psychologist Stanley Milgram's experiments in the early 1960s demonstrated, a surprisingly large percentage of ordinary persons would willingly inflict pain on a helpless person given the guidance and presence of a perceived "authority" figure. In Milgram's experiment, subjects were instructed to administer shocks through a control panel to an unseen person in another room when he answered questions incorrectly. The subjects were led to believe that they were participating in a study to determine the efficacy of punishment in the learning process. In reality, the purpose of the study was to measure the willingness of persons to inflict pain given the approval of authority. The person in the unseen room was an actor who merely played the role of someone who was connected to receive electrical shocks. The experimenter gently encouraged the subjects to increase the power of the electrical shocks for each wrong answer. As the levels increased, the actor began to shout. Although some subjects objected, they nevertheless continued to escalate the level of shocks when the experimenter told them it was

necessary to do so. All of the subjects persisted to the level identified as "300 volts intense shock," at which point the actor was screaming and kicking the wall. Some quit after this level, but far more continued to the next levels, labelled "Extreme intensity shock" and "Danger severe shock." Depressingly, 65 percent of the subjects continued to the highest level, alarmingly labelled only "XXX," at which point the actor made no noises at all, not even responding to questions. These subjects dutifully continued applying punishment because the actor's apparent unconsciousness was also a failure to answer questions correctly. **The presence of the experimenter in lab coat as a symbol of authority was important. In one variation, when the experimenter left the room, full compliance dropped from 65 percent down to 21 percent. Given this potent combination of factors in a general societal environment where an authoritarian ruling party overtly expressed its national chauvinism, it is not surprising that prisoners of the "wrong" ethnicity would receive brutal treatment. The deliberate degradation of the prisoners at Lora served to reinforce the contempt that many of the guards felt towards the prisoners.** Although many guards at Lora clearly possessed a sadistic personality disorder and sought out opportunities for the expression of their sickness, this was not the case for every guard. For those less driven to inflict pain, the deliberate degradation of the prisoners served an important function. If the prisoners were forced to endure filthy circumstances in their cells, denied opportunities for bathing and normal hygiene and forced to relieve themselves in their cells, then this degradation reinforced the racist and chauvinistic stereotypes that lessened the inhibition to torture and brutalize them. Such conditions helped to create an environment conducive for beatings and torture.

At Lora, brutality was a daily experience. M.K. was arrested at his home in Split on August 19, 1992, and taken to Lora where two military policemen interrogated him. "After my every

reply, the three policemen hit me with hands on the head, pulled at my earlobes, twisted them, twisted my head, strangled me by holding my neck, hit with hands on my sides, kicked with their feet, raised from the seat by pulling me up by my earlobes and neck muscles, all followed by screams and curses. This beating lasted for over two hours." He was then taken some distance away to a house surrounded by a wire fence where about ten soldiers were waiting for him, greeting him with loud curses. "This is an Ustashe jail," one of them yelled. "You can go from here only back to your momma's hole." "In that room they beat me as they wished," M.K. recalled. A policeman "ordered that an inductor telephone be brought. They were ordered to tie my hands using live wires from the phone. They gave him the phone and he spun it as fast as he could. The electrical shocks delivered by the phone sent me into painful convulsions and made me fall off the chair. The men there laughed, threatened and slapped me." Next the guards screamed at M.K. and hit "with hands with full force over both ears at the same time. That caused terrible pain and ruptured my eardrum. After that they hit me with a club on my knees and joints." A policeman took out a gun and threatened to kill M.K. and the prisoner was taken outside and stripped naked. "I crawled into the yard on all fours because I could not walk anymore. They kicked me and then pushed me against a wall and placed the barrel of a gun on my forehead. They were screaming and cursing all the time. I was only waiting for death and the end of my suffering."

Another former prisoner recalls, "They beat us either in the corridor or in the prison camp circle throughout the day, but mostly at night when it was dark. That happened every day while we were imprisoned at this camp. Their specialty was to take us into one room where they would pour water over us and then would place clamps connected with a cable of an inductor telephone on our ear and the other one on the sexual organ, and by turning the handle would send electricity through our bodies." A middle-aged lawyer detained at Lora for nearly one year from May 1995 to well after the war in April 1996 confirmed that conditions had not improved since the beginning of the war. "In Lora they forced us every day to enter doghouses and to bark" and afterwards "forced us to sing the Croat national anthem and Ustasha songs. They forced us to hit each other with open hands and fists and kick each other as hard as we could. I also remember that they forced us to eat live snails and to eat some worms and maggots." Throughout the entire period of his imprisonment he heard "constant screams and cries of imprisoned Serbs, especially after the fall of Knin." Knin was the capital of the Krajina region which had a majority Serbian population. In August 1995, Croatian troops launched Operation Storm and drove out virtually every Serb from the region, over 200,000 in all. Those who stayed behind were generally slaughtered or sent to prison camps. Operation Storm received the full backing of the United States, which not only gave the green light for the invasion, but also supplied weapons and training to Croatian troops. U.S. warplanes opened Operation Storm by bombing Serbian radar stations and anti-aircraft batteries, allowing Croatian planes to bomb and strafe columns of fleeing refugees with abandon. American electronic aircraft disrupted and jammed Krajina Serb military communications. (4) "At that time," the lawyer continues, "they were bringing in captured Serbs from Knin and its vicinity and they tortured them terribly. On one occasion I saw one captured Serbian soldier who was terribly beaten up by the Croat policemen so his testicles were swollen down to his knees, and I also saw one soldier whose left leg was broken by the Croat policemen." Another prisoner recalls the abuse received by Serbian soldiers captured during Operation Storm. "Very often groups of captured Serbian soldiers from Knin and the vicinity were brought to the prison and were terribly beaten. I saw several times these soldiers so much beaten up that they could no longer move and that they were from head to foot all bruised, swollen and bloody. On one occasion, I think it was in August 1995, after the fall of Knin, they showed us an arrested Serb whose name was Milos and he was terribly beaten. They ordered Milos to take off his underwear so we could see that his body was all blue with the bruises and traces of hits with different objects. Milos was completely immobile, swollen and covered in blood."

A soldier of the Army of the Republic of Serbian Krajina

captured during Operation Storm survived to tell of his experiences at Lora.

"Torture in Lora was such that the guards were catching live frogs, placing them in our mouths and forcing us to eat them. It was well known that the one who failed to eat the frog would be in disgrace. The disgrace would be, for example, tying me in chains for a month with the hands up in the air while seated on a stone. They would tie a rope so that they placed a loop around my testicles and then they would let me hang. They beat me terribly. When I would ask for some water they would pour one kilogram of salt into the water so we had to drink it." He also was connected to the induction telephone and tortured with electrical current. "I have forgotten the names of the people who tortured me but I can still see their faces every night in my nightmares. I escaped from the camp by asking one night to go to the toilet and when the guard took me out I succeeded in jumping over the wall and swimming up to the UNPROFOR [United Nations Protection Force, primarily NATO troops] unit, which took a deposition from me and then returned me to Lora again. After UNPROFOR troops returned him to Lora, the prisoner was singled out for especially brutal treatment. "Then it became unimportant to me whether they would kill me or not." During his imprisonment he lost over half of his body weight. "I was psychologically completely destroyed," he concludes.

A Serbian civilian taken with several others from their homes in Kupres spent only three days in Lora, but witnessed a lifetime of sorrow. "Life in Lora was insufferable. In the room in which we were detained Croat soldiers would enter every night with knives in their hands, threatening to slaughter us all. On such occasions they would ask for volunteers and after taking them out shots could be heard. I also heard that they were taking people out and were slaughtering them. I could hear their screams and cries and noises like when the throat is being cut. They told us all the time that they will kill us all. They took us out into the circle of the prison camp and forced us to move on our knees over crushed stone, ordering us to enter the doghouses and bark like dogs. During those three days of detention in Lora they did not give us any food to eat nor did they give us any water to drink, but we were subjected all the time to terrible torture."

A former prisoner states, "In our block there were no death cases, but we constantly heard the screams from Block C and one night I saw some prisoners making coffins. I do not know who was killed and how many they were, but the guards were boasting that they had killed some persons from Serbia who were members of the White Eagles." Another ex-prisoner says, "We were also often forced to clean up and wash the blood that was in the corridors, on the walls and on the floors, so this was also a sign that there were liquidations in the prison camp. I cleaned up the blood several times. On one occasion I did not clean well the blood from the floor, because I could not bend down from the beatings that I suffered myself, so the wife of [camp commander] Toma Dujic came by and forced me to lick all the blood from the floor. On another occasion when I was taken out of solitary for the purpose of cleaning the blood, I saw that they were trying to place one large and tall man whom they had slaughtered into a black bag which was especially made for the dead. They were cutting up the body with a saw-ax into two parts and they placed the parts into that bag."

The political philosophy held by many of the guards revealed itself in their demands. Prisoner after prisoner relates experiences similar to that of a civilian taken from Posavina, Bosnia. "For entire days on end we had to sing Ustasha songs which glorified their leaders, and also songs insulting Serbs. They appointed me as the oldest in the cell, when an Ustasha would enter and after we would all stand up, to raise my arm first and salute in the

Ustasha manner with [the Ustasha slogan] "For homeland, ready," and the others would have to respond in unison, "Ready!" A civilian prisoner from Kupres confirmed, "They forced us to sing Ustasha songs such as "Here comes the dawn, here comes the day," then to salute a picture of [Ustasha leader Ante] Pavelic, and to salute their policemen with our raised arms and the words, "For homeland, ready!" Another prisoner recalls that Ustasha songs were played over the camp loudspeakers throughout the day.

D.T. suffered nightmarish treatment. **"Besides these incessant beatings, they tortured me with electric shocks from an inductor phone. They would put one live wire in my earlobe by piercing the ear and pushing the wire through. The other wire they attached to my penis and they would deliver shocks like that. They forced us to slap each other until one of us would faint." D.T. shared a cell with a priest, Z.P. "Father P. and I were forced to give each other blow jobs. We had to do that while attached to the phone inductor, so that they delivered electric shocks and beat us at the same time. During all of these beatings I had nine ribs broken on both sides, and I do not know when that actually happened." D.T.'s brother G. was also imprisoned in Lora, and his experience was just as bitter. "They beat us incessantly in Lora. When they got tired of hitting us, they forced us to hit each other. If one of us would not hit as hard as possible then they forced other prisoners to hit him as hard as possible. They forced us to perform unnatural sexual acts and perform fellatio on each other. One day they brought Father Z.P. into the cell and stripped him naked. Then he had to lie on the floor and we had to lie on top of him. On several occasions they connected P. to the phone inductor, then forced him to get on all fours and brought him to me and forced him to bite my penis. This was done several times with me and Z. as well as other prisoners in Block C." One day a guard led G.T. into a room and told him that he must search for Vojislav Seselj and Slobodan Milosevic "because they had hidden inside me. He ordered me to lie down, and then put a red glove on his hand. The glove reached down to his elbow. He forced the hand inside my anus and started to squeeze my internal organs. He inflicted indescribable and horrendous pain in this way and I also suffered from strong internal bleeding. The guard repeated this torture with me several times."**

Father Z.P. was singled out for special attention. He recalls, "Every day the guards and the Croat soldiers entered the cell -- black shirt ones -- and were beating us non-stop with batons. I was especially exposed to the beating and torture. I received hundreds of hits, and when I would faint they would drag me around the corridors of the prison. In Lora I was exposed every day to the beating, torture, humiliation and other forms of inhuman behavior. On one occasion they took me to some room, blindfolded me and sat me on a chair, and then they placed on my temples some wires and poured water over me and at the same time sent electric current." **On another occasion Father Z.P. was crucified on the bars of his cell for three days. "After these tortures they applied electricity on me again by placing the wires of a field telephone on my fingers and turned the telephone, causing electrical current to pass. The guards were having their fun with us by forcing us to fight among ourselves, by forcing us to unnatural sex with each other, and they tried to force me to have sexual intercourse with a captured Serbian woman from Kupres. I**

could not do it so I was exposed to even greater beatings."

A former soldier of the Yugoslav People's Army says, "Every second or third day drunken citizens would come to the camp and beat us with anything and everything: fists, feet, baseball bats and other objects. They bathed us in such a way that they would line us up stark naked along the wall and send on us a strong water jet under pressure aimed at the area of our sexual organs which caused very acute pain. Salute was obligatory with the raised arm and the shout, "For homeland, ready!" This prisoner was one of the "lucky ones," assigned to Cell Block A, where the treatment was best. "The food was very bad. Most often we were given a slice of bread and a bit of jam for the entire day. There was no meat at all. From such food during the first 20 days I could not have a bowel movement. We did not have any medical care. In fact, we were not allowed to report and go to see a doctor because from the other prisoners we learned that some who had asked for medical examination were given beatings and pierced with needles."

A soldier captured in 1992 reports, "I could hear every day from my cell the screams coming from the office or the room for interrogation of the warden Dujic as a consequence of the electric shocks and beatings. They were beating the most the reserve soldiers and those arrested at the Trebinje battle front and the pilots. I saw with my own eyes when in the circle of the prison camp they beat the prisoners with batons and baseball bats for as long as they gave any signs of life."

Torture often took on the air of a social event. Civilians were routinely brought to Lora in order to spit on the prisoners and club them with baseball bats. A reserve officer remembered that the worst beatings he received were at the hands of drunken citizens stopping at Lora late at night after a night of boozing. According to one former prisoner, "They would take us out one by one and beat us up. The civilians from the town would be coming without any control and with the approval of the guards and they were also beating us mercilessly with everything and anything." Psychopathic guards often rounded up children and brought them to Lora in order to inculcate them with their sick values. One man taken prisoner in 1993 explained the routine. "I was exposed to the most diversified forms of humiliation and beating, although I was wounded. In this prison camp I spent a month and a half, and during that time they brought three times from the city male children aged 7 and 8 years old. Then the prisoners would be individually taken out of the cells, among them myself, into the courtyard where we would be forced to sit on the concrete and one child would be placed on a chair close to which the prisoner had to sit and from that chair, from above, the child would urinate on the prisoner. Afterwards the prisoner would be returned to the cell and the next prisoner taken out."

The first words a captured lieutenant colonel in the Yugoslav People's Army heard at Lora were profoundly disquieting. "We were lined up and the person standing at the head of the line told us: 'Well, now you are in an Ustasha state. Here the authorities are the Ustasha ones although we all belong to the Croat Army, but we are mostly of the Ustasha orientation and we are 80 percent of us of a rightist orientation.' Then they came, five or six of them, and they started to beat us. They kicked us with boots and fists. Some dozen men in uniforms came and they started to beat us also. They beat us with everything, and then they threw us down the stairs, some thirty stairs. They ordered us to take off all our clothes. We were ordered then to raise our hand up in the air and they told us that the one to make any sound would be slaughtered. Then the torture started. They beat us all through the night and then the dawn came and the sun was up and they were kicking us with boots, with fists, with wooden sticks." Then the guards turned a fire hose on the men for one hour. The lieutenant colonel was taken to a room where he was hooked up to an inductor telephone. After midnight that night he and his fellow prisoners were taken from their cells into the corridor. "There they beat us up for about an hour. They beat us with batons, with some iron objects, baseball bats hitting us on the heads, on the legs, fingers and stomach, and with some wooden

12 aug 1992

Erkenning nationale ambities was rampzalig

Door E. Szirmai

nomische hervormingen, politieke democratisering en staatkundige decentralisatie binnen een losser federatief of confederatief verband werd al jaren door de Servische leider Milošević geblokkeerd. Hij had mede met behulp van straatreureur de autonome status van de Vojvodina en Kosovo opgeheven. Hij kon vreedzame hervormingen en liberalisering tegenhouden. Zo bleef Joegoslavië het enige land in Europa waar de neo-stalinisten aan de macht konden blijven. Voorts is overduidelijk dat het initiatief tot geweld afkomstig was van Milošević en de Serviërs.

Vanuit dit perspectief is het niet onbegrijpelijk dat men dacht

en hoopte dat erkenning van de nieuwe republieken zou bijdragen tot een vermindering van de spiraal van geweld en een signaal zou afgeven aan Servië om zich in te tomen.

Dit is een volledige misrekening gebleken. Erkenning van belaaide onafhankelijke staten in zo'n situatie zou slechts zin hebben, als men ook de consequenties trekt van militaire interventie, en als men de nieuwe staten helpt bij de verdediging van hun grondgebied. Geen enkel land is echter bereid om honderdduizenden manschappen in te zetten in

een landoorlog zonder duidelijke grenzen. De huidige verbale erkenning, zonder feitelijke steun, is de slechtst denkbare optie.

Het was beter geweest als de EG had gesteld onder geen enkele voorwaarde onafhankelijkheid van republieken met een sterk gemengde bevolking te erkennen. Sterker nog, de EG had haar volle economische en politieke gewicht moeten inzetten ter behoud van een federatief Joegoslavisch staatsverband. In laatste instantie betekent dit dat men de onderdrukking van het onafhankelijkheidsstreven door het Joegoslavische leger en het diep antipathieke bewind van Milošević had moeten steunen. Uit realpolitieke

overwegingen had deze hoge prijs betaald moeten worden. De uiteindelijke doelstelling was immers het behoud van een of andere vorm van eenheid van Joegoslavië en het voorkomen van een generatielange burgeroorlog. In een gestabiliseerde situatie zou het bewind van Milošević geen lang leven beschoren zijn.

De keuze van de EG om te buigen voor het Duitse dictaat, is de slechtst denkbare keuze geweest. Aan het bovenstaande kunnen we drie conclusies ontleenen. Ten eerste: Genschers beleid is volstrekt fout gebleken en heeft bijgedragen tot de bloedigheid en onbeheersbaarheid van de huidige conflicten. Ten tweede: onafhankelijkheidsbewegingen in etnisch gemengde gebieden moeten in de toekomst niet gesteund worden. En ten derde: bij toekomstige eenzijdige onafhankelijkheidsverklaringen is het niet voldoende om te kijken of een ruime meerderheid van de bevolking zich voor onafhankelijkheid uitsprekt. Men moet vooral kijken of ook een minderheid van de aanwezige onafhankelijkheidsverklaring kan verenigen.

Het is niet goed denkbaar de erkenning van Bosnië, Kroatië en Slovenië weer in te trekken, en het is de vraag of het er in de huidige situatie nog veel toe zou doen. Toch zou men in de toekomst accenten anders kunnen leggen. De minderhedenproblematiek van Joegoslavië kan alleen opgelost worden als er een of ander overkoepelend politiek verband tussen de voormalige republieken wordt gevonden. Dit verband zou de vorm kunnen hebben van een extreem losse confederatie, of van een verdrag tussen onafhankelijke staten. De hoofdtaak van het overkoepelend verband zou zijn het beschermen van rechten van minderheden, het openhouden van de grenzen en het bevorderen van vrij economisch verkeer tussen de deelstaten.

Het is moeilijk voorstelbaar dat volkeren die elkaar zo sterk naar het leven staan als Serviërs, Kroaten en demoslams van Bosnië weer gaan samenwerken. Een absolute voorwaarde voor nieuwe vormen van samenwerking is de verdwijning van het regime Milošević, alsmede de hele top van het Joegoslavische nationale leger.

Het huidige beleid wordt gekenmerkt door gebrek aan perspectief. Men erkent onafhankelijke staten die geen controle hebben over het eigen grondgebied. Men erkent belaagde staten, zonder bereid te zijn hun militaire steun te verlenen. Men stuurt waarnemers die toezien op schendingen van de mensenrechten waarop zij geen invloed kunnen uitoefenen.

Het alternatief is dat het onafhankelijkheidsstreven in multi-etnische gebieden principieel wordt afgewezen en zoveel mogelijk wordt tegengewerkt. Bestaande grenzen in Europa worden als onwrikbare uitgangspunten genomen. Tegelijkertijd wordt gestreefd naar een versterking van rechten van minderheden en een geleidelijke vermindering van het belang van nationale grenzen en nationale staten.

De auteur is hoofddocent ontwikkelingseconomie aan de Rijksuniversiteit Groningen.

De volkeren van het voormalige Joegoslavië vechten zich terug naar het stenen tijdperk. In korte tijd zijn er tweeënehalf miljoen mensen verdreven en is geweld tegen burgers gemeengoed geworden. Er zijn geen vooruitzichten voor een verbetering van de situatie. Ressentimenten worden steeds dieper. Miljoenen vluchtelingen vormen een voedingsbodem voor langdurig geweld. Het komende decennium zal een Libanon-achtige situatie te zien geven. De achtergrond van deze verschrikkingen is het uit elkaar vallen van een veelvolkerenstaat, waarin een sterke vermenging van bevolkingsgroepen was opgetreden. De landen van de Europese Gemeenschap hebben een fundamentele fout gemaakt door drie voormalige deelstaten van Joegoslavië als onafhankelijke staten te erkennen.

Achtereenvolgens hebben verschillende republieken zich eenzijdig onafhankelijk verklaard. Elke onafhankelijkheidsverklaring versterkte het wantrouwen tussen de grootste bevolkingsgroep en de minderheden. Zij werden door de grootste bevolkingsgroep als een vijfde colonne ervaren. De minderheidsgroepen voelden zich op hun beurt bedreigd door de onafhankelijkheidsverklaringen en door het streven van de belangrijkste bevolkingsgroep (of het vermeende streven) naar overheersing. In deze situatie konden extremistische politici gemakkelijk een psychose van angst en wraakzucht creëren.

De huidige uitzichtloze situatie illustreert de krankzinnigheid van de vorming van kleine nationale staten in sterk gemengde gebieden. Joegoslavië was een etnische lappendeken. Mensen woonden zozeer door elkaar, dat in een en hetzelfde hofje of op dezelfde school soms vier, vijf nationaliteiten vertegenwoordigd waren. Onder deze omstandigheden kan van een democratische vorming van onafhankelijke staten geen sprake zijn.

Het enige juiste beleid in zo'n situatie is te streven naar behoud van de eenheid van de veelvolkerenstaat. In een eerste reactie op het onafhankelijkheidsstreven van Slovenië en Kroatië zei minister Van den Broek dat er geen sprake van kon zijn dat de EG de onafhankelijkheid van Joegoslavische republieken zou erkennen. Door velen binnen en buiten Nederland is hij om deze uitspraak heftig bekritiseerd. Van den Broek had echter het grootste gelijk van de wereld.

Het Kroatische onafhankelijkheidsstreven genoot echter buitengewoon veel sympathie bij de Duitse minister van buitenlandse zaken Genscher en bij de Duitse publieke opinie. En Duitsland heeft zijn beleid aan de EG weten op te leggen, met rampzalige gevolgen. Gegeven het latente wantrouwen tussen Serviërs en andere bevolkingsgroepen was het immers niet voorstelbaar dat de vorming van onafhankelijke staten vreedzaam kon geschieden. Miljoenen Serviërs vormden plotse lings in de nieuwe staten de minderheid, terwijl in Servië de Hongaren van Vojvodina en de Albanen van Kosovo meer dan ooit bedreigd werden door het fanatieke Servische nationalisme.

Voor het standpunt van Genscher waren tal van redelijke argumenten. Het streven naar eco-

Minister Van den Broek van buitenlandse zaken vorig jaar augustus in gesprek met enkele van zijn Europese collega's. Links achter hem de toenmalige Duitse minister van buitenlandse zaken Genscher. (Foto ANP)

In Bosnië is de oorlog gewoon ingevroren

Richard Holbrooke, de architect van het vredesakkoord van Dayton, is teruggeroepen om in een nieuwe missie het Bosnische vredesproces uit het slop te trekken. Ruim anderhalf jaar na 'Dayton' zit dat vredesproces muurvast.

Door onze redacteur
PETER MICHELSEN

ROTTERDAM, 5 AUG. „Elke concessie is tot stand gekomen na zware internationale druk.“ Zo vatte zondag de Duitse minister van Buitenlandse Zaken, Klaus Kinkel, de voortgang van het Bosnische vredesproces sinds het akkoord van Dayton samen.

'Dayton' heet nog steeds een vredesakkoord. Maar sinds de ondertekening in december 1995 is de vrede in Bosnië geen stap dichterbij gekomen: er heerst uitsluitend vrede in de zin dat er niet meer wordt gevochten. Maar van toenadering of verzoening tussen de ex-oorlogspartijen, de Bosnische Serviërs, Kroaten en moslims, is geen sprake: de oorlog is ingevroren.

Zeker er zijn een paar gemeen-

schappelijke instituties en er zijn verkiezingen gehouden. De twee territoriale entiteiten, de Servische Republiek en de moslim-Kroatische federatie, hebben hun eigen parlementen en er is een overkoepelend Bosnisch parlement. Ze hebben eigen regeringen en er is een gemeenschappelijke regering, geleid door twee premiers, één namens elke entiteit.

Maar daarmee is de voortgang wel zo'n beetje geschetst, want die gemeenschappelijke instanties nemen zelden of nooit een gemeenschappelijk besluit. De Servische vertegenwoordiger in het staatspresidium, Momčilo Krajišnik, komt niet meer naar vergaderingen in Sarajevo, omdat hij zegt daar zijn leven niet zeker te zijn. In werkelijkheid gedraagt Krajišnik — de rechterhand van oorlogsmisdadiger Radovan Karadžić — zich uitsluitend als de leider van een separatistische entiteit, een die, ook al is hij co-president van Bosnië, openlijk zegt dat „het hele idee van de Bosnische eenheidsstaat een zaak van nostalgie is“.

De Serviërs liggen dwars bij alles wat rikt naar een eenheidsstaat: ze willen geen centrale bank, geen eenheidsmunt (althans: niet een zonder 'etnische' kenmerken), ze willen geen Bosnisch paspoort, geen Bosnische vlag, geen ge-

meenschappelijke wetten. Ze hebben 'Dayton' onder druk ondertekend, maar ze hebben sindsdien alleen maar afstand genomen van het akkoord. Op elk niveau: vorige week weigerden de burgemeesters van vijf steden in de Servische Republiek internationale hulp ter waarde van twintig miljoen mark, omdat aanvaarding van de hulp ondersteuning van het vredesakkoord zou inhouden. En Dayton is taboe, zelfs al lopen de Serviërs daardoor hulpgelden mis: „We

NIEUWSANALYSE

verkopen onze identiteit niet voor wat dollars“, zei onlangs trots de premier van de Servische Republiek, Gojko Kličković. Hij kan dat makkelijk zeggen, want hij is rijk geworden aan de smokkel, samen met Radovan Karadžić, van schaarse goederen, terwijl negentig procent van de Bosnische Serviërs werkloos is en in extreme armoede leeft.

De Bosnische Serviërs denken niet allemaal zo: de president van de Servische Republiek, Biljana Plavšić, is al tijden in een bitter conflict gewikkeld met de hardliners rondom Karadžić, Krajišnik en Kličković. Zij wil 'Dayton' wel

naleven. Maar ze is politiek geïsoleerd. De grote meerderheid van de politieke leiders van de Servische Republiek, de hele regering en de meerderheid van het parlement staan achter die hardliners.

Niet alleen de ongebroken wil van de Bosnische Serviërs om de breuk met de moslims en de Bosnische Kroaten te bestendigen en zich van Bosnië af te scheiden speelt een rol. 'Dayton' bevat twee cruciale 'conditiones sine quibus non' waaraan de voortgang van het vredesproces valt af te meten: de uitlevering van oorlogsmisdadigers en de terugkeer van vluchtelingen. De mate waarin aan die bepalingen wordt voldaan is de maatlat waaraan de voortgang van het vredesproces kan worden afgelezen.

In beide gevallen is van voortgang geen sprake, en daarbij blijven niet alleen de Bosnische Serviërs maar ook de moslims en de Bosnische Kroaten in gebreke: wat het ontbreken van de wil tot vrede en verzoening betreft staan de Serviërs bepaald niet alleen.

Geen enkele oorlogspartij verleent medewerking bij de uitlevering van oorlogsmisdadigers. De Serviërs hebben niet alleen nagelaten verdachten uit te leveren, ze geven verdachten actief bescherming, zelfs een nieuwe identiteit.

De Kroaten zijn niet beter: als ze het Haagse VN-tribunaal al medewerking verlenen, dan onder zware druk, bij elke nieuwe stap die van hen wordt geëist. Dwarssligen blijft het motto.

Datzelfde geldt voor de terugkeer van vluchtelingen. Van de twee miljoen Bosnische vluchtelingen zijn er anderhalf miljoen verdreven uit gebieden die nu in handen zijn van een andere etnische groep. Van hen zijn er een jaar en negen maanden na 'Dayton' slechts 50.000 naar hun woningen teruggekeerd. De Serviërs hebben maar duizend niet-Servische vluchtelingen toegelaten. Maar de andere groepen zijn even onwillig: de Kroaten weren niet-Kroaten en de moslims weren niet-moslims die willen terugkeren. Dit week-einde joegen dronken Kroaten alle moslims die naar Jajce en omgeving waren teruggekeerd, voor de tweede keer op de vlucht en maakten moslims in Vogošća bij Sarajevo duidelijk dat Serviërs die terugwillen, niet welkom zijn. In 1996 hadden 250.000 vluchtelingen moeten terugkeren naar gebieden die nu door de 'andere' etnische groep wordt beheerd, in 1997 zouden dat er 200.000 moeten zijn. Er zijn er slechts 50.000 teruggekeerd.

Zelfs binnen de federatie van moslims en Kroaten — formele

bondgenoten — ontbreekt de wil tot verzoening en samenwerking. Er is een federatieregering en een federatieparlement. Maar voor de rest is er ruzie: over de besteding van hulpgelden, over de ongebroken wil van de Kroaten zich zoveel mogelijk en waar mogelijk als Kroaten (en niet als Bosniërs) te profileren, over het stiekeme voortbestaan van de 'republiek' van de Bosnische Kroaten, Herceg-Bosna, over intimidatie waaraan moslims in Kroatisch gebied en Kroaten in moslim-gebied elke dag het slachtoffer worden, over Mostar, dat ondanks alle inspanningen van de Europese Unie nog steeds een verdeelde stad is.

Vijandigheid en wantrouwen domineren in de moslim-Kroatische federatie. Volgens een deze week in het Kroatische blad *Obzor* gepubliceerde opiniepeiling glooft 63 procent van de Kroaten niet in samenwerking met de moslims. Volgens een opiniepeiling in maart voorziet 52 procent van de moslims de uiteindelijke verdwijning van de federatie met de Kroaten. Morgen praten de presidenten Izetbegović van Bosnië en Tudjman van Kroatië in Split over de problemen. „De sfeer is slechter dan voorzien“, constateerde gisteren alvast een adviseur van Izetbegović.

5 aug 92

DAT SLOBODAN Milosevic een gevaar is voor de stabiliteit op de Balkan, werd voor het eerst duidelijk tijdens de bijeenkomst van het Centraal Comité van de Servische Liga van Communisten in het najaar van 1987. Tijdens deze vergadering, die tot in de vroege ochtend duurde, trok hij de macht aan zich.

Hoe bekwaam hij zich weet te bedienen van misleiding, manipulatie en intimidatie, bleek toen hij van leer trok tegen zijn oude vriend en politieke leermeester Ivan Stambolic. Hij beschuldigde hem verantwoordelijk te zijn voor het lot van de Servische en Montenegrijnse minderheden in Kosovo die, zo beweerden vele Serviërs destijds, het zwaar te verduren hadden te midden van de twee miljoen Albanezen.

In werkelijkheid was Stambolic een van de politici die verantwoordelijk waren voor het tot 1987 gevoerde beleid waarbij de rechten van de Albanezen in Kosovo systematisch werden geschonden, al werd de uitvoering van de repressie overgelaten aan etnische Albanezen. Totdat Milosevic aan de macht kwam, had Kosovo een eigen, min of meer onafhankelijke communistische partij, en kon het ambtelijk apparaat ruim putten uit allerlei fondsen bestemd voor onderontwikkelde gebieden in Joegoslavië. Het geld werd echter veelal verspilld — niet door Serviërs, maar door de Albanese *quislings* die de provincie bestuurden.

In de grondwet van 1974 had Tito de bevoegdheden van de Autonome Socialistische Provincie Kosovo aanzienlijk uitgebreid, onder meer met de bedoeling tegenwicht te bieden tegen de hoogmoedigheid van de Serviërs. Zij vormden in zijn ogen een ernstige bedreiging voor het wankel evenwicht tussen de etnische groepen dat hij zo angstvallig probeerde te bewaren.

Natuurlijk neemt dit niet weg dat de etnische Albanezen in Kosovo er slecht aan toe waren. Maar zelfs na de rellen van 1981 hadden zij, zolang ze bereid waren tot samenwerking met het regime in Belgrado, binnen Kosovo nog altijd hun eigen bestuursapparaat en hun eigen privileges. (Na de rellen werden onder toezicht van Azem Vllasi, een Albanees, honderden Albanese jongeren vervolgd en in de gevangenis gegooid.) Milosevic zaagde de poten onder Ivan Stambolic' stoel vandaan toen hij deze politiek van beperkte zelfbeschikking openlijk afkeurde.

Toen hij eenmaal aan het hoofd stond van de Servische Liga van Communisten, ging hij er al snel toe over de rechten van de Albanezen aanzienlijk te beknotten door de autonomie van Kosovo af te schaffen. Een hysterische campagne, waarvoor hij miljoenen Serviërs wist te mobiliseren, moest het absolute gezag van Servië in Kosovo — en in feite ook in de rest van Joegoslavië — kracht bijzetten.

Zo verwees Milosevic de verzoe-

De Servische leider Slobodan Milosevic heeft de boze geest uit de fles gelaten. Of het 'slechts' zal blijven bij de burgeroorlog in het voormalige Joegoslavië wordt een steeds kwellendervraag. Het gevaar komt met de dag dichterbij dat ook Albanië, Griekenland en Turkije betrokken zullen raken in de oorlog. In het tweede deel van zijn verhaal over de crisis op de Balkan, pleit Misha Glenny voor ingrijpen door de westerse landen.

door Misha Glenny

Steppebrand op de Balkan

afwachting van een lange, uitputtende guerrilla. Gezien de ongemeen felle gevechten in Bosnië lijkt een totale, vernietigende oorlog tussen Servië en Kroatië nauwelijks meer te voorkomen.

Sommige Joegoslavische politici en de ministers van Buitenlandse Zaken van Duitsland en Italië menen dat het oorlogsgeweld in Bosnië-Herzegovina alleen nog gestopt kan worden door een militaire interventie. Gezien de meest recente uitlatingen van president Bush is het hoogst onwaarschijnlijk dat Washington daartoe zal besluiten, en Europa is te verdeeld en te zwak. Een politieke oplossing betekent onvermijdelijk dat Bosnië onder bescherming van de VN moet worden geplaatst. Anders kan het als soevereine staat niet overleven.

In dat geval zal het Bosnische grondgebied moeten worden gedemilitariseerd. Maar de meeste Westeuropese landen vinden, net als de Verenigde Staten, een dergelijke operatie veel te riskant en te kostbaar. Toch moet deze mogelijkheid niet bij voorbaat worden uitgesloten. Want het wordt met de dag onwaarschijnlijker dat de strijdende partijen in Bosnië-Herzegovina uit zichzelf de wapens zullen neerleggen.

Een plan voor een door de VN gecontroleerd gebied in en rond Sarajevo heeft de premier van het nieuwe Joegoslavië, de genaturaliseerde Amerikaan Milan Panic, gelanceerd. Eerder werd een soortgelijk plan voorgesteld door de gematigde oppositiepartijen in Sarajevo, maar president Izetbegovic voelde er tot nu toe weinig voor, omdat hij dan de macht uit handen zou moeten geven. Op 12 juli deed Radovan Karadzic een tegenzet met het voorstel voor een door de VN te controleren Groene Linie tussen de Bosnische en de Servische strijdkrachten. Zijn pseudo-pacifistische retoriek diende om te verhullen dat hij de gebieden die hij reeds veroverd heeft op deze manier hoopte te kunnen behouden — net zoals Milosevic toen deze instemde met de komst van de VN-macht in Kroatië. Op de dag dat Karadzic zijn voorstel deed, hervatte een zware artillerie-eenheid onder zijn commando de waanzinnige beschieting van de zestigduizend uitgemergelde inwoners van Goradze.

NADAT HET Servische nationalisme eerst in Kroatië en Bosnië de oorlog ontke- tend heeft, dreigt het nu chaos te weeg te brengen in het zuidelijke deel van de Balkan. De Albanezen in Kosovo hebben in mei zonder toestemming van de autoriteiten in Belgrado parlementsverkiezingen gehouden, en ze hebben aangekondigd hun eigen bestuursapparaat inclusief een eigen politiemacht te zullen opzetten. Kennelijk zien de van nature behoevende Albanezen, na jaren van systematische onderdrukking, hun kans

ningspolitiek van Tito in een handomdraai naar de geschiedenisboekjes. Tot 1987 was de verhouding tussen de republieken als gevolg van Tito's federatieve systeem min of meer in evenwicht, doordat de macht van Servië beperkt bleef ten gunste van de andere republieken. Om ervoor te zorgen dat de Serviërs buiten het moederland zich niet uitgesloten voelden, benoemde Tito in Kroatië, Bosnië, Vojvodina en Kosovo en ook in de federale regering in Belgrado vaak Servische politici op hoge posten. Maar zijn systeem kon alleen functioneren zolang nationalistische gevoelens de kop in gedrukt konden worden en zolang de massa ervan weerhouden kon worden zich actief met politiek te bemoeien.

In 1987 doorbrak Milosevic beide taboes. En nadat in april 1990 in Slovenië en Kroatië de verkiezingen een separatist aan de macht brachten, werd duidelijk dat het met de Joegoslavische federatie gedaan zou zijn als er geen grondige vernieuwingen zouden worden doorgevoerd. Zo was de overwinning van Tudjman in Kroatië onmiskenbaar een bedreiging voor het voortbestaan van de Joegoslavische republiek. Milosevic wil een Joegoslavische eenheidsstaat, centraal geregeerd vanuit Belgrado. Om dat te kunnen doordrukken, lanceerde hij een principe dat de inzet is geworden van het bloedvergieten, namelijk dat Serviërs 'het onvervreemdbare recht bezitten om in één land te wonen'.

Bij de Serviërs is Milosevic een hele tijd erg populair geweest. De meesten van de twaalf miljoen Serviërs waren nog altijd niet vergeten dat ze tijdens beide wereldoorlogen zeer zware verliezen hadden geleden, ook al behoorden ze steeds tot het kamp van de overwinnaars. *Mlada Bosna* (Jong Bosnië), de beweging van de moordeenaar van aartshertog Franz Ferdinand, Gavrilo Princip, wilde Bosnië bevrijden van de Oostenrijks-Hongaarse heerschappij; zij streefde naar aansluiting bij Servië. Tijdens de Tweede Wereldoorlog gingen de Serviërs ervan uit dat na de overwinning hun landgenoten in Kroatië nooit meer onderworpen zouden zijn aan het gezag van een onafhankelijke Kroatische staat. De Joegoslavische federatie kwam tegemoet aan het door vele Serviërs gekoesterde verlangen naar een eigen natie-staat.

De onafhankelijkheid van Kroatië betekende in de ogen van de Serviërs verraad aan het bloed dat hun vaders vergoten hadden. Zij beschouwden de steun van Bonn aan de nieuwe Kroatische regering als voorbode van een nieuwe fascistische golf in Europa. De Servische pers had het vorig jaar daarom over het 'Vierde Rijk'. Men hield het niet voor mogelijk dat Groot-Brittannië en later ook de Verenigde Staten het Duitse voorbeeld zouden volgen en Tudjman's regering zouden erkennen. Ondanks het gevoel dat ze in de nadagen van het titoïsme verraden zijn door de Verenigde Staten, Groot-Brittannië en Duitsland, nemen de Serviërs in toenemende mate een sceptische houding aan tegenover Milosevic en de staf van het federale leger. Zij hebben hen immers in een oorlog verwickeld waarvan ze de zin niet inzien en die alleen maar

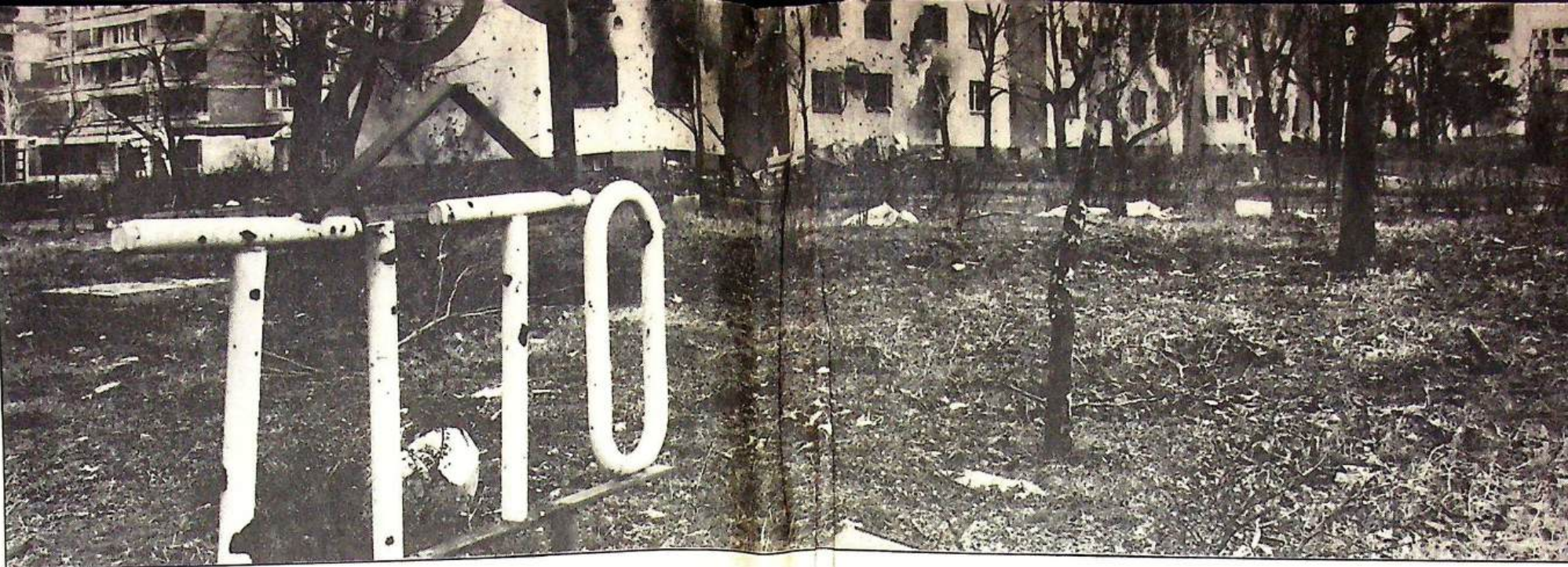

Foto Romano Cagnoni/ABC

verliezen met zich mee lijkt te brengen.

Toen de troepen van Radovan Karadzic in april dit jaar de aanval op Bosnië-Herzegovina inzetten, voltrok zich bij de Serviërs een politiek scheiding der geesten: aan de ene kant de Serviërs uit Kroatië en Bosnië, de *precani*, en aan de andere kant de *srbijanci*, de Serviërs uit het moederland. De Kroatische en Bosnische Serviërs wilden enkel zoveel mogelijk materiële en politieke steun voor hun gewapende strijd van de regering in Belgrado. De Serviërs in Servië leefden weliswaar mee met hun zwaar getroffen volksgenoten in Kroatië en Bosnië, maar een meerderheid vond dat ze uiteindelijk geen boodschap had aan de oorlog in Kroatië, ook al waren hun broers en zonen bij tienduizenden gesneuveld of gewond op het Kroatische slagveld. Milosevic hield vol dat Belgrado de Servische strijders alleen moreel steunde en dat Servië verder niet betrokken was bij de oorlog in Kroatië. Maar voor iedereen was zonneklaar dat het federale leger de Servische milities rechtstreeks steunde.

Nadat Cyrus Vance, de speciale afgezant van de Verenigde Naties, in januari een staakt-het-vuren en een vredesplan had bewerkstelligd in Kroatië, volgde ook de erkenning van Bosnië-Herzegovina door de Verenigde Staten en later door de EG. De al bestaande spanningen tussen de etnische groepen daar werden nog eens extra opgevoerd. Een oorlog in Bosnië was vrijwel onvermijdelijk geworden, nadat Kroatië in december 1991 onder Duitse druk erkend was. President Izetbegovic kon toen ook niet anders dan vragen om de erkenning van een onafhankelijke Bosnische staat. Het zou een politiek onhoudbare situatie geweest zijn als Bosnië deel was blijven uitmaken van het geamputeerde en door Milosevic geleide Joegoslavië.

Het Joegoslavische conflict dreigt over te slaan naar het hele zuidoosten van Europa

Toen deze erkenning inderdaad plaats vond, voerde Rlovan Karadzic zijn dreigement uit: hij met militaire middelen voor de Bosnische Serviërs een autonoom gebied zou afdwingen. Milosevic maakte op dat ogenblik de fout die hem waarschijnlijk politiek de kop aan de steunde het Servische aansvalsplan tegen Bosnië-Herzegovina. De VN besloten vervolgens sancties tegen Servië en Montenegro, de twee republieken die samen de nieuwe Joegoslavië vormen.

Vlak voor het VN-sluit deed Milosevic nog een poeg zijn handen waaraan Bosnisch bloed kleefde in onschuld te wassen. Hier kondigde dat Bosnië-Herzegovina een deel zou uitmaken van het nive Joegoslavië. Daarmee erkende impliciet de onafhankelijkheid valse republiek. Tevens trok hij alle Servië afkomstige militairen terug uit Bosnië. Maar dit was pure propaganda aangezien zestig tot tachtig procent van het federale leger in Bosnië Bosnische Serviërs bestaat, zodat gevechtskracht van het leger nauwelijks werd aange-tast.

Tot nu toe hebben sancties niet het gewenste effect gehad. Wel hebben ze Milosevic' sterke positie onherstelbaar aangetast. Alle actieve en passieve steun voor zijn beleid is langzamerhand verdwenen, want een voor een hebben zijn voormalige sympathisanten — de partij, het leger, de Servische Academie van Wetenschappen — hem laten vallen. Zelfs zijn vrouw Mirjana Mirkovic, hoogleraar sociologie en voorheen lid van de communistische partij, heeft onlangs een scherpe aanval op Milosevic' Servische Socialistische Partij. Met zijn afbrokkelende steun moet Milosevic langzaam gaan oppassen dat hij niet het grootste slachtoffer wordt van de Servische gewoonte om staatshoofden te kopje kleiner te maken.

Mocht Milosevic binnenkort ten val komen — wat velen in Servië verwachten — dan zal de Balkancrisis alleen maar groter worden. De Servische Vernieuwingsbeweging van Vuk Draskovic en de Democratische Partij van Dragoljub Micunovic, twee voormalige politieke bondgenoten, strijden al om de opvolging. Draskovic heeft een allegaartje van nationalistische, christen-democraten en royalisten om zich heen verzameld. Op 28 juni vierden zij de terugkeer van kroonprins Alexander met een massademonstratie die een week duurde. Maar het voornaamste doel, Milosevic tot aftreden dwingen, werd niet bereikt. Tegenwoordig laat Draskovic zich minachtend uit over zijn vroegere coalitiepartner Micunovic, omdat hij een sociaal-democraat en een bolsjevist zou zijn en behoorde tot de gematigde vleugel van de groep hervormingsgezinde intellectuelen rond het tijdschrift *Praxis*, die onder Tito werden vervolgd.

MICUNOVIC op zijn beurt is bezig met de vorming van een bonte coalitie, bestaande uit kaderleden van zijn Democratische Partij, uit ex-leden van Milosevic' partij en uit liberale Servische intellectuelen. Deze politieke strijd doet denken aan de vijandschap tussen de Cetniks en de partizanen tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het leger en de Servische ongeregelde troepen, die met hun vuurgevechten in restaurants in Belgrado regelmatig voor wildwest-achtige taferelen zorgen, doen hun best alle politieke groeperingen voor zich te winnen.

De kroonprins is bereid als constitutioneel monarch aan te treden. Maar hij heeft de monarchistische gevoelens in Servië overschat; ook heeft hij zijn politieke lot te zeer verbonden

met dat van de grillige Draskovic. De kloof tussen de royalisten en de republikeinen lijkt nagenoeg onoverbrugbaar, zeker nu de rampzalige economische situatie in Servië een politiek klimaat heeft geschapen waarin zake-lijke onderhandelingen praktisch onmogelijk zijn. Bovendien willen de vele paramilitaire organisaties geen afstand te doen van de privileges die Milosevic hun geboden heeft in ruil voor de op het slagveld van Kroatië en Bosnië bewezen diensten. Servië staat aan de rand van de burgeroorlog.

De toekomst van wat eens Joegoslavië was, is volstrekt onzeker. Het is de VN-vredes troepen in de vier door Servië bezette Kroatische gebieden niet gelukt te voorkomen dat er toch weer gevechten uitbraken. De Kroatische regering heeft onverbloemd bedreigd dat, als de VN de Servische milities niet kunnen ontwapenen en een veilige terugkeer van alle uit hun huizen verdreven Kroaten garanderen, het Kroatische leger het zelf zal doen. De Servische burgers, ingeklemd tussen het door de oorlog geteisterd Bosnië en een vijandig Kroatië, zijn er door ondervoeding en ziekten slecht aan toe. De lokale legertjes hebben gezworen hun territorium met hand en tand tegen de Kroaten te zullen verdedigen. Waarschijnlijk breken binnenkort weer gevechten uit. Eind juni al vuurden Kroatische strijdkrachten granaten af op Knin, het belangrijkste bastion van de Serviërs. Onder druk van de VN trokken de Kroaten zich terug.

Ook de oorlog in Bosnië breidt zich verder uit. De humanitaire problemen nemen schrikbarende vormen aan. Bijna twee miljoen mensen uit Kroatië en Bosnië zijn van huis en haard verdreven. De vluchtelingen — moslims, Serviërs en Kroaten — zijn vrijwel allemaal vrouwen, kinderen en oudere mannen. De weerbare mannen zijn in Bosnië gebleven. Ze zijn veelal de heuvels in gevlucht in

schoon om het neft in eigen hand te nemen, nu het Servische bewind steeds meer tekenen van zwakte vertoont.

Dank zij hun gematigde leider Ibrahim Rugova staan de Albanesez nog niet te trappelen om zich volledig af te scheiden. Als antwoord op de verkiezingen in Kosovo liet de Servische regering in juni, op de dag dat het parlement in Pristina voor het eerst bij elkaar zou komen, het gebouw door troepen omsingelen. Een vreedzame oplossing in Kosovo lijkt ver weg. Als de oorlog er uitbreekt, is de kans groot dat Europa voor het eerst sinds 1913 weer te maken krijgt met een echte Balkanoorlog, want de Albanese president Berisha heeft verzekerd dat hij zijn broeders in Kosovo te hulp zal komen.

De vredesoperaties van de Verenigde Naties in Joegoslavië zijn niet meer dan een — uiterst kostbaar — noodverband. Zonder een fundamentele politieke oplossing van het conflict, waarbij het zwaartepunt moet liggen op de bescherming van de rechten van de minderheden, halen deze acties niets uit. Niets wijst erop dat de strijd in Bosnië-Herzegovina vanzelf zal luven. Duitsland, Frankrijk, en Italië zijn verklaarde voorstanders van een grootschalig militair ingrijpen om olie op de golven te gieten, maar Groot-Brittannië en de Verenigde Staten hebben meer dan eens ernstige twijfels geuit omtrent de wenselijkheid van het inzetten van grondtroepen in Bosnië. Hoewel militair ingrijpen in de voormalige Joegoslavische republiek bepaald niet zonder risico's is, moeten West-Europa en de Verenigde Staten zich goed realiseren wat de internationale gevolgen kunnen zijn van het voortduren van de oorlog in Bosnië. Als de reeds bestaande conflicten op de Balkan zich verder uitbreiden, zullen ook Griekenland en Turkije daarbij betrokken raken en via deze landen ook de NAVO en de EG.

Afgezien van een snelle, effectieve interventie in Bosnië, waarbij alle strijdende partijen ontwapend zullen moeten worden, rust op West-Europa en in mindere mate op de Verenigde Staten de dure plicht zich te bezinnen op een structurele oplossing, en op maatregelen ter voorkoming van meer problemen die aanleiding kunnen geven tot gewapende conflicten in Oost-Europa. Hoe vervelend sommigen het ook mogen vinden, minderheden hebben recht op bescherming, en in bepaalde gevallen moet dit door buitenstaanders worden afgedwongen. Sommige Westerse regeringen die zelf te kampen hebben met minderheidsproblemen, zullen hier grote moeite mee hebben, maar het is de prijs die betaald moet worden om te voorkomen dat het kwaad dat Joegoslavië in de as heeft gelegd, nog verder uitzaait.

Misha Glenny is correspondent van de BBC World Service voor Midden-Europa. Het eerste deel van zijn verhaal verscheen in Het Vervolg van 8 augustus.
Vertaling: Brigit Kooijman.

© De Volkskrant/The New York Review of Books

Kordić en negen andere Kroaten naar Den Haag

SPLIT, 6 OKT. Tien Bosnische Kroaten, allen verdacht van oorlogsmisdaden in Bosnië, worden vandaag uit Kroatië naar Den Haag overgebracht. Onder hen is Dario Kordić, de belangrijkste Kroaat op de lijst van verdachten die het VN-tribunaal in Den Haag heeft opgesteld.

De tien hebben zich vrijwillig ter beschikking van het tribunaal gesteld, na — volgens hun zeggen — garanties te hebben ontvangen voor een spoedige berechting. Ze worden met een C-130 Hercules transportvliegtuig van de Koninklijke Luchtmacht opgehaald in de Kroatische havenstad Split.

Dario Kordić was van 1992 tot 1995 vice-president van 'Herceg-Bosna', de eenzijdig uitgeroepen 'republiek' van de Kroaten in Bosnië. Hij is ook vice-voorzitter geweest van de in Herceg-Bosna regerende partij, de HDZ. Hij wordt ervan beschuldigd betrokken te zijn geweest bij oorlogsmisdaden tegen Bosnische moslims in het dal van de Lašva, in 1993, ten tijde van de oorlog tussen de Kroaten en de moslims. Na de verovering van het dal werden veel moslims vermoord, gemarteld en verdreven. Kordić is de meest prominente Kroaat op de lijst van verdachten van het tribunaal.

Kordić heeft steeds ontkend betrokken te zijn geweest bij oorlogsmisdaden. Direct nadat het tribunaal in Den Haag hem in december 1995 in staat van beschuldiging

stelde zei hij dat de Bosnische Kroaten de oorlog alleen maar hebben overleefd door hun eigen staat op te richten en „doelen na te streven die al vijf tot zes jaar geleden zijn geformuleerd: de schepping van een Kroatische staat en de bevordering van een Kroatisch staatsgezag in delen van Bosnië”. Die uitspraak werd indertijd geïnterpreteerd als de eerste openlijke erkenning door een Kroaat dat de Kroaten territoriale ambities hadden in Bosnië. Kordić omschreef de aanklacht van het tribunaal tegen hem als een „internationale samenzwering tegen het recht van de Kroaten om hun vaderland in Bosnië te verdedigen”.

Eén dag nadat hij in staat van beschuldiging was gesteld, kreeg Dario Kordić in december 1995 een hoge onderscheiding van de Kroatische president Franjo Tuđman. De onderscheiding werd hem toegekend wegens „het bevorderen van Kroatië's reputatie in het buitenland”.

Vandaag zei Kordić in Split „met een zuiver geweten” naar Nederland te gaan. Hij wil in Den Haag „voor God en het Kroatische volk” zijn onschuld bewijzen.

Nog één prominente Kroatische verdachte is nog voortvluchtig: Ivica Rajić, oud-commandant van een legereenheid van de Bosnische Kroaten. Eerder al meldde een andere prominente Bosnische Kroaat, generaal Tihomir Blaškić, zich in Den Haag. (Reuter, AP, AFP)

Navo deinst terug voor optreden in ex-Joegoslavië

Van onze correspondent

OSLO - De Navo deinst terug voor militair optreden in het voormalige Joegoslavië. Het bondgenootschap voelt er niets voor het VN-embargo af te dwingen met bijvoorbeeld schepen. Ook de begeleiding van hulptransporten door militairen is voorlopig taboe.

Dat bleek gisteren in Oslo tijdens een bijeenkomst van Navo-ministers, die in het teken stond van eventuele operaties buiten het grondgebied van de zestien lidstaten. Het resultaat was echter teleurstellend, zeker voor minister van buitenlandse zaken, Hans van den Broek, en de Amerikaanse onderminister, Lawrence Eagleburger. Zij pleitten tevergeefs voor militaire hulp om de, wat de Nederlander noemde, 'mensonterende toestanden' te verlichten. Van den Broek had vooral het oog op gebieden die door de strijdende partijen zijn afgesloten voor medische en voedselhulp. Maar landen als Frankrijk, Groot-Brittannië en Duitsland toonden zich huiverig voor acties, die westerse militairen rechtstreeks in aanraking kunnen brengen met het oorlogsgeweld.

In de visie van Van den Broek zou de VN een beroep kunnen doen op de Navo, voor 'militaire bescherming van humanitaire activiteiten'. De Navo beperkte zich gisteren dan ook tot een zoveelste veroordeling van de strijd in ex-Joegoslavië en, zoals secretaris-generaal Manfred Wörner beklemtoonde, 'politiek steun' aan de Verenigde Naties. Dat ging minder ver dan vooral de Amerikanen hadden gewild. Het is vooral Frankrijk dat zich verzet tegen een uitdijende rol van de Navo. Frankrijk maakt geen deel uit van de militaire tak van het Atlantische bondgenootschap.

• Vervolg op pagina 5

TIMIDE KNIEBUIGINGEN

Koen Koch

worden om voor erkenning door de EG-landen in aanmerking te komen. Het kon dan lijken dat de erkenning van Kroatië het gevolg was van toepassing van algemene beginselen, niet van zwichten voor Duitse druk.

In het vroege voorjaar smeekte de Bosnische president Izetbegović de EG en de VN om de aanwezigheid van vele duizenden militairen om de toen nog heersende vrede te bewaren. De internationale gemeenschap constateerde dat er inderdaad nog vrede heerste en dat er dus geen reden tot activiteit was.

Lord Carrington construeerde vervolgens als oplossing van het Bosnische vraagstuk een kantonale opdeling van Bosnië langs etnische scheidslijnen en daarmee flankeerde hij de Servische plannen voor 'etnische zuivering' van die gebieden die volgens het EG-plan als Servisch werden bestempeld.

Het bloedbad dat door zo velen voorspeld was, kwam er dus ook. Waar men nog het meest verbaasd

over moet zijn, is dat al die Europese politici zo verbaasd doen over het uitbreken van dat bloedbad. Door hun gemakzucht, onverschilligheid en nalatigheid hebben zij er bewust aan bijgedragen. Maar daar wilde ik het nu niet over hebben.

De vraag is hoe het verder is gegaan met het EG-erkenningbeleid. Kroatië werd erkend, ook al voldeed dit land niet helemaal aan de catalogus van eisen van de EG. Maar wie daar aandacht voor vroeg, was een kniesoor.

Het eerste land, dat naar de mening van de daartoe ingestelde EG-commissie direct al in het vroege voorjaar voor erkenning in aanmerking kwam, was Macedonië. Dat land is nog steeds niet erkend, omdat Griekenland zich heftig tegen erkenning verzet. Dat het met zoveel plechtigheid een jaar geleden aangenomen EG-erkenningbeleid niet meer dan een oefening in schaamteloos opportunisme

was, hoeft nu verder niet uitgelegd te worden.

Interessanter is het om te kijken naar de manier waarop binnen de EG besluiten over buitenlandse politiek worden genomen. Het blijkt dat aan de verlangens van het machtigste land, Duitsland, om op een specifiek punt tot verandering van beleid te komen tegemoet wordt gekomen nadat de anderen zich een alibi hebben verschaft door te doen alsof het slechts om de vanzelfsprekende toepassing van een algemeen beginsel gaat. Het blijkt ook dat een onaanzienlijk land, Griekenland, de toepassing van een algemeen beginsel gewoon kan blokkeren. En tenslotte wordt duidelijk dat een klein land zoals Nederland, dat ten aanzien van Macedonië vraagt om de eenvoudige toepassing van een eerder overeengekomen algemeen beginsel, geen poot aan de grond krijgt.

Nederlandse bewindslieden en kamerleden waren het eens over

het te voeren beleid. Macedonië moest worden erkend en tegelijk moest er een aanzienlijke internationale troepenmacht heen gezonden worden om de vrede te bewaren. Lubbers hield er een donderspeech over waarvan de ruiten in Den Haag nog rinkelen. Na terugkeer uit Edinburgh was hij uiterst opgewekt en goed geluimd. Werkelijk alle problemen waren opgelost, Europa stond weer op de rails, 'Maastricht' was gered, de Denen waren in het gareel.

Het meest opgewekt was hij er natuurlijk over dat hij minister Hans van der Broek aan de voorzitter van de Europese Commissie, Delors, had kunnen slijten, maar dat bleek pas later. Tja, over Macedonië hoorden we even niet veel van Lubbers. Bij navraag bleek dat voor het Nederlandse voorstel geen hand op elkaar was gekomen.

De vraag blijft nu waarom nog geen Nederlands kamerlid de Nederlandse regering heeft uitgenodigd Macedonië gewoon volgens het overeengekomen standpunt te erkennen. Er is in formeel-juridi-

sche niets wat erkenning van Macedonië door Nederland in de weg staat. De kritiek dat Nederland de Europese solidariteit zou doorbreken, kan weerlegd worden door erop te wijzen dat Nederland slechts handelt volgens het overeengekomen EG-erkenningbeleid.

Waarom zou Nederland niet gewoon aankondigen voor Kerstmis Macedonië te erkennen? Tussen de krijgshaftige taal die Nederlandse bewindslieden in het nationale parlement uitslaan, en hun timide optreden in internationale fora bestaat een grote discrepantie. Waar de gewone burger zijn giroboekje heeft om zijn frustratie over het wereldleed een uitlaatklep te verschaffen, daar heeft de Nederlandse politicus kennelijk zijn vijf minuten op het nationale spreekgestoelte om zijn machteloosheid uit te schreeuwen.

Teddy Roosevelt gaf een verstandig advies aan politici: 'Speak softly and carry a big stick.' Dat geldt natuurlijk alleen voor vertegenwoordigers van grote mogendheden. De spreuk voor een Nederlandse politicus zou moeten luiden: 'Fluister en doe wat fatsoenlijk is.'

Klein-Joegoslavië ziet zich geconfronteerd met een embargo op culturele uitwisseling. Volgens Svetlana Slapsak is de cultuurboycot in de andere nieuwe staten van Joegoslavië ontaard in nationalistisch triomfalisme en goedkope wraak.

Culturele boycot klein-Joegoslavië is kortzichtig

HET moet toch duidelijk zijn dat een embargo dat een staat is opgelegd niet van toepassing dient te zijn op informatie, cultuur en communicatie, met de mogelijke uitzondering van staatspropaganda.

De afgelopen 24 jaar heb ik te maken gehad met een hele reeks mij door mijn eigen staat opgelegde embargo's: mij werd mijn paspoort afgenomen, sinds 1968 bij elkaar voor zo'n zes jaar, ik verloor mijn baan twee keer in Belgrado (Servië, 1988 en 1991) en een maal in Ljubljana (Slovenië, 1992), duidelijk om politieke redenen; ik ben gearresteerd en berecht en, op verschillende tijdstippen en plaatsen en met wisselende intensiteit, zag ik mij geconfronteerd met publicatiebeperkingen en belemmeringen in mijn academische carrière.

Zou ik nu moeten pleiten voor een liberalere houding van de internationale gemeenschap ten opzichte van staatsintellectuelen, de nationalistische nomenclatuur waarvan de meerderheid niet zo lang geleden de culturele elite vormde van het communistische regime? Moet ik enkel voor mezelf pleiten om vrijgesteld te worden van de sancties die anderen worden opgelegd? Of moet ik proberen wat orde te scheppen in wat een zeer gevaarlijke en zinloze paradox lijkt te zijn?

Servië en Montenegro, of Joegoslavië, worden geboycot door de VN. De nieuwe staten als Kroatië en Slovenië, om het stervende Bosnië-Herzegovina maar niet te noemen, vallen nog onder verschillende vormen van wapenembargo, maar op dat front schijnt iedereen het aardig te vinden. Het is juist het schenden van het culturele embargo waarover de intellectuele nomenclatuur in Kroatië en Slovenië zich enorm opwindt. Servische tijdschriften zijn in Kroatië niet te krijgen, en in Slovenië nauwelijks. Servische boeken verdwijnen stilaan van de planken in bibliotheken en boekwinkels, de Kroatische minister van Cultuur heeft aangekondigd dat niet-Kroaten geen Kroatisch op school mogen onderwijzen. Het grootste deel van de boycot die is opgelegd aan de culturele uitwisseling tussen deze landen tussen welke een intensieve culturele communicatie bestond, is enkel een zaak van competitie, goedkope wraak,

trionfalisme en vereffening van oude rekeningen. Op dit niveau is de boycot domweg walgelijk.

Op een wonderlijke manier zijn nationalistische uit verschillende streken het op een groot aantal punten eens: de pacifisten, de Joegoslavische informatievoorziening en nieuwe netwerken van intellectuelen moeten worden tegengewerkt. In plaats van geëmigreerde academici en kunstenaars binnen te halen, heeft het liberale Slovenië, na een beginperiode van openheid, een dagelijks groeiende reeks regels en voorwaarden opgesteld die vestiging in Slovenië moeten bemoeilijken.

Ik ben zeventien jaar getrouwd met een Sloveen, en ik was gewoon heen en weer te reizen tussen de belangrijke steden van het vroegere Joegoslavië — ik gaf les in Zagreb en Ljubljana, ik publiceerde in Belgrado en Novi Sad, ik deed mee aan gezamenlijke projecten in Sarajevo en Dubrovnik. Onder het communistische regime was dit een van de manieren om aan lokale censuur en controle te ontkomen. Nu is het mij onder geen enkele voorwaarde toegestaan Kroatië binnen te komen, mijn vrienden te bezoeken, zoals mijn uitgever en mijn collega's, of wat tijd door te brengen in mijn moeders zomerhuis aan de Adriatische kust. Mijn docentschap Servische literatuur werd me afgenomen en mijn contract met de afdeling Slavische Talen en Literatuur in Ljubljana werd niet verlengd na een reeks politieke beschuldigingen in een toonaangevende Sloveense krant, onder andere door mijn collega van de universiteit.

Het absurdst van alles was mijn gevecht voor een verblijfsvergunning in Slovenië: zeventien jaar getrouwd zijn in Joegoslavië was niet voldoende reden er een te krijgen — mijn man moest een hele reeks documenten tonen om te bewijzen dat hij een baan had, een adequaat inkomen, zijn eigen woning (of een overeenkomst met de huiseigenaar dat deze ermee instemde dat ik met mijn man samenleefde), en verder moest hij een speciale verklaring ondertekenen dat hij bereid was in mijn inkomen te voorzien. Alsof dat geen deel uitmaakte van het huwelijkscontract, alsof ons huwelijk in Joegoslavië niet geldig was! Wat was de bedoeling van de poli-

Straatbeeld in Dubrovnik voor de burgeroorlog.

tie: mijn man aanmoedigen zijn vroegere beslissing een 'buitenlandse' te trouwen nog eens te overdenken? Overigens hadden in het voormalige Joegoslavië ongehuwde paren in Slovenië in principe dezelfde rechten voor de wet als gehuwde paren.

Op basis van de informatie die ik heb en mijn eigen zicht op de ontwikkelingen kan ik zeggen dat de nieuwe staten van het voormalige Joegoslavië de boycot systematische ontdruken als het gaat om wapens, olie en andere goederen. Maar ze zweren erbij als het gaat om mensenrechten (bijvoorbeeld het recht te communiceren) en cultuur. Het embargo is wat mij betreft dan ook volkomen onterecht en een zoveelste bewijs dat de Europeanen en de rest van de wereld slecht geïnformeerd zijn over wat er werkelijk in mijn voormalige land gebeurt.

Als Serviër doe ik mijn best de Servische verantwoordelijkheid voor de oorlog en de verwoesting af te keuren, de Servische politiek te beschuldigen en publiekelijk berouw te eisen voor misdaden tegen andere naties, zoals Albanen, Kroaten en Moslims (in chronologische volgorde), en voor de vernietiging en verbreiding van hun eigen natie. Ik vraag praktische maatregelen zoals de vervolging van oorlogsmisdadigers. En ik erken dat het in deze tijd moeilijk is een Serviër te zijn en dat de internationale maatregelen mij beperkingen opleggen. De cruciale kwestie voor elke intellectueel en elke burger — Serviër, Sloveen, Europeaan — is natuurlijk of en in welke mate de burger moet gehoorzamen en zich moet schikken naar de door de staat opgelegde beperkende maatregelen. Handelen zullen de maatregelen heimelijk ontdruken; intellectuelen, per definitie openlijk. Het embar-

go stimuleert ten dele het racisme en de inperking van mensenrechten en het verhindert zeker bepaalde vormen van culturele uitwisseling.

Maar er is een aspect van het embargo dat geheel afhankelijk is van de landen die het opleggen: dat is het embargo op mensen.

Mijn vrienden en ik gaan door met ons in te spannen voor de vluchtelingen en migranten, voor de *braindrain* in positieve zin — naar plaatsen waar relatieve veiligheid en vrijheid te vinden is, binnen de nieuwe staten van het voormalige Joegoslavië. We kunnen geen directe hulp bieden aan de honderdduizenden, voornamelijk jonge mensen, die gevlucht zijn naar andere landen. Het zal jaren duren eer de nieuwe staten welwillend zullen staan ten opzichte van een multiculturele opvoeding en leefwijze, wat een goede eigenschap was van het voormalige Joegoslavië. Mijn generatie kan niet voorzien in zoveel niet-nationalistische scholen en instituten. Het zal ons ten minste een decennium kosten om een particulier onderwijssysteem op te zetten dat concurrerend is en succesvol in het afleveren van nieuwe, multiculturele en tolerante jonge academici, vrij van destructieve ideologie, nationalisme en stereotiepe denken. Het opzetten en ondersteunen van onafhankelijke instituties en media zou natuurlijk veel helpen, maar het lijkt me onrealistisch te verwachten dat dit spoedig voor elkaar komt.

ALS de nieuwe generatie in de toekomst, laten we zeggen over vijftien jaar, probeert een nieuwe unie te vestigen, met het argument dat het veel praktischer is een gezamenlijk bestuur te hebben voor de communicatie, het reizen, economische,

culturele en academische netwerken, zal ik daar waarschijnlijk tegen zijn, tenminste totdat zij publiekelijk en plechtig alle slachtoffers van het vorige project erkennen. Ik geloof in het geheel niet in een snelle oplossing van het probleem. De oorlog zal doorgaan, hij zal uiteindelijk minder grootschalig worden, misschien minder bloedig, misschien zullen sommige voorlopige wapenstilstanden duurzaam blijken, misschien zal er leven mogelijk zijn in sommige uithoeken van het voormalige Joegoslavië. Ik zal in zulke 'uithoeken' investeren, in vrienden en collega's die niet een nationalistische hersenspoeling hebben ondergaan.

Maar nu gaat het erom hoe jonge mensen uit Joegoslavië in staat gesteld kunnen worden in het buitenland te overleven. Hou die kinderen alstublieft hier. Ze zijn goed geschoold, omdat hen de geschiedenis en geografie van de hele wereld is onderwezen, en niet alleen van de westerse wereld; ze zijn doordrenkt van de westerse cultuur en het consumentisme, soms in overdreven mate. Het schoolstelsel van het voormalige Joegoslavië was pretentius en ideologisch, maar de ideologie is het eerste dat zij vergeten. Deze jongeren moeten geholpen worden ook de nationalistische uitbarsting waarvan zij getuige waren te vergeten. Zij vertegenwoordigen de toekomst van de regio, zij zijn de enige kans op een tolerante en vreedzame ontwikkeling, maar ze hebben een duwtje in de rug nodig. Ik heb het over jonge Serviërs en jonge mensen van andere naties, want het probleem hen te accepteren schijnt hetzelfde te zijn, onafhankelijk van waar ze vandaan komen. Er is zoveel hypocrisie bij de benadering van dit probleem in de meeste westerse landen.

Iedereen moet er zich van bewust zijn dat de jonge mensen die niet betrokken willen raken bij oorlog of nationalistische schermutselingen geen eerlijke kans hebben binnen de meeste nieuwe staten van het voormalige Joegoslavië. Rechtvaardigheid is niet bepalend voor wie er in geslaagd is te vluchten en wie nog gered moet worden uit Sarajevo en andere plaatsen. Maar jullie kunnen degenen die hier zijn helpen en ook degenen die wanhopig wachten op een uitnodiging of redding. Dus, laat degene die mijn gevoelens deelt, druk uitoefenen op zijn regering, de plaatselijke autoriteiten, de mensen die hij kent, tolerant en royaal te zijn tegenover Joegoslaven van alle naties, of gewoonweg Joegoslaven: behandel hen (ten minste) net zo als andere buitenlanders en migranten, onderhoud hen niet het recht op onderwijs en informatie, op cultuur en communicatie, leg hen niet een innerlijk embargo op. Sommigen van hen blijven misschien voor altijd bij jullie, maar een goede behandeling zou sommigen van hen in staat kunnen stellen mee te helpen een nieuwe, tolerante maatschappij op te bouwen in een van de landen van het voormalige Joegoslavië.

Als u waardering hebt voor degenen die strijden tegen de oorlogspolitiek en het fascisme in Servië, of de censuur en segregatie in Kroatië, of de groeiende intolerantie in Slovenië, of de menselijke tragedie in Bosnië-Herzegovina, help ons dan bij het investeren in de toekomst: de jonge diaspora.

Svetlana Slapsak is een Servische schrijfster. Bovenstaande is een lezing die zij afgelopen zaterdag uitsprak in De Balie in Amsterdam.

Foto ABC

Bewijzen voor oorlogsmisdaden worden steeds sterker

Mensenrechtencommissie razend op Servië

GENÈVE (AP, DPA, Reuter) — De commissie voor de mensenrechten van de Verenigde Naties zal vandaag naar verwachting een Amerikaans-Turkse resolutie aannemen. Daarin worden de 'massale en systematische schendingen van de mensenrechten' in door Serviërs gecontroleerd gebied in Bosnië in ongekend scherpe termen veroordeeld. De resolutie dringt er bij de regeringen van de VN-leden op aan 'te overwegen of er sprake is van genocide' in Bosnië.

De 53 leden tellende VN-commissie baseert zich op een nieuwe, uitgebreide versie van het rapport van de Poolse oud-premier Tadeusz Mazowiecki, die voor de VN onderzoek heeft gedaan naar schendingen van de mensenrechten in Bosnië en Kroatië. De resolutie legt de schuld voor de etnische zuiveringen bij de tegen Sarajevo in opstand gekomen Bosnische Serviërs, de politieke leiding in Belgrado en het Joegoslavische leger. De resolutie veroordeelt moord, foltering, 'systematische' verkrachting, het verwoesten van huizen, en intimidatie gericht op het verdrijven van inwoners van dorpen en steden.

Mazowiecki spreekt in de nieuwste

versie van zijn rapport over 'steeds sterkere bewijzen dat er oorlogsmisdaden zijn begaan'. Hij houdt vast aan zijn al eerder geformuleerde conclusie dat de Serviërs in Bosnië zich systematisch schuldig maken aan met de etnische zuiveringen verbonden executies, arrestaties, foltering en verdrijving van met name islamitische burgers. Vergelijkbare misdaden zijn volgens Mazowiecki ook door Kroaten en Bosnische Moslims begaan, maar ze zijn veel kleiner in aantal en maken geen deel uit van een systematisch beleid.

Het rapport van Mazowiecki is gebaseerd op 'geloofwaardige getuigen en betrouwbare en onpartijdige bronnen', aldus de Poolse oud-premier. Het gaat in het bijzonder in op de praktijk van de etnische zuivering in de omgeving van de stad Prijedor in het noorden van Bosnië. In het dorp Hambarine, vijf kilometer ten zuiden van Prijedor, zijn volgens Mazowiecki eind mei bij mortieraanvallen duizend inwoners gedood. In de dagen daarop vonden in het dorp Kozarac massa-arrestaties plaats. Daarbij werden ook op grote schaal mensen willekeurig geëxecuteerd; sommige ge-

tuigen noemen hierbij een getal van vijfduizend, aldus Mazowiecki. Zijn rapport staat ook stil bij de moord op tweehonderd gevangenen uit het Servisch concentratiekamp Trnopolje. Mazowiecki haalt de getuigenissen aan van drie overlevenden, die zeggen dat de tweehonderd mannen, nadat ze per bus uit Trnopolje waren weggehaald, naar een ravijn werden gebracht. Daar moesten ze knielen, waarna de Serviërs met machinegeweren op hen schoten.

De VN-commissie voor de mensenrechten kan niet meer doen dan via een resolutie aandacht vragen van de Algemene Vergadering voor de geconstateerde schendingen van de mensenrechten. Een eerdere versie van het rapport van Mazowiecki ligt al bij de Algemene Vergadering, maar dit orgaan heeft zich er nog niet over uitgesproken.

In een gisteren in de *Washington Post* verschenen commentaar dringt Mazowiecki aan op 'gecoördineerde actie' van de internationale gemeenschap om een eind te maken aan 'het vreselijke lijden van de burgerbevolking, in het bijzonder de Moslims in Bosnië'. De con-

centratiekampen moeten worden gesloten, de gevangenen moeten worden bevrijd, en er moeten meer toezeggingen komen van landen om ex-gevangenen op te nemen, aldus Mazowiecki.

Maar het eerste wat nu moet gebeuren, schrijft de Poolse oud-premier, is het inrichten van veilige gebieden in Bosnië-Herzegovina onder controle van VN-troepen. 'Dit betekent slechts een voorlopige oplossing, maar het is essentieel voor het redden van mensenlevens'. Ook moeten er corridors komen om de belegerde steden en dorpen van hulp te kunnen voorzien.

'De toestand wordt in snel tempo slechter', schrijft Mazowiecki. Hij hoopt dat de publieke opinie 'onze regeringen en de Verenigde Naties ertoe zal aanzetten de maatregelen te nemen die zo wanhopig nodig zijn'.

Ook Elie Wiesel, winnaar van de Nobelprijs voor de Vrede en een van de overlevenden van de jodenvernietiging in de Tweede Wereldoorlog, drong maandag in Sarajevo, waar hij met de Bosnische autoriteiten en met Servische leiders heeft gesproken, aan op internationale actie 'om een eind aan de slachting te maken'.

Door onze redacteur
RAYMOND
VAN DEN BOOGAARD

BELGRADO, 23 FEBR. De beslissing van de Veiligheidsraad een tribunaal voor de berechting van oorlogsmisdaden in het voormalige Joegoslavië in te stellen zal „op korte termijn” nog niet tot concrete processen leiden, daar de voorbereidingen voor de procesgang „nog heel wat tijd in beslag zullen nemen”.

Prof. Frits Kalshoven, de Nederlandse voorzitter van de commissie die de VN adviseert over de wenselijkheid en mogelijkheid van de berechting van oorlogsmisdaden in ex-Joegoslavië, waarschuwt tegen al te hoog gespannen verwachtingen. Onder de factoren die het begin van processen zullen vertragen noemt Kalshoven „dat voor het starten van het onderzoek een zekere mate van rust noodzakelijk is” en sommige te onderzoeken feiten hebben plaats gehad in gebieden waar nu nog oorlog heerst.

Bovendien zal medewerking vereist zijn van de partijen in het conflict. Tot nu toe worden de informaties die de diverse partijen aan de commissie hebben verstrekt gekenmerkt door het feit dat over misdaden „door het eigen volk bedreven niets wordt gezegd”, aldus Kalshoven in een telefonisch vraaggesprek.

Verder moet nog een aantal juridische en procedurele vraagstukken worden opgelost. „Welk recht moet bijvoorbeeld worden gehanteerd: Joegoslavisch of ander recht? En welk soort straffen

Oorlogsmisdaden: niet snel processen

moeten worden opgelegd?”. Kalshoven gaat ervan uit dat de zittingen zullen plaatshebben op het territorium van het voormalige Joegoslavië. „Ik zie geen goede redenen waarom ze elders zouden moeten plaatsvinden.”

In Brussel komen donderdag vertegenwoordigers van de EG, de VS en Canada bijeen om zich over de modaliteiten van een tribunaal te beraden, aldus Kalshoven. Bij deze besprekingen zouden vooral vragen als „wie hebben er zitting in het tribunaal, welke rechtsmacht heeft het en wie moet er worden vervolgd” aan de orde komen.

Onder de vele gouvernementele en niet-gouvernementele organisaties die zich de afgelopen maanden bij Kalshovens „Commissie van experts” hebben gemeld met lijsten van mogelijke strafbare feiten is ook de regering van Joegoslavië (Servië en Montenegro). De Joegoslavische onderminister van justitie Pavle Lopičić geeft een zekere „eenzijdigheid” van het onder zijn leiding door een werkgroep aangedragen materiaal toe: van de vierhonderd genoemde gevallen waren er slechts twee bedreven door Serviërs of Montenegrijnen, en deze beide zijn inmiddels al door de Joegoslavische militaire rechter afgedaan. Op diens verzoek heeft de Joegoslavische werkgroep Kalshoven onlangs nog eens duizend pagina's documentatie over militaire straf-

processen doen toekomen, aldus Lopičić.

Volgens de onderminister heeft de werkgroep zich echter beijverd materiaal te vergaren dat van nut zou kunnen zijn voor een procesgang, door zoveel mogelijk te werken met specifieke voorvallen, getuigenverklaringen en andere rapporten. Het Joegoslavische document, aldus Lopičić, vermijdt het aanwijzen van collectieve schuldigen, omdat de rechtsgang in het tribunaal van specifieke, persoonlijke verant-

woordelijkheden uitgaat. „Het gaat erom de hier veelal gangbare politieke manier van denken te overwinnen.”

Het Joegoslavische rapport, meent hij, onderscheidt zich door zijn juridische karakter in gunstige zin van een soortgelijk, door de regering van Kroatië bij Kalshoven ingediend document. Om dezelfde reden is het echter scherp bekritiseerd in nationalistische media in Servië, „die ons verweten dat we niet genoeg parallellen hebben getrokken tussen

het optreden van de Kroaten nu en de Kroatische misdaden in 1941”.

Aan het Joegoslavische rapport voor de Commissie van experts is medewerking verleend door het Joegoslavische ministerie van defensie, maar het militaire openbaar ministerie van Joegoslavië lijkt tot nu toe geen blijk te geven van enige bereidheid over te gaan tot onderzoek van gevallen waarin 'eigen' militairen mogelijk oorlogs- of humanitair recht hebben geschonden, aldus juristen in Belgrado. Dat geldt bijvoorbeeld voor de privé-legertjes van Zeljko Raznjatović ('Arkan') of Vojislav Šešelj. Volgens deze bronnen is het militair openbaar ministerie in Belgrado daartoe, bij vermoeden van strafbaar feit, wel verplicht.

Uit andere ex-Joegoslavische republieken wordt overigens evenmin een aanzet tot strafvervolging tegen 'eigen' militairen gemeld. Veel in de diverse aantijgingen genoemde vermoedens van strafbaar feit hebben niet betrekking op reguliere militairen, maar op paramilitaire eenheden of andere vrijwilligers. Volgens de juristen in Belgrado zouden deze in bijvoorbeeld het Servische geval in principe onder de competentie van de Joegoslavische militaire rechter vallen, daar de Joegoslavische wetgeving nooit het bestaan van paramilitaire eenheden gekend heeft.

Prof. Kalshoven acht het denkbaar dat bij het uitblijven van strafvervolging de militaire rechters van de verschillende partijen zelf tot voorwerp van onderzoek in het nieuwe tribunaal worden. Aan de andere kant zullen verdachten niet twee keer kunnen worden berecht. Wel kan het nieuwe tribunaal wellicht de functie van beroepsinstantie boven de lokale rechter krijgen.

Kalshoven verwacht aanzienlijke praktische problemen bij de vaststelling van individuele verantwoordelijkheden voor oorlogsmisdaden, vooral bij irreguliere eenheden als die van Šešelj of Arkan. „Dan moeten er feiten op tafel komen over commando-verantwoordelijkheden, en daarover is nog maar heel weinig bekend.”

De Servische televisie heeft het besluit van de Veiligheidsraad gisteravond prominent, maar zonder commentaar gemeld. De leider van de Serviërs in Bosnië, Radovan Karadžić, liep boos weg toen een televisieploeg hem gisteren vroeg hoe hij zich voelt als iemand die door de voormalige Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Eagleburger als een mogelijke 'oorlogsmisdadiger' is aangewezen. Toch leek de gelegenheid waarbij dit gebeurde — de herbegravenis van een aantal vermoorde Serviërs bij het Bosnische Kamenica — op zichzelf een hommage aan het komende tribunaal. De moord op deze Serviërs is namelijk door Eagleburger genoemd als een oorlogsmisdadig van moslim-zijde.

V-raad besluit tot tribunaal

NEW YORK, 23 FEBR. De Veiligheidsraad van de Verenigde Naties heeft vannacht unaniem besloten tot de vorming van een tribunaal voor de berechting van oorlogsmisdadigers in het voormalige Joegoslavië. Het is de eerste keer sinds de processen van Neurenberg en Tokio in de jaren veertig dat is besloten tot de vorming van een dergelijk internationaal tribunaal.

In de resolutie werd secretaris-generaal Boutros Boutros-Ghali opgedragen binnen zestig dagen gedetailleerde voorstellen te overleggen. De Veiligheidsraad moet zich daar dan nog over uitspreken

voordat het tribunaal daadwerkelijk wordt samengesteld. Maar nu al, zo zei de Franse VN-ambassadeur, Jean-Bernard Mérimée, moeten oorlogsmisdadigers in het voormalige Joegoslavië zich bewust zijn van het feit dat ze voor hun acties persoonlijk verantwoordelijk zullen worden gesteld. De Bosnische minister van buitenlandse zaken, Sačirbey, uitte zich echter sceptisch over de afschrikwekkende werking van de resolutie van vannacht: „We moeten ons niet voor de gek houden dat oorlogsmisdadigers door de vorming van een tribunaal worden afgeschrikt”, zei hij. (Reuter)

'NAVO-gebied uitbreiden tot geheel Europa'

Door onze redacteur ROB MEINES

DEN HAAG, 28 AUG. De bescherming van het verdragsgebied biedt — hoe belangrijk ook — geen voldoende grondslag meer om de NAVO in stand te houden.

Dat stelt de Adviesraad Vrede en Veiligheid in een formeel advies aan de regering. Volgens de raad moet het bondgenootschap om zijn bestaansrecht te behouden „verantwoordelijkheid gaan dragen voor het behoud van veiligheid en stabiliteit op het gehele Europese continent”.

De consequentie daarvan is dat landen als Polen, Hongarije, Tsjechoë en Slowakije „binnen afzienbare tijd” lid moeten kunnen worden van de nu zestien leden tellende organisatie en dat de NAVO op verzoek van de Verenigde Naties of de CVSE „zo nodig militaire acties buiten het eigen verdragsgebied” moet kunnen ondernemen. De Adviesraad acht het verder van levensbelang voor de organisatie dat er een „herschikking” komt in de Amerikaanse en Westeuropese rol.

Een grotere Amerikaanse verantwoordelijkheid voor de Europese landen acht men „de beste garantie tegen een aftocht van de Verenigde Staten uit Europa”. Als de weg van verdere ontwikkeling van een Europese pijler onbegaanbaar zou blijken te zijn, zo staat er, „is de toekomst van de NAVO onzeker”. Er wordt aan toegevoegd dat de leden van de Adviesraad „verre van optimistisch” zijn dat de genoemde doelstellingen in de nabije toekomst

verwezenlijkt zullen worden. „De grote verdeeldheid en daaruit resulterende machteloosheid van West-Europa ten aanzien van het conflict in het voormalig Joegoslavië is een gegeven waar niemand omheen kan.”

In februari hebben minister Kooijmans van buitenlandse zaken en Ter Beek van defensie bij de raad een adviesaanvraag ingediend, „over de rol en de taken van het Atlantisch Bondgenootschap in het licht van de gewijzigde veiligheidssituatie”. Voorzitter van de Adviesraad is de Leidse hoogleraar dr. A. van Staden, vice-voorzitters zijn prof. jhr. dr. G. van Benthem van den Bergh en oud-minister drs. W.K.N. Schmelzer. De resterende vijftien leden en vier adviserende leden zijn allen deskundigen op het gebied van veiligheid en internationale politiek.

Het tragische conflict in het voormalig Joegoslavië toont aan, zo staat in het advies aan de regering, dat ook de NAVO zich thans „in een kritieke fase” bevindt. De NAVO heeft nieuwe taken nodig om geloofwaardig te blijven. Uitbreiding van het lidmaatschap ook naar Midden- en Oost-Europa is daarbij een belangrijk element. Tot nu toe leek die weg geblokkeerd te worden in het licht van sterke negatieve reacties op dergelijke ideeën vanuit Moskou. Nu president Jeltsin tegen de Poolse president Walesa heeft gezegd geen bezwaar te hebben tegen een Pools NAVO-lidmaatschap is die belemmering weggenomen.

In zijn advies acht de raad het wenselijk dat de snel inzetbare strijdmacht van de NAVO onder het politieke gezag van de Westeuropese Unie wordt geplaatst, indien de Verenigde Staten niet rechtstreeks in een actie (in Europa) betrokken wensen te raken. Ook het Eurokorps moet volledig onder het „politieke gezag” komen van deze WEU. De WEU mag echter geen concurrerend orgaan van de NAVO worden. „De Adviesraad acht de vorming van militaire structuren naast de NAVO onwenselijk”, zo staat er. „Het zou neerkomen op een kostbare duplicatie van middelen, juist in een tijd waarin voor defensie steeds minder geld beschikbaar is.” Tussen WEU en NAVO dient een relatie te ontstaan die het mogelijk maakt dat Amerika en West-Europa in bepaalde situaties afzonderlijk maar niet gescheiden optreden (*'separable but not separate'*).

thuis-, bejaarden-, en ziekenzorg. Ook het leerlingenstelsel wordt uitgebreid.

Minister De Vries sprak van goede beslissingen voor de werkgelegenheid. De werkloosheid is volgens hem niet in één jaar terug te dringen, maar met de genomen beslissingen is een goede basis gelegd voor de toekomst.

Onderzoek naar oorlogsmisdaden in ex-Joegoslavië wordt niet alleen bemoeilijkt door gebrek aan medewerking en de ontoegankelijkheid van het strijdtoneel, maar ook door de propaganda waarmee de partijen elkaar bestrijden. Veel onderzoekers en hulpverleners zijn daarom sceptisch over de ergste gruwelverhalen.

De partijen in het Joegoslavische conflict maken zich schuldig aan oorlogsmisdaden. Zij moorden, martelen, verkrachten en drijven weerloze burgers op de vlucht. Steden, kerken, en bouwland zijn moedwillig verwoest. Krijgsgevangenen zijn niet volgens de Geneefse Conventies behandeld. Soldaten en burgers zijn na hun dood verminkt. Daarover bestaat geen twijfel. Een aantal internationale organisaties probeert die misdrijven precies te documenteren.

De Verenigde Naties hebben een commissie ingesteld onder leiding van de Nederlandse jurist prof. mr. F. Kalshoven, die vanuit Genève opereert en zich ten doel heeft gesteld het volledige spectrum aan oorlogsmisdaden te onderzoeken. Op basis daarvan zouden mogelijk processen kunnen worden gevoerd tegen de schuldigen. Deze week voltooid de commissie-Kalshoven haar vooronderzoek en zond een rapport naar de secretaris-generaal van de VN, Boutros Boutros-Ghali.

Als eerste project zal de VN-commissie trachten de waarheid

In Joegoslavië is grens tussen feit en verzinsel vaag

aan het licht te brengen over excessen die zouden hebben plaatsgevonden tijdens de slag om Vukovar, eind 1991. Daartoe zal zij onder andere onderzoek doen naar een massagraf, waarin zich de slachtoffers van massale executies zouden bevinden.

De speciale VN-gezant, ex-premier Tadeusz Mazowiecki van Polen, heeft vooral onderzoek gedaan naar de plaatsen waar de strijdende partijen mensen gevangen houden en de omstandigheden waaronder dat gebeurt. Naast 'krijgsgevangenen' bevinden zich daar, naar wordt aangenomen, ook nog steeds burgers. Het merendeel van deze detentiecentra zou onder bevel staan van Serviërs.

Volgens een inventarisatie van de Verenigde Staten zouden nog zo'n 130 'kampen' — fabrieksterreinen, schoolgebouwen, geconfisqueerde hotels, stadions en dergelijke — in het voormalige Joegoslavië bestaan, waar in totaal 70.000 mensen gevangen gehouden zouden worden. Het Internationale Rode Kruis (ICRC) bezocht eind vorig jaar achttien kampen, waar in totaal ruim 3.000 mensen zouden verblijven. Noch het ICRC, noch Mazowiecki heeft overal toegang gekregen. Aangenomen wordt daarom dat het totaal aantal gevangenen aanmerkelijk hoger is.

De Europese Gemeenschap heeft tweemaal een delegatie onder leiding van de Britse oud-di-

plomate Dame Anne Warburton naar Zagreb gestuurd om onderzoek te doen naar verkrachtingen, een praktijk die wijd verspreid heet te zijn in het Joegoslavische conflict. In haar eerste, vertrouwelijke rapport aan de ministers van buitenlandse zaken van de EG spreekt de commissie-Warburton van ten minste 20.000 gevallen van verkrachting. De slachtoffers zouden vooral Bosnische moslim-vrouwen zijn; de daders vooral Servische militieleden, aldus de commissie, die meent dat de verkrachtingen deel uitmaken van een op het hoogste niveau goedgekeurde strategie, die in dienst staat van de zogeheten 'etnische zuiveringen'. Moslim-vrouwen zouden worden vastgehouden in speciale 'bordeelkampen'.

De rapportage over oorlogsmisdaden in Joegoslavië wordt niet alleen bemoeilijkt door de ontoegankelijkheid van het oorlogsgebied, gebrek aan medewerking of de zwijzaamheid van getuigen die niet willen of kunnen spreken over wat hun is overkomen. Een ander obstakel is de vage grens tussen feit en verzinsel. Dat laatste is het gevolg van de propaganda-oorlog tussen de betrokken partijen, maar ook van de wedloop van onbewezen geruchten, die niet alleen in Servië, Kroatië en Bosnië plaatsvindt, maar ook in het Westen.

Sinds het begin van de oorlog beschuldigen de partijen elkaar

van ongekende wreedheden. Moslims zouden Servische kinderen gekruisigd hebben en in een rivier gesmeten. Serviërs zouden Kroatische kinderen levend hebben gevangeld, en de Kroaten zouden Servische krijgsgevangenen verkopen aan Duitse ziekenhuizen, waar zij gedood worden en waar hun organen voor transplantaties zouden worden verkocht.

Niet vaak blijkt onomstotelijk dat de geruchten onwaar zijn.

Ljubljana hun zoons terug. Hun was in de Sloveense gevangenis en kazernes geen haar gekrenkt. Maar de tranen waarmee ze in Belgrado aan boord van die bussen waren gestapt, waren wel degelijk echt geweest: de propaganda werd geloofd. De propaganda wordt nog steeds geloofd. De gruwelverhalen 'sataniseren' de tegenpartij; ze geven een rechtvaardiging aan de gekoesterde haat, genereren nieuwe haat en

Een paar dagen later zwakte hij het verhaal af: het was om een „vertaalfout” gegaan — er was geen hondefoetus ingenaaid maar een dode hond. Het document waaruit deze experimenten zou blijken, heeft Schwarz echter nog steeds niet openbaar gemaakt.

Ook de conclusies van de EG-missie zijn nog steeds niet onomstotelijk bewezen. De Britse krant *The Independent on Sunday* deed op 10 januari 1993 een poging het spoor terug te volgen van de geruchten over massaverkrachtingen, 'bordeelkampen' en 'verkrachtingsbabies'.

Berichten over verkrachtingen door soldaten zijn er sinds het begin van de oorlog geweest, aldus de krant. Tot het vorig najaar ging het daarbij om incidentele gevallen. Op 25 september ving de luisterdienst van de BBC — die in Caversham nabij Londen radiouitzendingen over de hele wereld volgt en vertaalt — een bericht op van Radio Bosnië, waarin Servië ervan werd beschuldigd 10.000 moslim-vrouwen in speciale kampen in Bosnië gevangen te houden, waar zij „in het openbaar worden verkracht” en vervolgens vermoord.

Drie dagen later zond een vrouwenorganisatie uit Zagreb een open brief naar zuster-instellingen in Europa en de VS, waarin sprake was van zestien detentiekampen voor vrouwen. Volgens de brief zou uit „een stroom van getuigenverklaringen” blijken dat

vrouwen in bezet gebied in Bosnië en Kroatië „systematisch seksueel worden mishandeld”, als onderdeel van de politiek van 'etnische zuivering'. De zo verwekte halfbloeden zouden de nationale identiteiten moeten helpen vernietigen, aldus de brief, waaruit de *Independent on Sunday* citeert.

In oktober 1992 zou over het onderwerp in Zagreb een conferentie zijn gehouden, waar veel Duitse vrouwen aanwezig waren, die in hun land campagne begonnen te voeren. In november verschenen artikelen met getuigenverklaringen over de verkrachtingen in de Duitse bladen *Stern* en *Der Spiegel* en het Franse dagblad *Libération*.

Op 11 december vroeg de Duitse Bondskanselier Kohl de EG om actie tegen de verkrachtingen te ondernemen. De EG besloot tot de missie van Anne Warburton. Kort daarop veroordeelden de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties de verkrachtingen. Op 23 december verklaarde de Wereldraad van Kerken dat uit getuigenverklaringen in Kroatië bleek dat „duizenden vrouwen” in verkrachtungskampen waren opgesloten en dat „verkrachting systematisch was en geen bijverschijnsel van oorlog”. Daarop lekte het geheime rapport van de commissie-Warburton uit, waarin wordt gesproken over 20.000 en mogelijk zelfs 50.000 gevallen van verkrachting.

Maar al is het zeker dat er massaal is verkracht, nog steeds ontbreken harde bewijzen voor het bestaan van een door Servische politici gesanctioneerde, systematische verkrachtingscampagne, evenals zekerheid over totale aantallen. Hulporganisaties zoals het Internationale Rode Kruis en de VN-commissariaat voor de vluchtelingen (UNHCR) beschikken nog steeds niet over getuigenverklaringen uit de eerste hand over het bestaan van speciale verkrachtungskampen. Zij waarschuwen dat „met elke getalsmatige benadering van de verkrachtingen zeer voorzichtig moet worden omgesprongen”.

Ook de mensenrechtenorganisatie Amnesty International, die de oorlogsmisdaden nauwgezet tracht te documenteren en daarover enkele malen heeft gepubliceerd, gaat uit van 'massale verkrachtingen', met name door Servische militairen. Maar ook Amnesty is terughoudend met het trekken van algemene conclusies zoals totale aantallen. Volgens Amnesty bestaan er slechts „aankwijzingen” dat „in sommige gevallen de verkrachtingen zijn uitgevoerd op georganiseerde wijze”.

Die noodgedwongen scepsis brengt Amnesty echter wel in een dilemma, want die houding kan ten onrechte worden uitgelegd als het bewijs dat het martelen niet op grote schaal of volgens een politiek gesanctioneerd systeem plaatsvindt.

Deze artikelen zijn geschreven door Peter Michielsen, Laura Starink en Hans Stekete.

Hulpinstellingen blijven reserves houden bij berichten over systematische verkrachtingen

Een zeldzaam geval dateert uit de eerste week van juli 1991, toen de Joegoslavische oorlog nog slechts in Slovenië werd uitgevochten: in Belgrado gingen huilende Servische vaders en moeders met bussen naar de Sloveense hoofdstad Ljubljana. Ze gingen daar hun zoons terughalen die in het federale leger dienden en door de Slovenen krijgsgevangen waren gemaakt, want, zo beweerden de Servische media, de Slovenen waren begonnen hen de keel af te snijden.

Die Servische ouders kregen in

geven aanleiding tot wraak in de vorm van nieuwe wandaden, die, uitvergroot en vervormd, nieuwe, even geloofwaardige gruwelverhalen opwekken bij de tegenpartij.

Tot de jongste generatie onbewezen geruchten horen de beschuldigingen van het Duitse Bondsdaglid Stefan Schwarz (CDU), die onlangs verklaarde, dat Servische artsen medische experimenten uitvoerden op moslimvrouwen, vergelijkbaar met die van de nazi-arts Josef Mengele. Zo zou bij een moslim-vrouw een hondefoetus zijn ingebracht.

'Deze oorlog móet getoetst worden aan primaire rechtsregels'

Prof. Frits Kalshoven, emeritus hoogleraar humanitair oorlogsrecht, onderzoekt sinds november in Genève als voorzitter van een speciale VN-commissie oorlogsmisdaden die in ex-Joegoslavië zijn begaan. Een om vele redenen herculische taak.

„Maar als ik het volstrekt hopeloos zou vinden, zou ik hier niet meer zitten.”

„Hoe het is? Het is afzichtelijk. Ik ben zelf een oorlogskind, ik was scholier toen de oorlog uitbrak, ik heb de bevrijding van Arnhem meegemaakt. Bovendien heb ik 22 jaar in de marine gediend en waren mijn studie en proefschrift gewijd aan het oorlogsrecht. Ik heb veel over Neurenberg gelezen, dat zijn allemaal

„Het gaat om de basisregels voor menselijk gedrag. Als zij er niet ontvankelijk voor zijn, zijn anderen het in de toekomst misschien wel. Ze zullen toch niet tot in alle eeuwigheid zo bezig blijven?”

Maar uw commissie heeft alleen zin als er gestraft wordt.

„Wij straffen niet, wij leveren daarvoor alleen de basis. Ik vind ook dat er bestraft moet worden, al was het maar als afschrikwekkend voorbeeld. Ik ben een voorstander van een tribunaal. Maar volgens een protocol van 1977 bij de Geneefse oorlogsconventie worden de strijdende partijen bij beëindiging van een burgeroorlog zelfs opgeroepen een amnestie af te kondigen. De Kroaten en de Serviërs zelf hebben al een amnestiewet aangenomen, waarin ze alles vergeven en vergeten wat ze niet volgens het internationaal recht verplicht zijn te vervolgen. En ik heb horen verluiden dat ook het laatste vredesvoorstel dat wordt uitgewerkt onder de bezie-

hier is nog iets veel diepers aan de gang. Wat mij heeft gefrappeerd is de alom verspreide haat, het is een oorlog van allen tegen allen. Het is ieders eigen oorlog."

Hebben de laatste drie maanden uw opvattingen over oorlogsrecht veranderd?

"Nee. Oorlogsrecht is een noodzakelijk kwaad, maar in bepaalde omstandigheden is het moeilijker toe te passen. Voor het vaststellen van een oorlogsmisdrijf heb je de plaats, de tijd, de dader, het slachtoffer, de effecten en de relatie tot de oorlog nodig, en in bijna alle gevallen is die informatie incompleet. Dit is geen oorlog van het ene leger tegen het andere, maar van myriaden groepjes die zich in de strijd hebben geworpen. Ze zijn deels georganiseerd, deels ongeorganiseerd, deels verbonden met de politieke top, deels ook gewoon loslopende bandietengroepen. Wij hebben besloten ons te richten op de feiten van de eerste oorlog tussen Kroatië en Servië, omdat je dat als afgesloten hoofdstuk kunt beschouwen. We concentreren ons daarbij op één groot incident, de strijd om Vukovar, eind 1991."

Hoe gaat u dat onderzoek aanpakken? Hoe scheidt u waarheid van leugen?

"Over Vukovar is langzamerhand het nodige bekend. Er zijn namen bekend van legereenheden, je kunt schade opnemen en vaststellen hoe die ontstaan is, door een bom, een kogel of dynamiet. Je kunt verwondingen constateren en getuigenverklaringen opstellen, daarvoor bestaan ondervragingstechnieken. Er gaat een Canadees team, bestaande uit militairen, juristen, medici en politiemensen naar Vukovar, onder leiding van de militaire jurist van onze commissie. Zij moeten onderzoeksmateriaal verzamelen. Kroatië heeft zich in die veldslag ook laten kennen, er zijn van beide kanten misdrijven gepleegd."

Maar u heeft daarvoor de medewerking van alle partijen nodig. Die krijgt u nooit.

"Ik heb de hoop dat we die wel krijgen, al heb ik daar natuurlijk geen zekerheid over. Ik sta voor alle verrassingen open. De verificatie is een enorm probleem. Als ik vijftig of honderd gelijkkluidende verhalen onder ogen krijg, ga ik natuurlijk twijfelen, maar het kan ook allemaal wáár zijn. Neem die kwestie van de verkrachtingen. Ik hoop dat de EG-missie in

Kerkhof in Vukovar, de Kroatische stad die in het najaar van 1991 tijdens een Servisch beleg van 86 dagen werd verwoest. (Foto Josef Koudelka/Magnum/ABC)

haar eindrapport nu eindelijk met bewijzen komt, want dat getal van 20.000, waarmee ze na hun vorige bezoek zijn gekomen is gebaseerd op mededelingen van groeperingen in Zagreb. Dat noem ik geen verificatie! Mazowiecki, de speciale VN-rapporteur over schendingen van de mensenrechten in voormalig Joegoslavië, heeft de afgelopen weken ook een speciaal onderzoeksteam ingezet om die verhalen over verkrachtingen na te trekken. Zijn conclusie is dat er veelvuldig verkracht wordt, maar hij ziet geen kans om getallen te noemen en heeft ook niet kunnen ontdekken of er een bewuste politiek achter zit. Hij heeft trouwens ook geconstateerd dat al die ondervragingen van die verkrachte vrouwen door allerlei instanties en journalisten re-traumatiserend werken. Wij hoeven geen getallen te produceren, maar moeten bewijsmateriaal opsporen en vervolgens proberen de hogere aansprakelijke te vinden, die ofwel het bevel tot het begaan van misdrijven heeft gegeven, ofwel heeft nagelaten de orde en discipline te handhaven. Wij moeten vaststellen of er sprake is van politieke of

'Niet het oorlogsrecht moet op de helling, dat land moet op de helling'

Prof. mr. F. Kalshoven

individuele acties. Was het stukschieten van een stad een individuele actie of bewust beleid? Het gaat ons niet om het samenstellen van een lijst met grote namen, zoals Lawrence Eagleburger doet, maar om het vinden van de lijn van verantwoordelijkheid."

De gedachte heeft ooit bestaan dat er van de commissie een preventieve werking uit zou gaan?

"Ja, de gedachte heeft geleefd, dat de instelling van de commissie

de strijdende partijen zou kunnen weerhouden van slechte daden. Maar ik heb niet de indruk dat er vermindering van oorlogsmisdaden is opgetreden. De instelling van de commissie is geen omslagpunt geweest."

Heeft uw werk eigenlijk wel enige zin?

"Dat moet blijken. Als alles afketst op totale onwil om de waarheid te zeggen moet je misschien uiteindelijk tot de conclusie komen dat het niet te verifiëren

valt. De hele bevolking is erbij betrokken, onbevooroordeelde getuigen vind je niet. Maar ik houd mij vast aan de overtuiging dat niet iedereen tot een propagandainstrument is verworven. Bovendien zijn er veel waarnemingen van niet bij de oorlog betrokken partijen. Als we in een aantal gevallen kunnen aantonen dat er bepaalde dingen zijn gebeurd, heeft ons werk al zin gehad. In Neurenberg hield de partij van de overwinnaars zich bezig met de opsporing van mensen die verantwoordelijk waren voor oorlogsmisdrijven. Maar wij vormen een commissie van buitenstaanders, die onderzoek moeten doen terwijl de oorlog nog in volle gang is. Neurenberg leidde bovendien tot een tribunaal en beschikte over een groot vervolgingsapparaat, gekoppeld aan een rechtbank. Wij hebben geen opsporingsbevoegdheid."

Kun je Joegoslavië behandelen met de traditionele oorlogsregels en -conventies die wij hebben?

"Niet die conventies moeten op de helling, dat land moet op de helling. Maar er is een groot probleem: wat moet je doen om een

burgerstrijd te regelen? Al gauw blijkt dat die niet te regelen valt. Niet alles is in regels vast te leggen."

Als je kijkt naar de ivoren toren van de VN en de oorlog in Joegoslavië, moet je toch wel tot de conclusie komen dat die twee niets met elkaar te maken hebben. Wat heeft een Servische warlord voor boodschap aan meneer Kalshoven? Licht u daar wel eens wakker van?

"Ik heb in geen jaren zo wakker gelegen als nu, van de complicaties van het geheel, van de politieke problemen. Maar toch blijft het voor mij van wezenlijk belang — en ik weet niet of ik u dat duidelijk kan maken — dat wordt uitgezocht of je van zo'n oorlog een beeld kan krijgen, dat je kunt toetsen aan de primaire rechtsregels. Want die hebben ze werkelijk allemaal geschonden, van het doden van Rode Kruis-vertegenwoordigers tot het verbranden van moskeën en het verkrachten van vrouwen. In deze oorlog is alles gebeurd."

Maar wat is de zin van die toetsing als de daders er niet voor ontvankelijk zijn?

een amnestieregeling zou bevatten!"

Wat vindt u daarvan?

"Ik vind dat je de berechting van de mensen die de volle verantwoordelijkheid dragen, nooit moet uitsluiten. Als de misdaden, de verdwijningen, de verkrachtingen zijn begaan op instigatie van hogerhand, mogen zij niet vrijuit gaan. Wij zoeken naar de chain of command."

Stel u komt met een rapport over Vukovar en stel daar komt een proces van. Betekent dat dan dat de rest vergeten wordt?

"Dat zou zo ongeveer het slechtst denkbare scenario zijn! Wij hebben Vukovar niet gekozen omdat daar een proces over moet komen. We moeten onderzoeken wat de technieken zijn om een case als Vukovar door te lichten. Zo moeten we ervaring opdoen. Er zijn zoveel vraagstukken. Neem de etnische zuivering. Die komt in geen enkele strafwet voor, die bestaat niet voor de wet, en toch zijn er in de wereldgeschiedenis talloze voorbeelden van. De verovering van Noord-Amerika was óók etnische zuivering! Maar ik ben er voorstander van etnische zuivering — goed gedefinieerd — in het internationale recht strafbaar te stellen."

Hysterische verhalen helpen de slachtoffers niet

"Amnesty is als een arts, die de verplichting heeft alle mensen te helpen en niet een bepaalde groep alleen omdat die zo zielig is, of omdat die zo groot is. Ons onderzoek in Kroatië werd en wordt zeer bemoeilijkt doordat vrijwel alle informanten politiek bedrijven in plaats van ons de feiten te geven.

"Ik begrijp dat wel, want om in Kroatië je baan als journalist of arts te behouden moet je dat wel doen. Ik zag vorige week een aantal Kroatische artsen in een documentaire van het Britse televisie-station ITV die alleen spraken over „een systematische campagne van verkrachtingen“, in plaats van uit te leggen hoe de slachtoffers van verkrachtingen er aan toe zijn, of welke hulp ze nodig hebben om trauma's te behandelen, wat toch hun taak is als arts.

"Op die manier worden accenten verlegd en feiten verdraaid. Zo betwijfelen wij sterk of er inderdaad documenten bestaan die bewijzen dat de recente 'etnische zuiveringen' en verkrachtingen passen in een algemene Servische politieke strategie.

"Veel gruwelsprookjes zijn nauwelijks te weerleggen. Natuurlijk, er worden mensenrechten geschonden, maar op welke schaal en in welke vorm is moeilijk vast te stellen. In een oorlog kun je alles verwachten. Anderzijds ben ik ook geen glasharde leugens tegengekomen, want ik heb geen bewijs van het tegendeel. Onze grootste zorg is dat al die hysterische verhalen over ver-

krachting uiteindelijk contraproductief zullen zijn voor de slachtoffers zelf.

"Sommige mensen vroegen zich na het verschijnen van ons rapport af waarom wij met 'al die saai gevallen' aankwamen en niet met een vrouw die door — laten we zeggen — honderd soldaten is verkracht. De vrouwen met wie ik heb gepraat waren nog zo dapper en stabiel dat zij wilden praten. Maar denk je dat een vrouw die door honderd soldaten is verkracht nog in staat is daarover te vertellen? Bovendien is er een moment dat je moet zeggen: genoeg is genoeg. Anders werk je mee aan de inflatie van het lijden, waarbij de reactie kan zijn dat een geval niet erg genoeg is om opgemerkt te worden.

"Er was in Zagreb een zwanger meisje van zestien, zeventien jaar, die in wat dan genoemd wordt een verkrachtingskamp zou zijn vastgehouden. Ik heb haar zelf niet gezien, want nadat ze haar kind ter wereld had gebracht is ze verdwenen. Ik kreeg de indruk dat het ook niemand interesseerde waar zij nu was en hoe het met haar ging. Intussen is haar kind wel door ik weet niet hoeveel televisieploegen gefilmd, en gingen er wilde verhalen dat zulke kinderen als het jongetjes waren

Amnesty International, de particuliere organisatie die zich inzet voor de mensenrechten, tracht inzicht te krijgen in de oorlogsmisdaden van de Joegoslavische burgeroorlog.

Amnesty heeft de afgelopen maanden drie rapporten over Joegoslavië gepubliceerd. Het eerste verscheen in oktober en behandelt schendingen van de mensenrechten in Bosnië-Herzegovina tussen april en augustus 1992. Het tweede en het derde rapport verschenen vorige week en beschreven respectievelijk gevallen van verkrachting en de 'etnische zuivering' van een moslim-dorp in Bosnië.

De Nederlandse Heleen Habraken is *assistant executive* van de afdeling Joegoslavië op het Londense hoofdkantoor van Amnesty. Zij en haar kleine staf van onderzoekers worden dagelijks geconfronteerd met de gruwelen en de emotionele oproepen van alle betrokkenen.

in kampen moesten worden opgeleid tot Kroatische vrijheidsstrijders. Maar het echte slachtoffer, het meisje, is uit beeld verdwenen. Ik schaam me daar plaatsvervangend voor."

"Wij hebben nu een handjevol gevallen waarbij verkrachting vaststaat, maar er is veel meer onderzoek nodig, in Bosnië en Servië, en ook in landen die vluchtelingen hebben ontvangen, zoals Duitsland, Nederland, Turkije, Oostenrijk en Slovenië.

Het is heel onverstandig om

zo'n getal van 20.000 of meer verkrachtingen te geloven, want waar zou dat op gebaseerd moeten zijn? Wij zeggen niet dat het niet waar is, maar in een vredessituatie is al niet vast te stellen hoeveel vrouwen worden verkracht. Door je te verliezen in zulke getallen leid je de aandacht af van individueel leed.

"Veel conclusies over de grote schaal waarop verkrachtingen zouden plaatsvinden zijn niet op concrete getuigenverklaringen gebaseerd. En dat slachtoffers niet willen praten, of dat juist de cul-

Heleen Habraken

tuur van de moslims verkrachting onbespreekbaar zou maken, vind ik geen goed excuus, want ook uit de literatuur over dit onderwerp blijkt dat er altijd weinig concrete gevallen van verkrachting in oorlogstijd bekend zijn. Dat is voor ons misschien een probleem, maar voor degenen die het willen hysiteren is het een voordeel, want die kunnen zich achter dat argument verschuilen.

"Wij berichten alleen over wat we zeker weten. De media willen Amnesty gebruiken om hun berichten een certificaat van be-

trouwbaarheid te kunnen geven, maar dat kunnen wij niet en dat is ook onze taak niet. Wij moeten eerder de vergeten slachtoffers helpen, waarover niemand schrijft.

"De media dragen schuld aan de verspreiding van sensatieverhalen. Journalisten zijn vaak alleen maar uit op gruwelen. Ik kon in Kroatië eens een kamp niet binnen omdat er drie tv-ploegen vóór mij waren, allemaal op zoek naar zwangere verkrachte vrouwen. Ze rekken feiten op en lichten ze uit hun verband. Ik sprak in Kroatië met een vrouw die in een gevangenis in Vojvodina verkracht was door een bewaker, volgens haarzelf absoluut buiten medeweten van zijn commandant, maar gewoon omdat die man daar zin in had. Maar een paar dagen later werd diezelfde vrouw in een Duits televisie-programma opgevoerd als een getuige uit een Servisch verkrachtingskamp. Het is in zulke gevallen nooit duidelijk waar een feit precies fictie is geworden, maar het is wel duidelijk dat het op grote schaal gebeurt.

"Het probleem is altijd weer hoe je moet bewijzen dat iets niet waar is. De Serviërs komen bijvoorbeeld naar ons toe met absurde verhalen dat de moslims bloed drinken. Toch zeggen we niet: dit is niet waar. We zeggen alleen:

we zullen proberen het te onderzoeken, en als we het zeker weten zullen we het bekend maken.

"Ik denk dat het motief voor verkrachting eenvoudig is. In een oorlog worden vrouwen gezien als verlengstuk van de vijand. Als je die hebt gedood en zijn huis hebt verbrand, kun je zijn vrouw in bezit nemen. Vrouwen maken deel uit van het slagveld. Ik denk dat de agressie die in veel Bosnische dorpen al lang sluimerde zo is omgeslagen in seksuele agressie. En of je nu gelooft dat dat van hogerhand is bevolen doet er niet zoveel toe. Bovendien, je kunt verwachten dat soldaten zichzelf proberen vrij te pleiten door te zeggen dat hun commandant ze opdracht gaf om te verkrachten. Het is dus nauwelijks vast te stellen wat er wordt bedoeld met systematische verkrachten.

"De meeste gevallen zijn niet zo sensationeel. De vrouw die hoogzwanger is na een verkrachting en die zegt: ik wil dat kind ter wereld brengen, maar ik wil niet dat mijn man of mijn familie het te weten komt, ik wil niet dat het kind het te weten komt, en verder wil ik alleen maar met rust worden gelaten, de bejaarden die in Sarajevo in hun eigen uitwerpselen liggen — dat ontroert mij meer dan al die grote getallen, en al die gruwelverhalen."

"De sensatie rondom deze verkrachtingen belasten Amnesty als organisatie, omdat andere aandachtsvelden zoals de wantoestanden in Tadzjikistan of Somalië uit het zicht dreigen te verdwijnen. Ik kan me voorstellen dat dat moeilijk is voor medewerkers die al jarenlang aandacht vragen voor de even systematische verkrachtingen in een land als Guatemala. En sinds jaar en dag zeggen wij dat er elk jaar honderden mensen in Kosovo worden doodgeschoten, maar dat werd nooit door iemand opgepikt.

"Amnesty heeft geen oplossing voor deze oorlog. Wij hebben geen mening over een oorlog, zeggen wij altijd — oorlogvoeren mag, zolang er geen schendingen van de mensenrechten plaatsvinden, maar dat is natuurlijk een *contradictio in terminis*, want dat gebeurt altijd. Binnen ons mandaat kunnen wij eenvoudig niets doen aan de verwoesting van Vukovar of het beleg van Sarajevo.

Veel mensen ergeren zich aan onze terughoudendheid en onze beleefdheid tegenover Servische politici als Karadžić en Milošević, die zeker een deel van de verantwoordelijkheid dragen. Als zij er niet meer zouden zijn, houden de schendingen van mensenrechten niet op. Amnesty schrijft altijd in afstandelijke termen als 'it was reported that ...'. Die stijl hanteert ook het Internationale Rode Kruis. Daarmee willen wij een dialoog openhouden. Je helpt de slachtoffers niet door de schuldigen te beledigen."

20-1-93
3

'Wereld kan in toekomst zonder gebruik aardolie'

Van onze verslaggever
AMSTERDAM — De wereld kan voor het jaar 2100 een einde hebben gemaakt aan het gebruik van aardolie. Een dinsdag door Greenpeace gepubliceerd onderzoek stelt dat geen enkel land hierdoor ten onder hoeft te gaan. De milieu-organisatie meent dat zo'n toekomst nodig is om een einde te maken aan de milieuvervuiling die samenhangt met het gebruik van olie.

De resultaten van het onderzoek worden nu bekend gemaakt als reactie op de recente grote ongelukken met tankers in Spanje en Schotland. Deze vormen overigens een klein deel van de vervuiling. Zowel tijdens winning, raffinage en transport waarbij alles goed gaat, komt veel olie in het milieu terecht. Als de brandstof wordt gebruikt, dragen de verbrandingsgassen bovendien bij aan het versterken van het broeikas-effect.

Het rapport, opgesteld door het Stockholm Environment Institute, laat zien dat de wereld zonder olie kan worden gerealiseerd door gebruik te maken van duurzame energiebronnen, zoals waterkracht en wind- en zonne-energie. Verder moet de verspilling van energie afnemen, vooral in de transport- en de elektriciteitssector.

Navo mag van Veiligheidsraad zonodig geweld gebruiken

'Vliegverbod Bosnië afdwingen'

193

Door onze correspondent
LUCAS LIGTENBERG

NEW YORK, 1 APRIL. De Veiligheidsraad van de Verenigde Naties heeft gisteren een resolutie aangenomen over het afdwingen van het in oktober vorig jaar afgekondigde vliegverbod in het luchtruim boven Bosnië-Herzegovina. Lidstaten worden in de resolutie gemachtigd „alle noodzakelijke maatregelen te nemen” bij het afdwingen van het vliegverbod. Op de naleving van de resolutie zal waarschijnlijk worden toegezien door de NAVO, die mogelijk binnen een week daarvoor een luchtmacht zal samenstellen.

De resolutie wordt vandaag over een week van kracht en geeft de NAVO daarna nog een week

de tijd zich voor het afdwingen te organiseren en haar beleid met dat van de troepen van UNPROFOR, die met eventuele luchtacties zullen moeten rekenen, te coördineren. De resolutie werd met veertien tegen nul stemmen (China onthield zich) aangenomen. Ze moet in de praktijk alle strijdende partijen in Bosnië weerhouden van luchtaanvallen. Aanvallen op vliegtuigen op de grond en op vliegvelden zijn onderworpen — uitgezonderd in het geval van zelfverdediging — aan toestemming vooraf.

De huidige resolutie is een aanvulling op de vrijblijvende resolutie van oktober, waarin het vliegverbod werd afgekondigd zonder dat werd bepaald hoe het moest worden nageleefd en welke sanc-

ties op overtreding zouden staan. Na herhaald uitstel, onder andere door de crisis in Rusland, is de resolutie nu eigenlijk van weinig praktisch belang. Het aantal luchtaanvallen boven Bosnië is minimaal. Volgens Westerse diplomaten heeft de resolutie vooral een politieke betekenis en vormt zij een opstap naar het aannemen van de zogeheten sanctieresolutie. Daarover zijn VR-leden al enkele dagen druk aan het onderhandelen.

De sanctieresolutie van de Veiligheidsraad moet de onvoorwaardelijke steun uitspreken aan het vredesplan voor Bosnië van Cyrus Vance en Lord Owen. Volgens een eerste versie van de resolutie zouden de Bosnische Serviërs binnen vijftien dagen het plan moe-

ten ondertekenen op straffe van nieuwe economische sancties tegen Joegoslavië (Servië-Montenegro). Op dit moment hebben twee van de drie partijen in Bosnië, de Kroaten en de moslims, hun handtekening gezet.

Het aannemen van de sanctieresolutie wordt tegengehouden

PAG. 5 DRAMA SREBRENICA /
ANALYSE VREDESPLAN

door de Verenigde Staten, die het volgens diplomaten binnen de VN nog altijd een voor de Bosnische Serviërs te vriendelijk plan vinden.

Volg BOSNIË pag. 5

EG maakt blunders op de Balkan

Door R.L. Cliquet

12-1-93

De Europese Gemeenschap had met de Joegoslavische crisis een historische kans zich een wereldpolitieke rol van formaat toe te eigenen door de oprijzende maatschappelijke conflicten in het pluri-etnische Joegoslavië te begeleiden en te helpen oplossen. Ze heeft echter vanaf het begin van de crisis op essentiële punten blunder na blunder gemaakt.

Het recht van volkeren op zelfbeschikking vooronderstelt waarborgen dat de nieuw opkomende staten meer, en niet minder, democratisch zijn dan de oorspronkelijke en ook dat ze economisch leefbaar zijn.

Aangezien deze noodzakelijke vereisten niet waren vervuld, bestond de initiële vergissing in de voortijdige en premature erkenning van de afscheiding van Kroatië en Slovenië. Door een unitaristisch referendum op te leggen in Bosnië, met drie constituerende etnische groepen, negeerden zij de grondwet van die republiek en creëerden ze een precedent. Men kan zich afvragen hoe de bevolking van pluri-etnische federaties zoals België en Zwitserland zouden reageren, indien hun een gelijkaardig referendum zou worden opgelegd, uitmondend in het miniseren van één van hun gemeenschappen.

De erkenning belemmerde de zo noodzakelijke onderhandelingen tussen de nieuwe staten in wording, niet alleen over de afbakening van de staatsgrenzen, de boedelscheiding en de verdeling van de schulden, maar ook over de rechtspositie en eigendomsrechten van voormalige Joegoslavische ondernemingen en individuele burgers die in de nieuwe staten vreemdelingen worden.

De erkenning van Bosnië en Kroatië had tot gevolg dat 31,5 procent van de Serviërs buiten hun eigen land werden gezet. In Kroatië hadden de Serviërs het perspectief van inlijving in een staat die al te vaak zijn toevlucht nam tot fascistische praktijken. Kroatië is volgens zijn nieuwe grondwet „een staat van Kroaten”. Alle ambtenaren van Servische origine werden er uit overheidsdienst ontslagen voor zover ze geen loyaliteitsverklaring ondertekenden, niet residentieel Servische pensioengerechtigden kregen hun pensioen niet meer uitbetaald en al hun bezittingen werden aangeslagen. In Bosnië werd de Serviërs in het vooruitzicht gesteld te moeten leven in een centralistisch en door fundamentalistische moslims gedomineerd Bosnië, — men lezer er de in 1990 gepubliceerde *Islamic Declaration: A Programme for the Islamization of Muslims and the Muslim Peoples* van de huidige

ge Bosnische president Izetbegović maar op na!

De feitelijke expatriatie van een derde van de Servische bevolking toont aan met welke onvoorstelbare lichtzinnigheid de staatskundige hervorming van het zo complexe pluri-etnische Joegoslavië werd benaderd. De Europese Gemeenschap is, door haar ondoordachte en overhaaste beslissing, dan ook een hoofdverantwoordelijke voor de escalatie van de Joegoslavische burgeroorlog.

De tweede voornaamste blunder van de Europese Gemeenschap is de eenzijdige veroordeling van en de instelling van eenzijdige sancties tegen het overblijvend gedeelte van Joegoslavië. Waarom sancties tegen Servië, en niet tegen Kroatië, ofschoon algemeen wordt erkend dat beide staten morele en militaire steun geven aan hun respectieve etnische groepen in Bosnië? Waarom sancties tegen de Servische Serviërs, wanneer het Bosnische Serviërs zijn die oorlog voeren? Waarom sancties überhaupt?

Sancties blijken echter nutteloos te zijn. Op lange termijn lossen ze geen problemen op en op korte termijn werken ze de escalatie van het geweld alleen maar in de hand. De bezorgdheid over de herverkiezing van Milošević verbergt het feit dat hij een groot gedeelte van zijn kiezers verloor ten voordele van de extreemrechtse nationalistische partij.

Op de achtergrond van een collectieve en vaak familiale herinnering van de genocide in de Tweede Wereldoorlog, heeft de houding van het Westen tot gevolg dat de 'ingroup' reflex van die gemeenschap aangescherpt wordt. Dit is een vrij universeel verschijnsel en het is geen toeval dat Serviërs en Israëliërs beiden op overtrokken wijze reageren op hun burens. 'Never again!' is een uitdrukking die je vaak, terecht of onterecht, in discussies met Serviërs te horen krijgt.

De Pentagonstrategen hebben, onder de benaming 'FUCOP', een plan klaar voor een militaire interventie in Servië. Klaarblijkelijk waren de 100.000 burgerlijke slachtoffers in Irak nog onvoldoende voor dit decennium en moet de 'selective bombing'-oefening, misschien met een reeks te testen nieuwe wapens, nog eens worden overgedaan. Hopelijk kent Europa zijn geschiedenis beter en zal het zich herinneren dat Duitslands talloze divisies niet volstonden om de Zuid-Slavische volkeren, en in het bijzonder het Servische volk, te onderwerpen. Tijdens de Eerste Wereldoorlog

verloor Servië 25 procent van zijn volwassen bevolking. Tijdens de Tweede Wereldoorlog vielen er in Joegoslavië opnieuw 1,7 miljoen slachtoffers van direct oorlogsgeweld, van wie het grootste gedeelte behoorde tot de Servische bevolking. Ongeveer een derde van de Servische oorlogsslachtoffers werd op rituele wijze uitgeroeid in concentratiekampen zoals dat van Jasenovac. Overigens dient dat cijfer volgens de revisionistische 'historicus' Tudjman, de huidige president van Kroatië, gecorrigeerd te worden. Met een dergelijk verleden is het dan ook niet te verbazingwekkend dat nieuwe dreigingen met militaire interventie in Servië, daar op hoongelach worden onthaald.

Waar is het de 'FUCOP'-planners eigenlijk om te doen? Een wraakneming voor de Servische opraking van de peperdure Amerikaanse ondergrondse militaire luchthaven in Bosnië of voor hun neergehaalde AWACS boven Servië, zoals sommigen in Joegoslavië beweren? Of gaat het om subtielere oogmerken zoals het voorkomen van een mogelijke inkrimping van militair potentieel, het behouden of uitbreiden van invloedssferen, het zoethouden van olierieke moslims, of gewoon de verdere en te snelle groei van het nieuwe Europa afremmen?

De Europese Gemeenschap zou moeten vermijden dat (burger)oorlogsgeweld met nog meer oorlogsgeweld wordt beantwoord. Hopelijk kan ze haar Atlantische bondgenoot in toom houden, al is het maar om haar eigen blauwhelmen niet in gevaar te brengen.

Hoe is het aanhoudend geblunder van het Westen en in het bijzonder van de Europese Gemeenschap in de Joegoslavische crisis te verklaren?

De weinig tactvolle avant-gardes die Duitsland speelde bij de erkenning van Kroatië en Slovenië — het beruchte 'kerstgeschenk' van vorig jaar — waarbij de ganse Europese Gemeenschap voor schut werd gezet, maakte duidelijk dat Duitsland gebruik maakte van de zich in Joegoslavië ontwikkelende middelpuntvlindende krachten om zijn invloedssfeer, over de Balkan, naar het Nabije Oosten uit te breiden. Het feit dat de overige Gemeenschapslanden schoorvoetend, maar snel volgden, is uiterst verontrustend. Economen en Europese politici zullen wel de passende verklaring kennen waarom de Europese landen zich zo tot satelliet lieten maken.

Met weemoed ziet de bezoeker

uit de Lage Landen in de Joegoslavische tragedie een herhaling van het historisch uiteenvallen van zijn eigen taal- en cultuurgebied omwille van religieuze onverdraagzaamheid, lokale politieke ambities en buitenlandse manipulaties. Tragisch is de huidige Joegoslavische burgeroorlog, niet alleen wegens de doden, gewonden en verdrevenen, maar ook omdat de politieke inspanningen de zo noodzakelijke economische hervorming in de weg staan. Populaties zoals de geïslamiseerde Slaven, Kroaten en Serviërs zijn geopolitiek sterk op elkaar aangewezen, ze hebben dezelfde achtergrond, ze spreken dezelfde taal en behoren tot dezelfde algemene cultuurkring, met varianten bepaald door religieuze factoren die echter irrelevant zijn geworden in het leven en de verwachtingen van de meeste mensen. Door het uiteenspatten van het vroegere Joegoslavië zullen ze nu in verarmde miniaturstaatjes worden gescheiden.

Door de vergiftiging en verhitte van de geesten is de fractiënering van het oude Joegoslavië uiteraard, althans voorlopig, niet ongedaan te maken. De Europese Gemeenschap dient dan ook al haar invloeden, kundigheden en diensten aan te wenden om alle partijen in het Joegoslavische conflict met open agenda rond de onderhandelingstafel te krijgen. Alle problemen moeten daarbij aan de orde kunnen komen. Een aanpak waarbij bepaalde bevolkingsgroepen of delen van bevolkingsgroepen, zoals de Serviërs van Kroatië en Bosnië of de Albanen van Kosovo, worden uitgesloten, of bepaalde agendapunten zoals grenswijzigingen, à priori worden afgewezen, is bij voorbaat gedoemd tot mislukken, zoals men overigens tot nu toe heeft kunnen ervaren. De Serviërs van wat nu als Bosnië en Kroatië zijn erkend, zullen nooit aanvaard worden in unitaire staten te leven. Hetzelfde geldt overigens voor de Albanen in Kosovo.

De dieperliggende oorzaken van de crisis — de overgang van een communistisch naar een pluralistisch-democratisch regime en van een plan-economie naar een sociaal gecontroleerde markt-economie, niet alleen in Servië, maar in alle republieken van het vroegere Joegoslavië — dienen tergedee te worden aangepakt. Hiertoe zal de Europese Gemeenschap meer moeten doen dan het aanbieden van onhandige diplomatieke diensten, tijdelijke humanitaire hulp en politionele bescherming.

De auteur is hoogleraar antropologie aan de universiteit van Gent.

Na centrum nu Bijlmer in actie tegen nachtvluchten

8-2-94

Van een onzer verslaggevers
AMSTERDAM – In de Amsterdamse wijken Bijlmermeer en Buitenveldert is verontwaardiging ontstaan over het besluit van de luchtverkeersbeveiliging Schiphol om geen nachtvluchten meer over Amsterdam-Centrum te leiden. Door dat besluit neemt de geluidhinder in Buitenveldert en Bijlmermeer juist toe.

De voorzitter van de stadsdeelraad Zuidoost, R. Janssen, heeft de bewoners uit Buitenveldert en Bijlmer opgeroepen veel klachten in te dienen.

Volgens Janssen wordt er met twee maten gemeten tussen bewoners van de Bijlmer en die van de binnenstad. „Zijn Bijlmerbewoners soms tweederangsburgers? Als deze maatregel nu mogelijk is, dan moeten we maar eens kijken wat er met een klachtenstroom uit de Bijlmer en Buitenveldert gebeurt.“

Het besluit van de luchtverkeersbeveiliging is genomen omdat het aantal klachten over geluidhinder uit Amsterdam-Centrum enorm toenam.

Die toename is het gevolg van de tijdelijke sluiting van de Buitenveldertbaan. Sinds de sluiting, nodig vanwege onderhoudswerkzaamheden, worden vliegtuigen bij harde westenwind via het centrum van de hoofdstad naar de Kaagbaan geleid. Het besluit van de luchtverkeersbeveiliging, waarop was aangedrongen door de NV Luchthaven Schiphol, betreft alleen vluchten tussen 23.00 en 06.00 uur.

De Buitenveldertbaan is sinds kort weer voor kleine vliegtuigen geopend, grote vliegtuigen kunnen er deze zomer pas terecht.

Volgens een woordvoerder van de luchtverkeersbeveiliging gaat het in nachten met een stormachtige westenwind om zes tot tien vluchten. De vliegtuigen worden in die nachten richting Buitenveldertbaan gedi-geerd en maken vervolgens een knik richting Kaagbaan.

Volgens de woordvoerder speelt de veiligheid de belangrijkste rol bij het bepalen van vliegroutes. De capaciteit van Schiphol is de tweede factor. Om die reden is aanvankelijk gekozen voor de route over het centrum. Nu vanuit die omgeving veel klachten komen, is voorrang gegeven aan een factor die normaliter pas als derde meeweegt bij het bepalen van vliegroutes: de geluidhinder. Door de wijziging is de kans wat groter dat vliegtuigen niet op Schiphol kunnen landen. Bij de beslissing over de verandering van de routes heeft niet meege- speeld dat bewoners van het cen-

trum over het algemeen beduidend minder gewend zijn aan vliegtuigla- waai dan bewoners van Buitenveldert en de Bijlmer.

Volgens de woordvoerder wordt gekeken naar het aantal klachten, niet naar de kwaliteit ervan. Deelraadvoorzitter Janssen ziet ook een positieve kant aan het stoppen van nachtvluchten over het centrum. „Nachtvluchten worden dus wel als probleem gezien. We kunnen dat als munitie gebruiken in de discussie over de uitbreiding van Schiphol. Er is alle reden om naar aanvliegroutes te kijken.“

Boosheid

In de Bijlmer is ook enige boosheid over ex-burgemeester Van Thijn. Onder de aanhef 'beste Hans' schreef Van Thijn op 7 september een katebelletje aan de directeur van de NV Schiphol, Hans Smits, waarin hij wees op de reacties op de nieuwe vluchtroutes.

Van Thijn constateert in het briefje dat de sluiting van de Buitenveldertbaan tot gevolg heeft dat „vliegtuigen met enige regelmaat gebruik- maken van een aanvliegroute over de gemeente Amsterdam“.

Volgens een woordvoerder van de werkgroep Vliegverkeer Bijlmermeer blijkt hieruit dat Van Thijn een wat enge visie heeft op het begrip Amsterdam: over de Bijlmer vliegen immers al jaren en jaren vliegtuigen.

Ontucht. De politie van Echt heeft een 53-jarige man uit die plaats aangehouden op verdenking ontucht met vijf kinderen. Verder zou hij een aantal vrouwen seksueel hebben misbruikt. De man is vorige week al gearresteerd. De politie wilde „in het belang van de slachtoffers“ geen rechtbaarheid aan de zaak geven.

'Wereldoorlog om Bosnië mogelijk'

SARAJEVO, 14 JUNI. De Russische minister van buitenlandse zaken, Andrej Kozyrev, heeft gezegd dat een eenzijdige opheffing van het wapenembargo tegen de Bosnische moslims tot een wereldoorlog kan leiden.

Doelend op recente resoluties in de Senaat en het Huis van Afgevaardigden zei Kozyrev na een onderhoud met de Bosnisch-Servische leider Karadžić: „Als het Amerikaanse parlement zulke stappen neemt schept dat een nieuwe politieke situatie. Het is zeker de weg naar een nieuwe wereldoorlog.“

De gevechten in de moslim-enclave Bihać tussen Bosnische regeringstroepen en aanhangers van moslim-'rebel' Fikret Abdić kunnen het bestand in Bosnië in gevaar brengen, vooral als de Bosnische en Kroatische Serviërs zich met deze strijd gaan bemoeien. Dat hebben woordvoerders van de Verenigde Naties gezegd. Gisteren werd in Bihać opnieuw ge-vochten tussen moslims die trouw zijn aan het gezag van Sarajevo en aanhangers van Abdić, die vorig jaar de autonomie van Bihać uitriep en wordt gesteund door de

Bosnische en de Kroatische Serviërs.

Gisteren boekten regeringstroepen successen. Ze dreven de 'autonomen' over een breed front terug. Ze namen driehonderd aanhangers van Abdić krijgsgevangen.

De VN maken zich grote zorgen over het feit dat twee Servische tanks Abdić' troepen gisteren te hulp zijn geschoten en over de mogelijkheid van een groot-scheepse Servische interventie als het regeringsleger de stad Pečigrad, die in handen is van Abdić, aanvalt. Als het tot een dergelijke interventie komt, komt het bestand elders in Bosnië in gevaar.

Elders in Bosnië bleef het gisteren rustig, incidentele schendingen van het bestand daargelaten. De opperbevelhebber van de VN-vredesmacht UNPROFOR, generaal Rose, hield gisteren de aanval die de Kroaten zondag op Brčko pleegden als „verachtelijk“. De Bosnische Kroaten schoten toen zes granaten af op het centrum van Brčko, dat zich in handen van de Bosnische Serviërs bevindt. (Reuter)

'Bosnische schutters schieten op eigen volk'

SARAJEVO, 2 AUG. Franse blauwhelmen in Sarajevo menen zeker te weten dat sluipschutters van het Bosnische regeringssoldaten hun eigen mensen onder vuur hebben genomen. Dit meldt de *New York Times*. Een Franse VN-eenheid die ermee belast is Bosnisch-Servisch sluipschuttersvuur te traceren, stelt dat een 'definitief' onderzoek heeft uitgewezen dat tot half juni sommige kogels afkomstig waren van het voormalige Bosnische parlamentsgebouw, dat in handen is van het Bosnische regeringsleger. „Het is bijna onmogelijk om het te geloven, maar we zijn er zeker van dat het waar is”, aldus een Franse officier die „vanwege de politieke gevoeligheid van het onderwerp” anoniem wenst te blijven.

Een woordvoerder van de Bosnische president Izetbegović wees de beschuldiging als 'absurd' van de hand. Hij stelde voorts dat ieder onderzoek dat concludeert dat het Bosnische leger op zijn eigen mensen schiet een poging is van de Verenigde Naties om het eigen falen bij het tegengaan van Bosnisch-Servische oorlogsmisdaden te maskeren. „In plaats van hun plicht te doen, geven de VN de schuld aan beide zijden. Zo kan de VN doorgaan passief te blijven”, aldus de woordvoerder. Terwijl hij dit aan de *New York Times* verslaggever meldde, werden honderd meter verder op vier inwoners van Sarajevo door Bosnisch-Servische sluipschutters doodgeschoten. „Is nu nog niet duidelijk wat hier gebeurt?” aldus de woordvoerder.

Toch blijft de Franse VN-eenheid bij haar conclusies. De Fransen zeiden dat de sluipschutter half juni plotseling verdween, nadat ze het Bosnische leger hadden bedreigd hem te zullen neerschieten. Volgens de Fransen zijn tenminste twee burgers door de Bosnische sluipschutter gedood.

Volgens het Internationale Comité van het Rode Kruis houden Bosnische regeringstroepen 2.000 van hun eigen soldaten vast ten noorden van Tuzla. Het zou gaan om inwoners van Srebrenica, van wie de familie naar Tuzla is gedeporteerd. Het Rode Kruis weigert te speculeren over de vraag waarom de mannen worden vastgehouden, maar waarnemers menen dat daarvoor militaire redenen zijn aan te voeren.

Nodeloze verwoestingen 'de schande van Kroatië'

VERVOLG VAN PAGINA 1

De luitenant zegt nog dat zijn eenheid hier zaterdagochtend is aangekomen, dus onmiddellijk na de eerste frontsoldaten. Hun werk zit er bijna op en een civiele bus met opschriften uit Vinkovci staat al te wachten. Op een der muren hebben deze speciale troepen hun 'handtekening' achtergelaten: Delta-VK, een praktijk die veel lijkt op wat Servische soldaten doen met huizen die zij kapotschieten. Over een afstand van een kleine honderd kilometer buiten Knin krijgt men zo een zeer duidelijk inzicht over de Kroatische praktijken in de eerste dagen na een overwinning.

De speciale politie-eenheden van het ministerie van binnenlandse zaken die de woningen plunderen en mogelijk andere werkjes opknappen dragen na een viertal dagen het bewind over aan geregelde politiemannen die zij dan al dan niet nog helpen met het in brand steken van de huizen en het uitwissen van de sporen. Dit voltrekt zich thans op grote schaal, althans in wat officieel nog altijd de VN-sector-Zuid wordt genoemd.

Naarmate de vroegere Krajina-hoofdstad Knin dichterbij komt biedt het beeld steeds meer zegevierende Kroatische soldaten die breed lachend uit hun voertuigen hangen, het V-teken maken, luidruchtig iets roepen bij het voorbijrijden, die handen schudden, de duimen opsteken, souvenirfoto's maken.

Bovenop sommige voertuigen wappert breeduit de Kroatische vlag. Op andere voertuigen zijn geel-zwarte wegwijzers aangebracht die Knin aanwijzen. Op de wegen is geen burgerverkeer. Het zijn nog zuiver militaire routes, waarvoor het ministerie van defensie enkel mondjesmaat doorgangsbewijzen aflevert.

Het is duidelijk dat dit deel van het front thans leeg loopt. In hevige rookwalmen stuiven opleggers voorbij met T-55 en M-84-tanks, getrokken aan kanonnen H-105 mm en getrokken aan anti tankgeschut T-12 van 100 mm.

Enkele artilleriekampement staan de voor nog vluchtende soldaten benutten. De grens met Bosnië ligt hier op 24 km verwijderd en de wapens liggen op 21 km ver.

Naarmate Knin dichterbij komt wordt het drama van de vluchtelingen steeds groter en de gruwelijkheid duidelijk. Vele huizen, auto's en voertuigen, tractoren,

boerenkarren, personenwagens zijn aan de kant van de weg achtergelaten – allen wijzend in de richting van Bosnië. Vermoedelijk zijn vele ervan zonder brandstof geraakt. De bezittingen, kleren, voedselvoorraden liggen wild door elkaar over het rijvak – tientallen kilometers aan een stuk. Honderden personenwagens zijn op dit tracé platgewalst door voorbijdenderende tanks en pantserwagens, en het is moeilijk denkbaar dat daar in alle gevallen militaire redenen voor bestonden. Zoals met de brandende huizen is het duidelijk dat het Kroatische leger veel opzettelijk, of uit haat, heeft kapotgemaakt – dikwijls nutteloos en nodeloos.

Bij het binnenrijden van Knin is daarvan niet veel meer te zien. Enkele winkels zijn uitgebrand en rond het spoorwegstation heeft men geen moeite om de sporen te zien van de gevechten die hier plaatsvonden. Boven de stad wappert een reusachtige Kroatische vlag op de citadel – waar personeelsleden van het westers humanitair establishment aanschuiven om als volwaardige rampoeteristen een kiekje te nemen en vooral zichzelf te fotograferen.

Op de terugweg naar de Kroatische havenstad Sibenik geven we een lift aan een Kroatische geniesoldaat die met vakantie mag. Als hij de uitgebrande huizen ziet van de Krajina-Serviërs en de honderden nodeloos platgewalste auto's van de vluchtelingen, wint de schaamte het van zijn patriottisme en zegedrift. 'De schande van Kroatië', zegt hij van deze tafereelen.

de Volkskrant

Tweede Kroatische oorlog

HET GROTE offensief van het Kroatische regeringsleger tegen de Kroatische Serviërs bevestigt dat het ingrijpen van dit leger eind vorige week in west-Bosnië niet alleen was bedoeld om de Moslims in de belagerde enclave Bihac te helpen. Het ging president Tudjman er vooral ook om de Krajina te heroveren.

Het moment daarvoor leek hem gunstig. Na de Servische aanvallen op Bihac en de woede over het wrede optreden van de Bosnische Serviërs bij hun verovering van Srebrenica en Zepa, zo moet Tudjman hebben gedacht, zouden Amerika en Europa wel enig begrip tonen voor een Kroatisch offensief tegen de Krajina.

Tudjman heeft zich hierin vergist. Verschillende Europese landen hebben de aanval op de Krajina scherp veroordeeld. Amerika en Europa hebben Tudjman opgeroepen het offensief te staken en verder te onderhandelen met de Kroatische Serviërs over een politieke oplossing.

Deze veroordeling is terecht. Want de tweede Kroatische oorlog sinds 1991 betekent dat opnieuw burgers worden gedood en verdreven. Bovendien bestaat het gevaar dat de oorlog in Bosnië verder escaleert en dat ondanks alle terughoudendheid van de Servische president Milosevic tot nu toe, het Servische leger zich weer in de strijd gaat mengen.

Een ander argument dat de on-

derhandelingen met de Kroatische Serviërs waren mislukt, is niet juist. Waar is dat bij het zoeken naar een politieke oplossing de afgelopen drieënehalf jaar geen vooruitgang werd geboekt. Enerzijds hielden de Kroatische Serviërs vast aan hun eis van een eigen onafhankelijke republiek Krajina; anderzijds was Tudjman slechts bereid tot minimale concessies inzake de rechten van minderheden. Waar is echter ook dat onder druk van de Kroatische troepenconcentraties rond de Krajina de Kroatische Serviërs donderdag voor het eerst bereid waren te praten over het weer integreren van de Krajina in Kroatië.

De invloedrijke Amerikaanse ambassadeur in Zagreb, Peter Galbraith, die in Belgrado sprak met de Servische leider Babic, verklaarde na afloop dat de Kroatische Serviërs tegemoet waren gekomen aan de voorwaarden van Tudjman en dat er daarom geen reden meer was oorlog te voeren.

De Kroatische president had op zijn minst eerst kunnen onderzoeken of de Kroatische Serviërs serieus wilden onderhandelen over de herintegratie van de Krajina in Kroatië. Dan had hij echter van zijn kant bereidheid moeten tonen de Serviërs in de Krajina een grote mate van autonomie te verlenen. De nationalist Tudjman wil dat niet. Hij koos voor oorlog, en zijn leger deinsde er zelfs niet voor terug VN-posten aan te vallen. Tot dan deden dat alleen de Serviërs.

5-8-48

Vervolg van pagina 1

Rusland, dat op de hand is van de Serviërs, liet doorschemeren dat sommige westerse landen instemmen met het Kroatische offensief. 'Een voorzetting van de Kroatische aanvallen in de door Serviërs bewoonde gebieden kan leiden tot een radicale verandering van de betrekkingen in geheel ex-Joegoslavië', aldus een in Moskou uitgegeven verklaring.

Volgens Rusland kan het offensief 'gevolgen hebben die niet zijn voorzien in Zagreb of in die hoofdsteden, die ondanks zwakke protesten solidaire zijn met de militaire acties van de Kroaten. De landen die zichzelf als vrienden van Kroatië beschouwen, moeten Zagreb dwingen de huidige militaire koers op te geven.'

Parijs en Londen veroordeelden de aanval van Zagreb het scherpst. 'Het is duidelijk dat de mogelijkheden van verdere onderhandelingen nog niet zijn uitgeput', luidde een communiqué van de Britse regering. Groot-Brittannië veroordeelde de aanval 'ten sterkste'. 'Dit offensief dreigt een totale oorlog te doen ontstaan en bedreigt het vredesproces', aldus Londen. De Britse regering riep de Kroatische autoriteiten op de aanvallen onmiddellijk te staken.

De Franse minister van Buitenlandse Zaken, Hervé de Charette, zei het offensief 'krachtig te veroordelen'. Hij riep Zagreb op 'alle militaire operaties te staken' en vroeg de Servische autoriteiten in Knin 'al te zien van vergeldingsacties'. De

Charette annuleerde wegens Kroatische aanvallen een ontmoeting met de Kroatische president Franjo Tudjman.

Parijs vreest eveneens uitbreiding van de oorlog door het Kroatische offensief. Charette's woordvoerder zei dat Frankrijk de EU heeft gevraagd de onderhandelingsovereenkomst met Kroatië op Duits initiatief.

EU-bemiddelaar Carl Bildt nam het voor de Serviërs op en zei dat zij donderdag in Genève nog bereid waren tot aanzienlijke concessies zowel op politiek als economisch gebied. 'Dit zal lange tijd een zware schaduw over Kroatië werpen.'

Bildt suggereerde dat de Kroatische president Tudjman in staat van beschuldiging moet worden gesteld wegens oorlogsmisdaden. Hij wees erop dat het Joegoslavië-Tribunaal in Den Haag dat al heeft gedaan met Krajina-'president' Milan Martić. Martić gaf in mei opdracht tot het bombarderen van Zagreb als reactie op een Kroatisch offensief in West-Slavonië. 'Het is moeilijk een verschil aan te geven tussen deze acties en het bombardement op Knin, waarvoor Tudjman verantwoordelijk moet worden gehouden', aldus Bildt.

De Nederlandse regering veroordeelde 'de militaire activiteiten in de Krajina' en sprak de vrees uit dat de strijd kan uitmonden in 'een Servisch-Kroatisch conflict op grootschaal'. Den Haag riep alle partijen op 'onmiddellijk de onderhandelingen te hervatten.'

grond gelijk gemaakt', zo meldde de Kroatische generaal.

Volgens het Internationale Rode Kruis zijn in de omgeving van Banja Luka in Bosnisch Servië inmiddels ongeveer veertigduizend vluchtelingen aangekomen. De meesten zijn met hun auto's en tractoren plus karren volgeladen met huisraad gevlucht. 'Ze zijn doodmoe en gespannen. Onze eerste prioriteit is ze te eten te geven', aldus de coördinator van het Rode Kruis in Banja Luka. De hulporganisaties hebben voldoende voorraden achter de hand om de stroom voorlopig op te vangen.

De VN willen maandag speciale humanitaire teams de Krajina insturen om te controleren of het Kroatische leger zich niet misdraagt. Volgens een VN-woordvoerder is in het weekeinde in Knin waargenomen dat soldaten aan het plunderen waren. Ook in Bosnisch Servië, waar vooral rond Banja Luka nog Bosnische Kroaten en Moslims wonen, willen de VN erop trachten toe te zien dat er geen Servische wraakacties plaatsvinden.

Plaatselijke Servische autoriteiten verwachten dat de exodus uit de Krajina zal doorgaan en dat mogelijk 150- tot 200 duizend mensen de grens over komen. Dat zou praktisch de hele Servische bevolking van de Krajina zijn.

De Kroatische regering ontkent zich schuldig te maken aan etnische zuiveringen. Ze wijt de uittocht aan 'Servische propaganda'. Volgens generaal Tolj kunnen Krajina-Serviërs veilig in het gebied blijven. Wie in West-Slavonië is gebleven toen we dat gebied in mei heroverden, leeft nu gelukkig.

Aan het front vond een aantal incidenten plaats tussen het Kroatische leger en de vredestroepen van de VN. Nadat vrijdag al een Deense soldaat was gedood, sneuvelden zaterdag twee Tsjechen door Kroatisch vuur en raakten zes andere VN-soldaten gewond.

In Knin werden volgens de VN zeven burgers gedood en raakten er tientallen gewond toen een Kroatische granaat insloeg bij een groep Servische vluchtelingen die bescherming hadden gezocht bij het VN-kamp. Ook het ziekenhuis van Knin en veel huizen werden geraakt door Kroatisch geschut, dat volgens een VN-woordvoerder 'tamelijk willekeurig' op de stad schoot.

Ook in het noorden van de Krajina deed zich zaterdag een ernstig incident voor. Volgens de VN zijn zeven Deense soldaten en zes Servische krijgsgevangenen door een Kroatische eenheid gebruikt als schild bij hun opmars. De VN en de Deense regering hebben scherpe klachten ingediend over de incidenten.

De Kroatische legerleiding ontkent vooralsnog iedere verantwoordelijkheid ervoor. 'Wij houden ons aan de regels van het internationale oorlogsrecht', betoogde generaal Tolj in Zagreb. Hij zag in de beschuldigingen een poging van 'partijdige waarnemers' om een smet te werpen op 'de briljante prestaties van het Kroatische leger'.

Op zijn beurt beschuldigde Tolj Servische soldaten ervan een Kroatisch ziekenhuis en een ambulance te hebben beschoten. Daarbij zouden twee doktoren en twee verpleegsters zijn gedood.

'De Serviërs hebben ook de grote vleesfabriek in Petrinja vernield, en tijdens hun bezetting van de stad een rooms-katholieke kerk met de

Hof: rechter kan niet oordelen over jeugdhulp

Door een onzer redacteuren

DEN HAAG, 22 SEPT. De rechter in Den Haag had geen uitspraak mogen doen in het kort geding dat de Stichting Jeugdbescherming Rotterdam tegen de Staat der Nederlanden had aangespannen. De stichting eiste dat een 16-jarige zwakbegaafde jongen uit Rotterdam binnen een maand moest worden opgenomen in de jeugdinrichting Groot Emaus en Ermelo. Dit heeft het Gerechtshof in Den Haag vanmorgen bepaald.

De Haagse rechtbank bepaalde op 21 april dat de overheid wettelijk verplicht zou zijn te zorgen voor voldoende behandelplaatsen om jongeren op last van justitie op te laten nemen. De staat plaatste de jongen maar tekende om principiële redenen hoger beroep aan. De jongen vertoonde een steeds chaotischer en verwarder gedrag. Hij bedreigde anderen met een mes maar zei dat „nooit te willen gebruiken". Volgens het hof kan de rechter zo'n zaak inhoudelijk niet beoordelen en betekent een dergelijke uitspraak dat er een andere hulpzoekende langer op de wachtlijst blijft staan. Feitelijk wordt er niets mee bereikt.

Het hof wil zich onthouden van een oordeel over structureel plaatsgebrek, maar waarschuwt wel dat het laten voortbestaan door de overheid van een structureel tekort aan voorzieningen in strijd zou kunnen zijn met de Wet op de jeugdhulpverlening en de Rechten van het Kind. De wet kent als uitgangspunt dat jeugdhulpverlening zo kort mogelijk moet duren, dat deze zo dicht mogelijk bij huis moet worden gegeven en zo licht mogelijk moet zijn. Volgens adjunct-directeur J. Vermeer van de Stichting Jeugdzorg zijn de wachtlijsten op dit moment zo lang dat hulpverleners de jongeren door hun vingers zien glijpen. Vermeer: „De overheid zou moeten zorgen voor opvangplaatsen maar in de praktijk komt daar niets van terecht. Daarom proberen wij het via de rechter af te dwingen."

Het hof vindt dat de overheid verplicht is zich bij haar jaarlijkse planning tot het uiterste in te spannen om de vraag naar en het aanbod van jeugdhulpverlening zo goed mogelijk op elkaar af te stemmen. Ondanks het arrest kan de jongen in de inrichting Groot Emaus blijven, want er is nu wel plaats voor hem.

Alliantie

Zal de Kroatische president Tudjman op het moment dat hij het leeuwedeel van zijn grondgebied terug heeft, nog wel voelen voor de alliantie met de Bosnische regering in Sarajevo? Of gaat hij zich erop toeleggen - zoals eerder in de oorlog zijn politiek is geweest - zijn deel van de Bosnische buit binnen te halen? Het Kroatische offensief heeft de ontwikkeling van het vier jaar oude conflict in elk geval in een stroomversnelling gebracht. Alleen, zeggen waarnemers in Washington, de oplossing die in zicht komt is niet de oplossing die de internationale gemeenschap zo graag had gezien. Die van coëxistentie van de diverse bevolkingsgroepen (Serviërs, Kroaten, moslims) binnen samenwerkende staten. In plaats daarvan is de victorie van de etnische zuiveraars weer een stap dichterbij gekomen.

Intensief

Veelzeggend wordt in dit verband het, militair gezien, onnodig lange en intensieve bombardement van de Kroatische-Servische 'hoofdstad' Knin genoemd, waarmee de Kroaten hun offensief begonnen. Terwijl president Tudjman de Servische minderheid plechtig liet weten dat zij onder hersteld Kroatisch gezag niets te vrezen had, spraken zijn kanonnen heel andere taal. En uit de inmiddels op gang gekomen vluchtelingenstroom richting Servisch Bosnië valt op te maken welke taal de meeste indruk heeft gemaakt. Een etnisch 'zuiver' Kroatië voegt zich in een toekomstige landkaart, waarop het wel heel moeilijk wordt een pluriforme Bosnische staat, hoe ook ingericht, in te tekenen.

In Petrinja zijn alleen de stenen bevrijd

Door onze redacteur
MARJON VAN ROYEN

PETRINJA, 8 AUG. Een geopende parasol waait langzaam over de binnenplaats. Het is alsof hij wil maar niet kan opstijgen. Tok-tok. Tok-tok. Het enige geluid dat te horen is. De stilte is verwarrend, als een toverspiegel waardoor niemand zich meer kan voorstellen hoe in deze stad nog geen dag geleden dertigduizend mensen leefden, eten kookten, naar de kapper gingen, zich zorgen maakten over de schoolprestaties van hun kind.

Overal ligt glas. Gaten in de huizen. Verbrande gevels. De Kroatische beschieting van de stad Petrinja heeft twee dagen geduurd. Zondag marcheerde het leger de straten binnen om de tweede stad van de Krajina te 'bevrijden'. Wat bevrijd is zijn stenen. Verlaten winkels, huizen, scholen. „De stad gehoorzaamt weer aan de Kroatische orde”, stelt een hoge Kroatische militair op het plein voor de verwoeste supermarkt.

Het leek een beetje op een schoolreisje. Vier air-conditioned toeristenbussen verschenen voor de ingang van het grootste hotel van Zagreb. Gek geworden van alle journalisten die op eigen houtje door het gebied toerden, besloot de Kroatische legerleiding gisterochtend er een georganiseerd uitstapje van te maken. Het militaire gedeelte van de operatie 'Storm' was voorbij, de Krajina was voor het grootste deel vero-

verd: tijd dus om de wereld enkele resultaten te laten zien van de 'briljante' onderneming van dit „uiterst efficiënte en goed georganiseerde leger”, zoals de militairen niet nalaten te benadrukken.

Zo rijdt die middag een bonte karavaan het gebied naar Petrinja binnen. Krijgsliederen uit de luidspreker om de stemming erin te brengen. Voor en achter een militair escorte. We zien groepjes sol-

Hoe verder we gaan, hoe minder er over is van de huizen. Daken zijn schaars en ruiten non-existent. Overal hebben de begroeide ruïnes van de oorlog van vier jaar geleden versgeblakerde burens gekregen. Wanneer we de buitenwijken van Petrinja binnenrijden voorziet een hostess de oorlogstoeristen van de laatste informatie: om kwart voor drie weer verzamelen bij de bus. En pas op: de Serviërs hebben bij hun terug-

er weer de spookachtige stilte van een film die plotseling stil is gezet.

Rasić, Dodoš, Čavić. De namen op de brievenbussen van de kleine flat verwijzen naar leven dat hier was. In paniek moeten ze hun huizen hebben verlaten. De deur van de familie Čavić staat open. Op de trap ernaartoe een kleinduimpje achtig spoor van handdoeken, schoenen, een paar zilveren oorbellen. In de keuken is de afwas netjes gedaan. Op de aanrecht een volle pan met tomatensla. De ijskast zit vol groente, vis en fruit. Op de strijplank in de woonkamer ligt een tafelkleed. De strijkbout nog in het stopcontact. Daar ergens moet hun leven zijn afgebroken. Laden zijn uit de kasten gerukt om nog snel wat spullen bijeen te graaien. De klerenkast ligt overhoop. Koffers en spullen door het hele huis. Hun dochtertje moet besloten hebben de pop uit haar wiegje mee te nemen. Maar de pluche olifant moest achterblijven.

Ook de oude Ana Kulić in haar eenkamerflatje had geen tijd om zich voor te bereiden. Ze heeft gegrabbeld in haar laden naar paspoort of geld. Tijd om haar kleren te kiezen was er niet. Wel heeft ze de ijskast leeggehaald. Maar het deeg in de kom wacht er nog steeds op gebakken te worden.

Volgens de Kroatische autoriteiten zijn de inwoners van Petrinja uit zichzelf gevlucht. Van een gedwongen etnische zuivering zou geen sprake zijn. „Ze hebben geloofd in de Servische propaganda”, zegt een soldaat die zich met zijn maten in de drankwinkel heeft genesteld. Zondag om acht uur kwam hij als overwinnaar de stad binnen. En trof hij toen niemand meer aan? „De mensen die er nog waren hebben we weggebracht. Dat was voor hun eigen veiligheid.” Als de stad weer is 'opgeruimd' mogen ze terugkomen, zegt de soldaat. Maar hij denkt niet dat ze het willen. „Omdat de Serviërs zich natuurlijk schuldig voelen over wat ze ons vier jaar geleden hebben aangedaan.”

Onder de flat van Ana Kulić en de familie Čavić klinkt plotseling luid gehamer. Marijan Bernić is teruggekomen. Met een aktetas in de hand en een pistool aan zijn gordel staat hij in de stille stad. Wat hij hier doet? Toen Petrinja vier jaar geleden in Servische handen viel, heeft hij zijn bedrijfje naar Sisak moeten verhuizen. Nu bouwt hij zijn nering hier weer op: een verzekeringsmaatschappij met pensioenfondsen voor boeren en arbeiders. Zijn 'medewerkers' spijkeren het gloednieuwe bord voor de deur van een verlaten kantoor. Wie Bernić in deze lege stad denkt te verzekeren? „Kroaten natuurlijk”, zegt hij zonder aarzelen. „Dat is de bevolking die hier hoort.”

*In ontvolkte spookstad staat het eten nog op tafel
en staat de kom met deeg nog op het aanrecht*

daten die bivakkeren in lege huizen. Ze zwaaien en maken een V-teken als de bussen voorbij komen. Ergens is een man bezig een schaaft te villen voor de soldaten aan zijn tuintafel. We snellen langs huizen geschampt door granaatscherven. Links van de weg het wit van de VN-post die zaterdag door het Kroatische leger onder vuur werd genomen. Eén Deense blauwhelm kwam daarbij om het leven. De beschermende zandzakken zijn stukgeschoten. De inhoud ligt over de weg uitgestrooid. Het golfplaten dak ligt volledig aan flarden.

tocht mijnen achtergelaten. Trap er niet op. „Ik wens u een goed bezoek.”

Via de stukgeschoten winkelstraat zwermen de journalisten uit over de verlaten stad. Hier en daar wat tekenen van plundering. Het lijken vooral de drankwinkels die het hebben moeten ontgelden. Kapotte flessen tussen het puin. De geur van wijn, bier en sterke drank. Vliegen zoemen rond in de drukkende hitte. Nergens, helemaal nergens is een teken van leven te bekennen. Het zachte mauwen van een poes achter een paar gesloten luiken. Dan heerst

Zegevierende Kroatische soldaten in Petrinja. (Foto Reuter)

209

VN: Kroatische leig

'Moeilijk om verschil te zien tussen Servische en Kroat

Door onze correspondent Stevo Akkerman

7-8-98

ZAGREB - De Verenigde Naties overwegen de politiek-militaire leiding van Kroatië aan te klagen voor het Tribunaal voor Oorlogsmisdaden in Den Haag. Volgens een hooggeplaatste VN-officier in Zagreb zou de Kroatische minister van defensie Gojko Susak de eerst aangewezen zijn om vervolgd te worden.

De VN achten hem verantwoordelijk voor aanvallen op burgerdoelen in de Krajina, met name bij de beschieting van Knin. Zeven burgers kwamen pal voor het VN-hoofdkwartier in Knin om het leven door een granaat-inslag, maar gevreesd wordt dat er bij de Kroatische aanval honderden, zo niet duizenden burgerslachtoffers zijn gevallen.

EU-onderhandelaar Carl Bildt noemde het bombarderen van burgerdoelen afgelopen vrijdag „zeer verontrustend”. Hij herinnerde eraan dat de zelfbenoemde ‘president’ van de Krajina-Serviërs, Milan Martić, in mei door het tribunaal is aangeklaagd vanwege raket-aanvallen op de Kroatische hoofdstad Zagreb.

„Het is moeilijk enig verschil te zien tussen deze aanvallen en het bombardement op Knin, waar president Tudjman nu verantwoordelijk voor moet worden gehouden”, aldus Bildt. - daarmee indirect aangevend dat niet alleen minister Susak, maar zelfs president Tudjman aangeklaagd zou kunnen worden.

VS en Duitsland tonen begrip voor optreden Kroatië

WASHINGTON, 5 AUG. De Amerikaanse president Clinton heeft gisteren in bedekte termen zijn steun uitgesproken voor het Kroatische offensief tegen de Serviërs in de Krajina. Ook de Duitse bondskanselier Kohl toonde begrip voor Kroatië.

De Veiligheidsraad van de Verenigde Naties heeft vanmorgen in een verklaring getuigd dat de strijdende partijen onmiddellijk de vijandelijkheden beëindigen. In de verklaring zegt de raad het Kroatische offensief „diep te betreuren” en sommeert het Zagreb om aanvallen op blauwhelmen onmiddellijk te stoppen.

Volgens Clinton is „de Kroatische actie in eerste instantie een reactie op de Servische aanval op Bihac”. „We hebben de Kroaten gevraagd terughoudendheid te betrachten, omdat we zeer bezorgd zijn over een uitbreiding van de oorlog.” Hij wees erop dat de druk op Bihac, een moslim-enclave in het westen van de republiek Bosnië-Herzegovina, is verminderd als gevolg van het Kroatische offensief. Clinton zei alles in het werk te zullen stellen om te voorkomen dat de Serviërs van Milošević uit klein-Joegoslavië zich in de strijd mengen.

Duitsland, dat in 1991 als eerste Kroatië erkende, heeft zich voorzichtig achter Zagreb opgesteld. Kohl riep de Kroaten gisteren op de onderhandelingen met de Serviërs in de Krajina te her-

vatten, maar hij veroordeelde de Kroatische aanval niet.

Rusland, Groot-Brittannië, Frankrijk en Europees bemedelbaar Carl Bildt riepen Zagreb eerder op de vijandelijkheden onmiddellijk te beëindigen. Bildt betichtte de Kroatische president Tudjman indirect van oorlogsmisdaden door burgerdoelen aan te vallen.

Intussen heeft de Europese Unie de onderhandelingen met Zagreb over een handels- en samenwerkingsakkoord stopgezet uit ongenoegen over het Kroatische offensief in de Krajina. Op voorstel van voorzitter Spanje besloten de vijftien lidstaten, waaronder Duitsland, gisteren op die manier Kroatië te straffen.

Bezorgd over uitbreiding van het conflict op de Balkan doet de Unie in een verklaring een beroep op Kroatië de militaire operatie onmiddellijk te staken.

(AP, AFP, Reuter)

die uit zijn rol viel. In de tijd dat de Franse Algerije-veteraan het bevel voerde over het VN-leger in Bosnië weigerde hij Mladić een hand te geven. Onprofessioneel, vindt de zaal. Morillon klom begin 1993 op het dak van het postkantoor in Srebrenica en riep de enclave uit tot een door de VN beschermd gebied. Door de pers werd hij op handen gedragen, maar de in camouflagepak gehulde cursisten hebben zich vooral aan hem geërgerd.

Onder hen bevinden zich brigade-generaal F. Pollé, de nieuwbenoemde tweede man in Bosnië, en zijn zeskoppige staf. 's Ochtends bij de koffieautomaat hadden de officieren de toon van de dag gezet.

„Als je iets positiefs zegt over de Serviërs dan moet je hangen aan de hoogste boom”, zei de een. „Heel Dutchbat staat achter Karremans”, zei de ander.

„De enige dode VN-soldaat in Srebrenica, Raviv van Rensen, was een slachtoffer van een moslim, niet van een Serviër.”

„Wat ook niemand schijnt te weten: in januari werd Dutchbat in Srebrenica gegijzeld door moslims.”

Sommige cursisten zijn zeer vertrouwd met de Joegoslavische crisis en met de omgang met de pers. Zij hebben op het situatiecentrum gewerkt, het centrale informatiepunt voor de familie van de blauwhelmen. Hun overtuiging is dat de media een simpel zwart-wit beeld schetsen, „omdat een

„De VN heeft geen vijanden en wil geen helden”, pepert Oerlemans zijn gehoor in. De moraal van zijn les over de VN luidt: blijf hoe dan ook neutraal. „Laat de vernederingen gelaten over je heen komen. Napoleon droeg een rode cape zodat het niet zou opvallen als hij zou bloeden. Hitler droeg een bruine broek... Wij dragen een gevlekt uniform zodat de vlekken in onze hals niet opvallen.”

De klas brengt generaal Philippe Morillon ter sprake als voorbeeld van een VN-commandant

Op de vlucht voor cultus van zuivere lucht

HET ENIGE MINDER geslaagde aan *De cultuur van leugens* van de Kroatische of ex-Joegoslavische schrijfster Dubravka Ugresic is de titel. Die wekt de verwachting dat hier eens fors zal worden uitgepakt, dat er leugens ontmaskerd gaan worden door een schrijfster die daartegenover haar (de) waarheid ten tonele voert.

In werkelijkheid beschrijft de aan alles en iedereen en vooral aan het belang van haar eigen ideeën en bezigheden twijfelende Ugresic een proces van extreme politieke en culturele vervreemding. „Soms heb ik het gevoel dat ik leef in een tijd die al geweest is, dan weer in een tijd die nog komen zal”, zegt ze. Een sleutelzin in een van haar met veel oog voor het absurde geschreven essays.

Joegoslavië, het land waar Dubravka Ugresic is geboren en waar ze woonde en werkte zolang het er was, bestaat niet meer. Het is vervangen door deels op voet van oorlog met elkaar staande statjes, waar andere, vaak precies de tegenovergestelde waarden en waarheden worden gekoesterd dan in het verdwenen land. Al vertoont de vorm wel een verrassende gelijkenis.

Zo hebben in de Kroatische steden en dorpen de portretten van 'de hoeder van de Broederschap en Eenheid', Josip Broz Tito, plaats gemaakt voor die van 'de Kroatische gigant', Franjo Tudjman. 'Op precies dezelfde plekken en precies even groot. (...) Het is maar goed dat ze even groot zijn, denk ik bij mezelf, dan zijn de stoffige plekken erachter tenminste niet te zien.'

De Kroatische autoriteiten verwijten Ugresic en een reeks andere auteurs die door hen als ondermijner worden beschouwd omdat ze niet kritiekloos zijn, 'Joego-nostalgie', heimwee naar Joegoslavië. Ze hebben niet helemaal ongelijk. Ugresic heeft het culturele klimaat in het vroegere Joegoslavië als minder benauwend en drukkend ervaren dan dat in het huidige Kroatië (of Servië). 'De Joegoslavische cultuur was het gemeenschappelijke domein van verschillende culturen en literaire tradities die zich met elkaar vermengden en met elkaar in contact stonden. Voor een Joegoslavische schrijver betekende dit in de praktijk dat je het cyrillicsche en het Latijnse alfabet moest kennen, dat je je boeken in Sarajevo liet drukken en dat ze gelezen werden in Ljubljana, Skopje en Pristina.'

'Was het nu inderdaad zo, before?', vervolgt ze. 'En wie zegt dat? Ik. Wie ben ik? Niemand.' Ze is tot een Niemand gemaakt in Kroatië - de 'verraadster', 'salon-internationaliste', 'boze stiefmoeder' of 'heks' - omdat ze zich niet wilde en kon conformeren aan de nieuwe normen: liefde voor het vaderland, haat jegens de Serviërs en een ereplaats voor de 'Heilige Bloedgroep', de zuiver Kroatische afkomst.

Maar om even advocaat van de duivel te spelen: valt dit Kroatische nationalisme niet enigszins te rechtvaardigen? Kroatië bevindt zich tenslotte in staat van oorlog met Servië, een oorlog die niet door de Kroaten is begonnen. Ugresic signaleert het probleem. 'De Servische militaire en paramilitaire moordenaars

zijn als "zuiveraars" veel wreder en gevaarlijker en daarom zou ik het, volgens de gedragsregels die in oorlogstijd gelden en ook volgens de regels van de statistiek over hen moeten hebben. In Kroatië wordt dat echter door iedereen gedaan, door journalisten, schrijvers, politici en gewone burgers. Bovendien vind ik, juist doordat ik ten gevolge van de fatale strategie van de "etnische zuivering" Kroatisch staatsburgeres geworden ben, dat ik het morele recht heb verworven voor alles te schrijven over wat er in Kroatië gebeurt.'

Dat bleek in Zagreb niet te kunnen. Overal om zich heen zag de schrijfster de nieuwe nationalistische ideologie zich verankeren. Straten en scholen werden omgedoopt, nieuwe monumenten opgericht en oude afgebroken, ongewenste boeken uit bibliotheken verwijderd, terwijl die van Kroatische schrijvers met een Kroatisch lintje werden versierd.

Bijna niet te geloven is de anekdote over een Kroatisch stadje waar de inwoners eens, ter ere van Tito's achtentachtigste verjaardag, een klein bos van achtentachtig bomen hadden geplant. 'Nu hebben de bewoners van Duga Resa het bos gekapt: ze rekenden, zoals ze zeiden, af met de "laatste overblijfselen van het communistische regime".'

Ten slotte heeft de cultus van de 'Zuivere Kroatische Lucht' - volgens Ugresic een tijdlang op de markt te koop in echte, op die van Coca-Cola gelijkende blikjes - haar op de vlucht gejaagd. Blijven kon alleen door zich aan te passen of in *innere Emigration* te gaan. Een schrijver die

voor de eerste optie kiest, 'moet door een soort brain changer, hij moet zich transformeren en zijn oude huid afwerpen of aanspraak te kunnen maken op een nieuwe'.

Die nieuwe brein, die nieuwe huid heeft ze geweigerd. Ze ging in het West-europese exil en woont nu in Berlijn. Het in *exil* geschreven gedeelte bevat, vergeleken met Ugresic' vorige boek *Nationaliteit geen*, de meeste nieuwe thema's. Interessant, dank zij de overtuigende wijze waarop zij de onoplosbare dilemma's schetst waarvoor een gevluchte schrijver uit ex-Joegoslavië zich gesteld ziet.

Die schrijvers gingen weg omdat ze hun literaire autonomie niet wilden prijsgeven. Maar nu, in West-Europa, verliezen ze die toch. Want ze worden hier in de eerste plaats gezien als vertegenwoordigers van hun door oorlog getroffen land; er wordt naar hun politieke oordeel gevraagd, terwijl ze juist geen diplomaten of politici wilden zijn, maar schrijvers. Hun werk wordt gelezen als een journalistiek of sociologisch verslag, niet als de literaire tekst die ze beoogden.

Maar dat, betoogt Ugresic, is allemaal nog peanuts, vergeleken met de problemen die het met zich meebrengt om over de oorlog te schrijven. Zeker als je als auteur geen 'handelsreiziger in ander-mans ongeluk' wilt worden. Die zijn er al genoeg. 'We amuseren een onverschillige wereld', zegt ze in een plotselinge felle uithaal naar media-producenten en -consumenten. 'Er worden video's van ons verkocht als van een *live show*: de verkrachtingen zijn echt, de tranen zijn zout en de moordpartijen hebben net plaatsgevonden.'

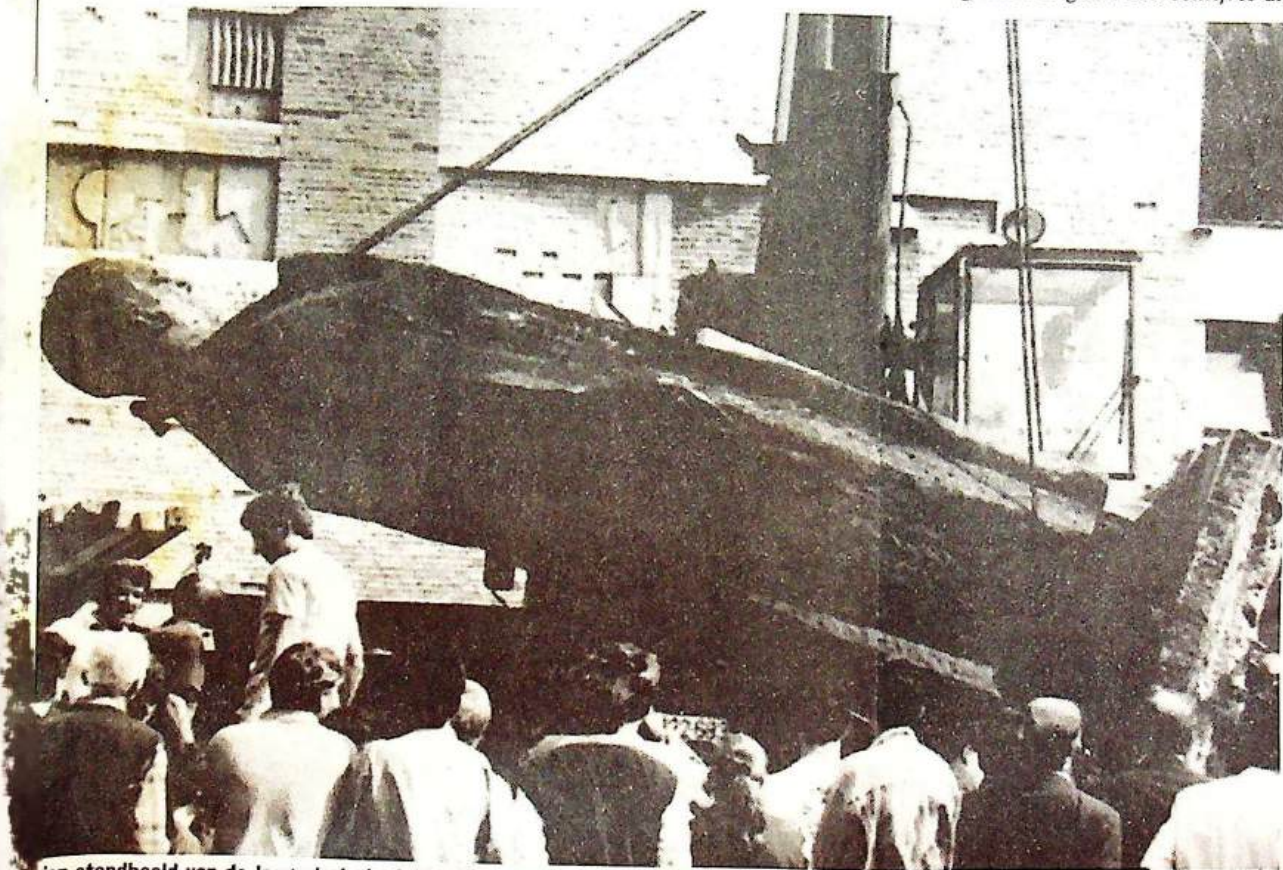
Ook een schrijver die met de beste bedoelingen over de ellende van de oorlog tracht te schrijven, moet dat doen zonder het publiek dat hij eigenlijk wil bereiken en met het risico dat wat hij schrijft fungeert als 'een soort pornografie van het ongeluk'. 'Wanneer hij in zijn naviteit ook maar even denkt dat zijn woord een mensenleven kan redden, verandert zijn protest, zodra het op papier gezet wordt, in een bleek pamflet.'

Schrijven over die oorlog is kortom bijna onmogelijk en wordt dat steeds meer, naarmate de door niemand tot staan gebrachte strijd het totale gebrek aan invloed van schrijvers, journalisten en burgers honend onderstreept. 'Zwijgen', zegt Ugresic, 'is echter nog veel erger.'

Zo dreigt zich voor de ogen van een schrijfster die cirkels zegt te haten omdat ze niet open, maar volkomen gesloten zijn, ook deze kring te sluiten. Met de moed der wanhoop zoekt ze een ontsnapingsmogelijkheid. Ze probeert 'zichzelf te verdedigen met voetnoten'. Mooi geschreven en -door Roel Schuyt - ook mooi vertaalde voetnoten.

Anet Bleich

Dubravka Ugresic: *De cultuur van leugens*. Nijgh & Van Ditmar, f 39,90. ISBN 90 388 7585 1.

en standbeeld van de Joegoslavische leider Tito wordt neergehaald, augustus 1991.

FOTO REUTER

8-8-95

'Vriend' Tudjman is enge nationalist

Peter Michielsen

Europarlementariër en oud-CDA-voorzitter Wim van Velzen wil de banden met de Kroatische Democratische Gemeenschap (HDZ), de regeringspartij van president Franjo Tudjman, aanhalen. Als de Kroaten alsnog besluiten de VN-vredesmacht UNPROFOR niet deze zomer uit hun land weg te sturen zou de HDZ moeten worden opgenomen in de Europese Unie van Christen-Democraten (EUCD), want ze is volgens Van Velzen een nette christen-democratische partij en „onze vriend Tudjman” is een stabiliserende factor in Kroatië. Ook CDA-kamerlid Hirsch Ballin heeft het opgenomen voor Tudjman en zijn HDZ.

Het verdient wellicht aanbeveling het jongste nummer van *Foreign Affairs* nog even in de (Euro-)parlementsfracties van het CDA te laten circuleren voordat de EUCD een voorstel wordt gedaan. In dat blad geeft de vroege Amerikaanse ambassadeur in Belgrado, Warren Zimmermann, zijn visie op het ontstaan en de ontwikkeling van de uitstaande brand Joegoslavië en de rol die — naast andere hoofdrolspelers — „onze vriend” Tudjman daarbij heeft gespeeld. Zimmermann is een van de weinige politici en diplomaten die werkelijk weten vanuit welke voorgeschiedenis het tot het bloedbad is gekomen.

De ondergang van Joegoslavië en de oorlog zijn volgens Zim-

mermann niet het gevolg van historische of etnische haat, maar van de manipulatie waarmee die haat is aangewakkerd. „De desintegratie is een klassiek voorbeeld van een van boven gemanipuleerd nationalisme”, zo schrijft hij. Daarbij hebben volgens Zimmermann twee leiders een dubieuze rol gespeeld: de Servische leider Slobodan Milošević, de man die de eerste steen wierp door vanaf 1987 schaafteloos in te spelen op de sluimerende gevoelens van wrok en ongenoegen bij de Serviërs jegens de andere volkeren van Joegoslavië, en de Kroatische leider Franjo Tudjman.

Tudjman, aldus Zimmermann, is „intolerant, anti-Servisch en autoritair”, hij is „geobsedeerd door een nationalisme dat ondemocratisch en separatistisch is omdat het de ene etnische groep bevordeelt boven de andere”. Zijn toewijding aan Kroatië is „van de meest kortzichtige aard” en belangstelling voor democratische waarden heeft hij nooit getoond, aldus Zimmermann.

Er valt op dat oordeel weinig aan te merken. Maar Tudjmans verantwoordelijkheid voor het drama-Joegoslavië is kleiner dan

die van Milošević, vooral omdat hij, anders dan de Servische leider, niet ageerde, maar reageerde. Verder is Tudjman in het diplomatieke blufpokerspel minder bedreven dan zijn Servische tegen-speler — minder perfide, minder slim, minder briljant.

Maar verder komen de verantwoordelijkheden aardig overeen. Franjo Tudjman heeft in 1990 en 1991 de Kroatische Serviërs geprovoceerd en daarmee bijgedragen tot de oorlog in Kroatië. Hij is de architect van een eng soort nationalisme dat heeft geleid tot excessen die niet in een democratisch land thuishoren. In de Kroatische media worden heksenjachten gehouden tegen andersdenkende intellectuelen, worden niet-Kroaten — ook al zijn ze loyaal aan de Kroatische staat — uit hun huis, hun baan en hun zekerheden gegooid, vindt een sluipende rehabilitatie plaats van voor-mannen van het fascisme uit de jaren 1941-1945, wordt elke positieve herinnering aan het gemeenschappelijk-Joegoslavische verleden uitgewist en wordt ieder-

een die zich nog identificeert met dat vreedzame verleden schaafteloos in diskrediet gebracht. Kroatië is een van die republieken, schreef Svetlana Slapšak, andersdenkend schrijfster, waar alleen wordt geschreven om de ongeletterde massa te informeren welk verleden wel bruikbaar is, omdat het roemrijk is, en welk niet. Tudjmans Kroatië, schreef de Kroatische schrijfster Dubravka Ugrešić, is een zachte, postmoderne dictatuur en vertoont „alle tekenen van een onbewuste, postmoderne waanzin, afkomstig uit het museum van het totalitarisme, uit het stukgelopen Joego-project, uit het mythische, historische en culturele erfgoed van de Oostenrijks-Hongaarse monarchie, uit de Kroatische geschiedenis die met de dag ouder en roemrijker wordt, uit de Europese droom, uit het Kroatisch etnografisch museum, uit het museum van de industriële revolutie: een collage van citaten waarvan men de betekenis heeft verdraaid en de toonsoort heeft gewijzigd, aan elkaar gelijmd met het kleverige speak-

sel van de nationale homogenisering, de nationale mythe en de nationale trots van de dappere verdedigers.” In Kroatië, aldus Ugrešić, is het leven veranderd in „een uitputtende combinatie van tragiek en kitsch”.

De leider van dat Kroatië draagt ook een grote verantwoordelijkheid voor de oorlog in Bosnië. Tot twee keer toe heeft hij met Milošević in het geheim plannen gesmeed om Bosnië tussen Servië en Kroatië te verdelen. Hij is, met HDZ-hardliners als minister van defensie Šušak, de drijvende kracht geweest achter de oorlog van de Bosnische Kroaten tegen de Bosnische moslims, een oorlog die een jaar heeft geduurd en die pas werd beëindigd toen de Amerikanen hem een jaar geleden met het mes op de keel dwongen in te stemmen met vrede en een Bosnische federatie van moslims en Kroaten.

Franjo Tudjman is ook de man die de VN-vredesmacht UNPROFOR uit Kroatië wil zetten, omdat die hem al drie jaar belet de Kroatische Krajina te heroveren — en hij mag dan tegenover buitenlanders als Wim van Velzen wel roepen dat hij niet van plan is

een oorlog te beginnen, het is elke waarnemer duidelijk dat hij, zelfs als hij dat meent, zo'n garantie helemaal niet kan geven. Tudjman is hoe dan ook de man die de voorwaarden schept voor een nieuwe oorlog door de enige (schamele) garantie voor het uitblijven van zo'n oorlog weg te nemen.

Tudjman (een militair historicus) toont zichzelf in zijn belangrijkste boek als een boze, miskennde en gefrustreerde man die in warrig en onsamenhangend proza met iedereen de vloer aanveegt die hem voor de voeten komt, van Mozes, Plato, Aristoteles en Heraklites tot Hitler, Churchill, Stalin, Khomeiny, Begin, Pol Pot en Tito. Als president houdt hij zich pro forma aan democratische spelregels zolang ze hem niet dwars zitten en geen afbreuk doen aan zijn imago als de vader van het nieuwe Kroatië, een man die Tito in de afvalbak van de geschiedenis heeft gedumpt, maar hem anderzijds imiteert, compleet met de witte colberts die ook Tito droeg, net als Tito kinderen zoenend, net als Tito kersen uit eigen tuin ronddelend, net als Tito deelnemend aan pompeuze staatspektakels: papa Tudjman, de vader des vaderlands, *larger than life*.

Peter Michielsen is redacteur van *NRC Handelsblad*.

Kroaten trekken juichend door het verwoeste Knin

AFP, Reuter

KNIN

President Franjo Tudjman kon zijn tranen nauwelijks bedwingen toen hij zondag samen met zijn vrouw en een stel ministers een bezoekje bracht aan Knin, de hoofdstad van 'de Servische Republiek Krajina' die zaterdag in handen van het Kroatische leger is gevallen. Tudjman bezocht de middeleeuwse citadel op een heuvel boven de stad, waar nu een twintig meter lange Kroatische vlag wappert.

Zijn minister van Defensie Gojko Susak, zei alleen maar: 'Ik heb de opdracht van de president uitgevoerd en daar heb ik niets aan toe te voegen.' Maar zijn collega van Buitenlandse Zaken, Mate Granic, greep de gelegenheid aan om Europa toe te spreken. 'Een hoofdstuk in de geschiedenis van Kroatië is afgesloten. Kroatië begint een nieuw tijdperk als een land dat zijn territoriale integriteit heeft hervonden, hetgeen van essentieel belang is

voor de integratie in Europa.'

Minister van Binnenlandse Zaken Ivan Jernjak opende onder luid applaus een nieuw politiebureau. 'Wij zijn hier gekomen om te blijven', zei Jernjak. 'Wij roepen nu een staat van werk uit, niet van oorlog.' Intussen probeerde de militaire politie met zachte hand de feestvierende Kroatische soldaten uit de straten van Knin te verdrijven, zodat een begin kon worden gemaakt met het puinruimen.

De hevige artilleriebombardementen van vrijdagavond en de intocht van de Kroatische pantserwagens zaterdagochtend hadden van de hoofdstad niet veel heel gelaten. Geparkeerde auto's zaten vol gaten van granaatscherven, het wegdek was opengeploegd door de rupsbanden en de straten lagen bezaaid met de scherven van versplinterde winkelruiten, mode-artikelen en boomtakken.

Kroatische soldaten zwermden door de straten, op jacht naar een aandenken aan hun overwinning:

een Servische kenteken, een Servisch naambord of een Servische militiepet. Juichend reden ze rond op buitgemaakte fietsen en landbouwtractoren. Voor het overige viel er in Knin nauwelijks een levende ziel te bekennen.

Een stuk of tien Servische burgers uit het naburige Varvode, moe en vuil, werd op een aanhangwagen onder Kroatische politiebegeleiding door Knin gereden. Volgens een Kroatische politiemann werden ze naar een vroegere kazerne van het Joegoslavische leger gebracht, waar ze zouden worden geregistreerd en Kroatische papieren zouden krijgen. Niemand mocht met hen praten.

Een 37-jarige Serviër met één been, die samen met zijn moeder in Knin was achtergebleven zei dat de soldaten hem goed hadden behandeld. Drie oude vrouwtjes kwamen aanlopen met een brood en wat pakjes boter en jam in de hand. 'Ze hebben ons brood gegeven', zei een van hen lachend.

Vrijbrief voor Kroaten brengt rampspoed

door W. F. H. M. Postma

Op 25 november 1994 verscheen in deze krant een artikel van mijn hand, waarin ik voorspelde dat het Kroatische leger in het geheim voorbereidingen trof om met geweld de Krajina (Slavonië en Knin) weer onder het bestuur van Zagreb te brengen. Zeer tot mijn spijt heb ik moeten constateren, dat het gelijk volledig aan mijn kant was. Wat zich sinds enkele dagen in Knin en de rest van Krajina afspeelt werd toen reeds geregisseerd en voorbereid.

Wat ik toen echter niet voorzag, was het feit dat deze tragedie zich niet alleen onder de ogen van de wereld zou afspeelen, maar zelfs met de medewerking en stilzwijgende goedkeuring van VN en Navo zou plaatsvinden. Het nieuwe mandaat dat de VN in Kroatië hadden 'uitonderhandeld' en waarbij de blauwhelmen nog slechts aan de grenzen tussen Krajina en Bosnië geduld werden, kan niet anders uitgelegd worden dan als een vrijbrief voor het Kroatische leger om deze gebieden binnen te vallen en ze weer onder de macht van Zagreb te brengen.

Het binnenvallen van de Kroatische troepen in de Krajina en het gewelddadige verdrijven van de Servische bevolking, die daar reeds honderden jaren woont, moet dan ook gezien worden als het logische gevolg van deze politiek. Nu worden de Kroaten echter niet betiteld als agressors, maar spreekt men over het herstellen van het wettige gezag in de veroverde gebiedsdelen.

Men moet echter wel zeer naïef zijn om te veronderstellen dat het hierbij zal blijven. Het Kroatische leger zal niet aarzelen om de taak die de Ustasja's van Ante Pavelić zich geduren-

de de Tweede wereldoorlog gesteld hadden, opnieuw op zich te nemen en niet te stoppen vóór de laatste Serviërs van hun geboortegrond verjaagd zijn. Dat de methodes die het hierbij hanteert, het hele scala omvatten van verjagen, uitmoorden van de bevolking en platbranden van dorpen met een Servische bevolking, is in het recente verleden maar al te duidelijk gebleken. Ook Zagreb is zich er terdege van bewust, dat een Krajina met een Servische bevolking voor de toekomst een constante bron van onrust betekent, die, nu de mogelijkheid bestaat, uitgeroeid moet worden.

VN en Navo zouden de veroveringen in de Krajina ongedaan moeten maken

Het feit dat de Verenigde Naties nu dreigen met luchtaanvallen door de Navo is dan ook uitermate hypocriet en kan slechts gezien worden als een poging om die mensen zand in de ogen te strooien die nog steeds denken dat deze beide organisaties op de Balkan een onpartijdige houding jegens alle betrokkenen innemen. Persoonlijk ben ik er van overtuigd, en de praktijk heeft dit tot nog toe bevestigd, dat luchtaanvallen enkel uitgevoerd worden wanneer ze tegen Serviërs gericht zijn. Hetgeen zich nu op de Balkan afspeelt kan vele malen grotere gevolgen hebben dan menigeen zich op dit moment voor kan stellen. In Servië is het mobiliseren van de reservisten reeds begonnen. Men herinnert zich hier nog maar al te goed dat Tudjman 5 jaar geleden reeds heeft aangekondigd niet te zullen stoppen voordat Zemun (enkele kilometers ten oosten van Belgrado) weer tot

Kroatië behoort. Kroatië maakte daarbij aanspraken op de oude grenzen van het Habsburgse rijk, hetgeen inhoudt dat de hele Vojvodina (het noordelijk deel van het huidige Servië) tot Kroatië zou behoren. Er is op dit moment niet veel voor nodig om ook in Servië de vlam in de pan te doen slaan. De Servische bevolking staat in meerderheid al lang niet meer achter de afzijdige politiek van Milosević en beschuldigt hem steeds openlijker van verraad aan de Servische broeders in Bosnië en Kroatië. Een (door welke kant dan ook) in scène gezet incident in bijvoorbeeld

de Vojvodina kan reeds voldoende blijken om Servië-Montenegro, onder druk van zijn bevolking, in deze oorlog te betrekken. Dit kan het begin zijn van een totale Balkanoorlog, die slechts kan uitmonden in zinloos bloedvergieten en niet zonder grote offers (ook aan mensenlevens) aan de rest van Europa voorbij zal gaan.

De grote vraag van dit moment is of er nog wel een uitweg is uit deze spiraal van geweld.

De eerste stap zal naar mijn mening moeten zijn, het vertrouwen van de Servische bevolking terug te winnen door de VN en de Navo een daadwerkelijk onpartijdige houding te laten aannemen. Dit kan enkel geloofwaardig gemaakt worden door een krachtdadig optreden tegen de Kroaten, waarbij, zonedig met geweld, de veroveringen in de Krajina ongedaan gemaakt moeten worden. Dit houdt echter een politiek in die tot op he-

den door geen enkel westers land gesteund wordt.

Ook zal Europa, en daarmee de rest van de wereld, het ideaal om op de Balkan een multi-etnische samenleving te creëren moeten laten varen. Deze kans heeft met name Europa verspeeld toen men Slovenië en Kroatië erkende, waarmee men deze afgescheiden republieken, ondanks al hun mooie beloftes m.b.t. de rechten van de minderheden, de facto toestemming gaf tot het creëren van hun nationale staat. De multi-etnische samenleving, die het voormalig Joegoslavië natuurlijk reeds was, is door zijn uiteenvallen en de gewelddadigheden en gruwelen (van alle kanten) waarmee dit gepaard ging, voor de komende tientallen en misschien wel honderden jaren een utopie geworden.

De oplossing zal veeleer gezocht moeten worden in etnische grenzen die recht doen aan de bevolkingsgroepen die binnen deze grenzen komen te wonen. Volksverhuizingen op kleine schaal, die door de betrokken partijen moeten worden gesteund, zullen daarbij niet uitgesloten kunnen worden. Als Europa niet op zeer korte termijn deze oplossing erkent als de enige mogelijkheid om de Joegoslavische crisis te bezweren en blijft volharden in zijn partijdige politiek, waarbij enkel de Serviërs als de booswichten worden gezien, moet gevreesd worden dat wij in Europa een periode van rampspoed tegemoet gaat die ons zal doen herinneren aan de jaren 1940-1945.

Ik hoop echter dat de toekomst mij deze keer ongelijk zal geven.

De auteur is redacteur van het blad 'Balkan Forum' en bevindt zich op dit moment in Servië.

Door onze redacteur
MARJON VAN ROYEN

HOTNJA, 7 AUG. Een beetje be-
teuterd zitten ze achter hun zand-
zakken, de blauwhelmen van het
kleine Jordaanse bataljon in de
bossen bij het gehucht Hotnja.
Een frisse Kroatische vlag wap-
pert boven hun witte barakken.
De pantservoertuigen staan er
werkeloos bij. Ergens op het mos
ligt de blauwe VN-vlag, als een
lang vergeten piknick-mat.

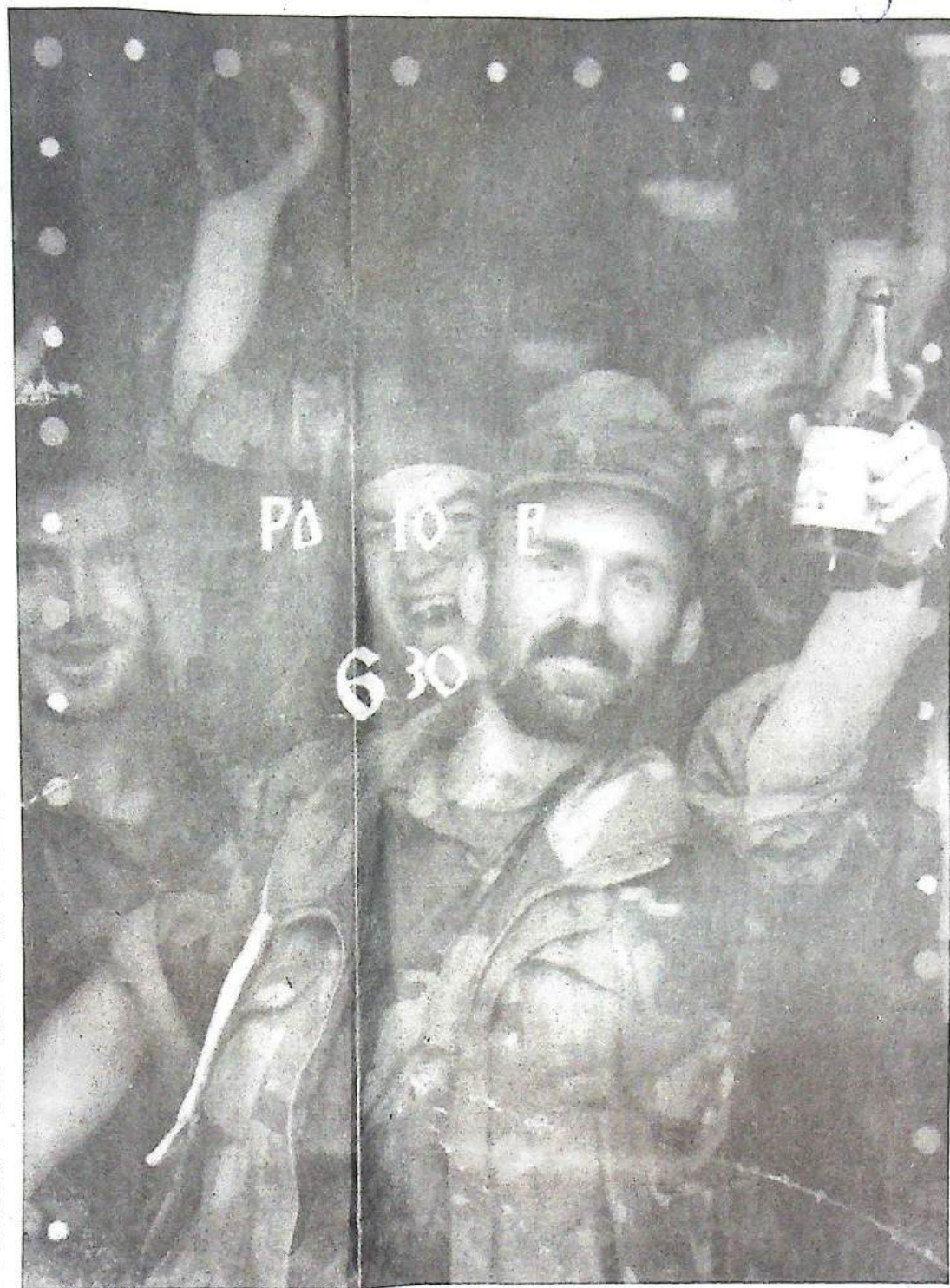
Deze veertig mannen zijn door
het Kroatische leger gegijzeld.
Althans, daar lijkt het wel erg
veel op. Een agressieve Kroati-
sche politiemans snijdt ons de pas
af als we naar de Jordaniërs toelo-
pen. Nee, zegt de Kroaat. U mag
niet met ze praten. Van wie niet?
„Van mij niet: de VN hebben
geen taak meer. De Krajina be-
staat niet meer. Alles is nu óns
Kroatische grondgebied.”

Via onverharde bergwegen pro-
beren we het noordelijk front te
bereiken. Heuvel op, heuvel af
gaat de weg. Hier en daar een
huisje met een boer en wat kip-
pen. Verder slechts stilte en lan-
delijkheid. „Na zesendertig
maanden illegale bezetting door
het zogeheten leger van de zoge-
heten Krajina is de Kroatische
rechtsorde in Petrinja hersteld”,
zegt de radio. De Kroatische
overwinning lijkt nabij. Dan de
nieuwste radio-hit: 'Moeder maak
mijn bed vast op, want ik kom zo
naar huis', klinkt het in een bij-
zondere kruising tussen jodel en
marsmuziek. 'Kroatië zal volledig
bevrijd zijn. Dankzij de helden-
moed van je lieve zoon.' We pas-
seren het dorpje Hotnja, en rijden
door dichte bossen richting Pet-
rinja. Dan opeens duikt het VN-
kamp op in de bush. De jonge
Jordaniërs kijken met grote ogen
naar het onverwachte bezoek.
Hoelang zitten ze hier al onder
Kroatische bewaking, willen we
weten. „Ons leger zit hier al vier
jaar”, liegt de Kroatische agent.
Er wordt gebeld en druk over-
legt. 'Zozo', doet een blauwhelm
snel met zijn hand, op de vraag
hoe ze behandeld worden. Maar
dan moeten we weg, eruit, hush,
rechtsomkeert. „Anders maken
we echt problemen”, zegt de
Kroatische politieagent.

Al vanaf het begin van 'Opera-
tie Storm' wordt er met VN-ers
gesold. Niet de Serviërs, zoals
werd gevreesd, maar de Kroaten
maken de blauwhelmen het leven
zuur. Een Tsjechische observatie-
post is vanuit de lucht gebombar-
deerd. Twee doden. Een Deense
vredessoldaat werd in koele bloe-
de vermoord. De Kroatische le-
gerleiding ontkent de beschuldig-
ingen van de VN. „Het is niet
goed iets te beweren zonder fei-
ten”, was het antwoord gister-
avond van de Kroatische generaal
Ivan Tolj op het protest van de
Deense regering. De beschuldig-
ing zou een poging zijn van 'be-
paalde kringen' om „onze briljan-
te operatie door het slijk te ha-
len.”

De roes over de 'bevrijding'
van de 'zogeheten' Krajina zit er
in Kroatië goed in. In Zagreb
rijdt hier en daar een kluit toete-
rende auto's met vlaggen uit de
raampjes. Op het grote markt-
plein verzamelen zich 's avonds
jongeren die 'victorie', 'Kroatië'
en 'Fran-jo, Fran-jo' roepen, de

'De četniks ginds zijn geen mannen, het zijn geiten'

Kroatische soldaten drinken achter het raam van een bar in Knin op de verovering van dit bolwerk van de Kroatische Serviërs. (Foto Reuter)

voornaam van de Kroatische pre-
sident Tudjman. Er wordt veel
omhelsd en op schouders geklopt.
Glazen geheven op de overwin-
ning 'waarop we vijf jaar lang
hebben gewacht'. President Tudj-
man loopt als een stijve etalage-
pop rond en schudt handen, heft
een glas met champagne en krijgt
zelfs een traan in zijn ogen als hij
met het hoofd in de nek de Kroa-
tische vlag op het middeleeuwse
fort van Knin bekijkt.

Aan het eind van de grintweg
staat een oude boer met zijn
vrouw onder de appelbomen.
Vanaf hun houten huis op de heu-
veltop kijken ze naar de vallei
waar Petrinja ligt. Rookpluimen

stijgen op uit de stad waar die-
zelfde ochtend nog dertigduizend
mensen woonden. Nu is de hele
bevolking op de vlucht. Ze heb-
ben werk, huizen en spullen ach-
tergelaten. Aan de rand van de
stad klinken nog steeds de rate-
lende klappen van het granaat-
vuur. 'Boem, boem, boem', doet
de boer met zijn tandeloze glim-
lach.

'Het is óns land, het is Kroa-
tisch gebied', zegt de soldaat,
terwijl hij bijna in zijn snoeren
verstrikt raakt. We komen hem
tegen, eenzaam en alleen in de
bossen, waar hij bezig is een nieu-
we 'communicatielijntje' aan te leg-
gen. Hij is blij dat Petrinja is ge-
geen.

vallen, vertelt hij. En ook de
Krajina-hoofdstad Knin. Het is
Kroatisch gebied, dat zeggen hij,
al zijn medeburgers ook. Maar
net de meesten is ook deze soldaat
nooit in Petrinja geweest, of
in Knin. Of hij daar nu op vakant-
ie zal gaan? Verbijsterd had hij
ons aangestaard. Wat moet een
Kroaat op vakantie in die ruige,
dorre boerenbergstad?

We rijden verder naar de rivier
de Kupa, waar het noordelijke
front tussen Kroaten en Krajina-
Serviërs ligt. Achter de muur van
een klein stenen huisje neemt een
groep frontsoldaten even pauze.
De heer des huizes trakteert op

bier. Zijn vrouw snijdt met met
bevende handen stukken brood en
worst voor hen af. Die ochtend is
in haar tuintje een granaat neer-
gekomen. Ze kan er maar niet
overheen. De frontsoldaten lach-
ten. „Daar, daar zitten de čet-
niks het in hun broek te doen”,
wijzen ze in de richting waar nu
de ene granaat na de andere neer-
komt. „Ze durven niet eens meer
terug te schieten.”

De mannen zien er vermoeid
maar opgewekt uit. Niet meer de
dronken agressie van een paar da-
gen geleden. Ze maken nu deel
uit van een winnend leger, met al-
le mythen die daarbij horen van-
dien. „Aan de andere kant van de
rivier praten ze Servisch, dat is
een andere taal dan de onze”, be-
weert een oudere man met de ta-
toeage 12/8/76 op zijn armen.
Het is de datum waarop hij dienst
nam in het oude Joegoslavische
leger. Verontschuldigd trekt hij
de mouw van zijn uniform om-
laag. „Dat was het enige leger dat
bestond.” Op zijn andere arm
heeft hij, ter compensatie, een
kruis met een opkomende zon ge-
tatoeëerd. „De četniks zijn geen
mannen, maar geiten”, gaat hij
verder. Een man zorgt immers
voor zijn familie. Hoe hij weet
dat Servische mannen niet voor
hun familie zorgen? „Anders had-
den ze het toch niet in hun hoofd
gehaald om Kroatisch grondge-
bied te bezetten?” Maar die men-
schen leven al driehonderd jaar in
de Krajina, proberen we nog.
„Dan is het nu tijd dat het voor-
bij is”, stelt de man. Via de radio
proberen ze contact op te nemen
met de Serviërs aan de andere
kant van het front. Er klinkt wat
gekraak en orders die in de verte
worden geschreeuwd. „Geef je
bloemen water, neem je moeder
op je rug, want wij komen era-
aaaaan!”, roept een jonge soldaat
in de microfoon.

Zwaaiend nemen de mannen
afscheid als we terug gaan. In een
landelijk huisje met een gewei is
het eerste veldhospitaal ingericht.
Onder een afdak bij de schuur is
de 'operatiekamer'. De chirurg zit
op een boomstam van de zon te
genieten, de opera Carmen op
zijn walkman. „Ik heb vakantie
hier”, zegt hij opgewekt. Niet
meer dan drie lichtgewonden
heeft hij in drie dagen te behan-
delen gehad. Vandaag breekt zijn
post waarschijnlijk al op. „We
hebben ons doel volledig be-
reikt”, zegt de chirurg. „De Kraji-
na is weer van ons.” In een vreed-
zame oplossing heeft hij nooit ge-
loofd. Ook niet in zoiets als auto-
nomie voor de Servische minder-
heid in Kroatië. Op de Servische
radio heeft hij gehoord hoe nu
tienduizenden vluchtelingen Bos-
nië intrekken. „Ik denk dat het
de beste oplossing voor hen is”,
zegt hij en neemt een slok cola.
„Als mensen bang zijn kunnen ze
beter gaan.”

Die avond, op de weg terug
naar Zagreb, zien we de eerste
gewonde aan Kroatische kant. Op
de weg ligt een oude man naast
zijn fiets. Soldaten slepen hem
naar de kant van de weg. De man
was van zijn fiets gevallen omdat
hij de overwinning met iets teveel
alcohol had gevierd. Nu ligt hij
languit tussen de klavers. Tussen
zijn tevreden snurken mompelt
hij nog: 'Kroatië vrij'.

De VN hebben Kroatië be-
schuldigd van omvangrijke schen-
dingen van de mensenrechten tij-
dens de militaire campagne. Zo
zijn twee dagen lang zeven Deen-
se blauwhelmen en enkele gevang-
en Kroatische Serviërs als 'men-
selijk schild' gebruikt bij de op-
mars van de Kroaten. Ze moesten
voor een Kroatische kolonne uit-
lopen. Bij de gevechten van de af-
gelopen dagen zijn drie blauwhel-
men gedood en negen gewond
door — volgens VN-woordvoer-
ders — gericht Kroatisch vuur.
Zaterdag kwamen twee Tsjechi-
sche VN-soldaten om het leven,
vrijdag sneuvelde een Deense
blauwhelm. De gewonde blauwhel-
men zijn Tsjechen, Polen, een
Rus en een Keniaan. Volgens de
VN hebben de Kroaten zich nergens
in hun offensief iets aange-
trokken van de aanwezigheid van
blauwhelmen. Ze hebben zeventig
VN-observatieposten ingenomen
of verwoest en 650 VN-soldaten
in hun bases geblokkeerd. Een
van de omsingelde VN-bases is
die in Knin, waar enkele honder-
den blauwhelmen en achthonderd
Kroatisch-Servische burgers
zijn ingesloten. De VN hebben
geen enkele informatie over het
lot van 61 andere blauwhelmen.

Kroatië en de VN hebben giste-
ren overeenstemming bereikt over
een nieuw mandaat voor de
blauwhelmen in de veroverde ge-
bieden. De VN-soldaten mogen
daar blijven, maar krijgen de taak
humanitaire hulp te distribueren
en toe te zien op de naleving van
de mensenrechten.
(Reuter, AFP, AP)

Kordić organiseerde zuivering in Centraal-Bosnië

Tien Kroaten die verantwoordelijk worden gehouden voor bloedige etnische zuivering in Centraal-Bosnië in 1993 zijn gisteren in Den Haag aangekomen. Zij zullen zo spoedig mogelijk worden berecht door het tribunaal voor oorlogsmisdaden in voormalig Joegoslavië.

Door een onzer redacteurs
ROTTERDAM, 7 OKT. Op het vliegveld van Split beklemtoonde de Bosnisch-Kroatische Dario Kordić manhaftig dat hij uit vrije wil naar Den Haag vertrok om „voor God en het Kroatische volk” zijn onschuld te bewijzen. Gistermiddag kwam hij met negen Kroatische medeverdachten aan op vliegveld Valkenburg en werd het gezelschap in twee geblindeerde busjes naar de gevangenis van de VN in Scheveningen afgevoerd. Dario Kordić woonde sinds hij

in november 1995 door het tribunaal in Den Haag in staat van beschuldiging was gesteld, in een regeringsflat in Zagreb. Bij sportwedstrijden werd hij vaak op de eretribune gesignaleerd, nooit ver van president Tudjman. Deze zomer werd hij niet meer in het openbaar gezien, wat tot geruchten leidde — hij zou plastische chirurgie hebben ondergaan en met een vals paspoort naar Australië zijn geëmigreerd. Terzelfdertijd overleed Mate Boban, de politieke leider van de Bosnische Kroaten, onder onopgehelderde omstandigheden.

Waarvan worden de tien Bosnische Kroaten beschuldigd? Voormalig journalist Dario Kordić was in 1993 vice-president van de Bosnisch-Kroatische nationalistische partij HDZ. In dat jaar hadden de Serviërs hun etnische zuiveringen in Bosnië vrijwel voltooid. Op tafel lag het zogeheten 'Vance-Owen plan', dat Bosnië in tien kantons verdeelde. De Kroaten waren enthousiast: het gaf maar liefst drie kantons aan de numeriek zwakke Kroaten.

Vanaf eind 1992 liepen de span-

ningen tussen Kroaten en moslims op en waren er sporadische schermutselingen. In april 1993 besloten de Kroaten het Vance-Owen plan — althans hun interpretatie daarvan — eigenhandig uit te voe-

ren. In de kantons waar zij volgens het plan de macht zouden krijgen, opende het Bosnisch-Kroatische leger (HVO) de aanval op moslimdorpjes. Het ging met name om de Lašva-vallei in Centraal-Bosnië. Het patroon was overal gelijk: in de ochtendschemering werden de dorpjes met mortiers bestookt, waarna HVO-eenheden de dorpen binnentrokken. Er werd vermoord, gemolesteerd, verkracht, geplunderd en gebrandschat. De overlevenden werden daarna gevangen gezet in bioscopen, kampen of scholen in de omgeving. Daar werden zij uitgehongerd of gemarteld, ingezet bij het graven van loopgraven of als menselijk schild. Met name in het dorpje Ahmići werd bloedig huisgehouden. Hier verloren ten minste 103 moslims het leven — 33 van hen vrouwen en kinderen — en werden 140 huizen, een school en twee moskeeën vernield.

In totaal zijn in de Lašva-vallei enkele honderden moslims vermoord. De Kroaten bereikten hun doel: moslims vluchtten massaal naar het omliggende moslimge-

bied. In het hart van Bosnië ontstonden twee Kroatische enclaves rond de stadjes Vitez en Kiseljak. Hoewel die 'pockets' nu deel uitmaken van de federatie van moslims en Kroaten, wappert overal de Kroatische vlag en kan men er met Kroatische kuna's betalen.

De tien Bosnische Kroaten die nu naar Den Haag zijn gereisd, hebben allen een rol gespeeld bij de etnische zuiveringen in het Lašva-dal. Volgens de dagvaarding van het Haagse tribunaal dragen Dario Kordić en generaal — toen kolonel — Tihomir Blaškić de grootste verantwoordelijkheid voor de etnische zuiveringen. Blaškić, in 1993 bevelhebber van de HVO in Centraal-Bosnië, vertrok enkele maanden geleden al naar Den Haag. Kordić, in 1993 vice-president van de HDZ, wordt ervan verdacht de eerste viool te hebben gespeeld bij het plannen van de zuiveringen. Hij was kolonel van de HVO en had zijn militaire hoofdkwartier in het dorp Busovača.

Mario Čerkez leidde de Viteska-brigade van de HVO, die deelnam

aan de slachtpartijen rond Vitez. Ivan Santić was in die tijd burgemeester van Vitez. Pero Skopljak het hoofd van politie. Zlatko Aleksovski was verantwoordelijk voor de detentie van moslims bij het dorp Kaonik.

Als commandanten zijn zij volgens de regels van het tribunaal verantwoordelijk voor de daden van hun ondergeschikten — tenzij ze kunnen aantonen alles in het werk te hebben gesteld om misdaden te voorkomen. Kordić en de zijnen zullen dezelfde verdediging voeren als Blaškić tot dusver: de chaos was in de lente van 1993 compleet, van planning was geen sprake, 'ongereguleerde Kroatische extremisten' waren verantwoordelijk voor de wreedheden. De raadsman van Blaškić beweerde onlangs dat zijn cliënt tijdens de aanval op Ahmići de hele dag onder zijn bureau school voor inslaande mortiergranaten.

De overige gedagvaardden zouden als HVO-militairen daadwerkelijk deel hebben genomen aan de moordpartijen in Ahmići en andere moslimdorpen.

Kruisraketten van Navo tegen stelling Bosnische Serviërs

NAPELS/ZAGREB, 11 SEPT. De NAVO heeft gisteravond voor het eerst kruisraketten afgevuurd op Bosnisch-Servische doelen. De aanval met dertien Tomahawk-raketten, die werden gelanceerd vanaf een Amerikaanse kruiser in de Adriatische Zee en die waren gericht tegen een luchtafweerstand bij Banja Luka in het noordwesten van Bosnië, maakte een einde aan een korte onderbreking van de NAVO-aanvallen, die ook vandaag doorgingen.

De pauze was gistermiddag ingelast op verzoek van de Franse president Chirac om een gesprek mogelijk te maken tussen de commandant van de Verenigde Naties in ex-Joegoslavië, generaal Bernard Janvier, en de Bosnische-Servische legerleider, generaal Ratko Mladić. Volgens het Franse ministerie van defensie is het gesprek „mislukt”, omdat Mladić Janviers „voorstellen niet wilde accepteren”. Janvier had Mladić in de gelegenheid willen stellen alsnog te voldoen aan de eis van de VN en de NAVO om zijn zware wapens bij Sarajevo terug te trekken.

Hoewel de Bosnische Serviërs eerder het afgelopen weekende verklaarden aan die eis te hebben voldaan, zei een VN-woordvoerder gisteravond „geen enkele terugtrekkingsbeweging” te hebben gezien. Daarom „gaat de NAVO-operatie door”, aldus de woordvoerder.

Als de strijdende partijen in Bosnië vrede sluiten, zal de Europese Unie miljarden gulden beschikbaar stellen voor de wederopbouw van ex-Joegoslavië, inclusief de Servische gebieden. Daar-

toe hebben de EU-ministers van buitenlandse zaken dit weekende tijdens een informele top in de Spaanse badplaats Santander besloten. De EU wil in dat geval met de landen in ex-Joegoslavië ook verregaande handels- en andere economische samenwerkingsakkoorden te sluiten.

Een NAVO-woordvoerder zei gisteravond dat de aanval met kruisraketten „geen escalatie betekent” van de huidige NAVO-aanvallen. De beslissing om de Tomahawk te gebruiken — waarvoor de Amerikaanse president Clinton toestemming heeft verleend — was volgens hem gebaseerd op het vermogen van het onbemande wapen om onder alle weersomstandigheden laagvliegend langs de contouren van het terrein zijn doel te bereiken, zonder dat daarbij NAVO-piloten in gevaar komen. Hij sloot niet uit dat de NAVO opnieuw Tomahawks zou gebruiken.

PAG. 5 RUSLAND/TOMAHAWK/EU-TOP

PAG. 9 HOOFDARTIKEL

Volgens een Bosnisch-Servische legerwoordvoerder waren bij de „massale” aanval op Banja Luka veel doden en gewonden gevallen. De kruisraketten werden afgeschoten door de Amerikaanse geleide-wapenkruiser *Normandy* en kosten 1,3 miljoen dollar per stuk. Ze bereikten hun doel na een vlucht van 200 kilometer. Een NAVO woordvoerder zei er „vrijwel zeker” van te zijn dat alle raketten doel troffen.

Vervolg BOSNIË pag. 5

Vrees voor burgerdoden kan Navo in Bosnië parten spelen

Door MENNO STEKETEE

De dagelijkse NAVO-persconferenties in Italië over het verloop van de luchtaanvallen in het kader van operatie 'Deliberate Force' in Bosnië verlopen volgens een sinds de Golfoorlog (1990-'91) beproefd concept. De getoonde videobeelden van geleide wapens die spectaculair inslaan in militaire installaties moeten de indruk wekken dat de Bosnisch-Servische strijdkrachten geen schijn van kans maken tegen de met „chirurgische precisie” uitgevoerde luchtaanvallen: één voor één verdwijnen de radarstations, commandobunkers en munitie-opslagplaatsen in de Republika Srpska verdwijnen in een vuurbal.

„We hebben nog een hele lijst doelen”, zei NAVO-commandant Leighton Smith bij zo'n bijeenkomst op het hoofdkwartier in Napels. „We hebben nog een heleboel werk te doen.” Leighton Smith vertolkte hiermee het absolute vertrouwen dat de Amerikaanse militairen in hun luchtwapen stellen.

Toch zijn de jachtbommenwerpers van Leighton Smith bij hun operaties boven Bosnië aan beperkingen gebonden. De F-15's, F-16's, F/A-18's en Mirages van het NAVO-luchtmachtcontingent in Italië en op de Adriatische Zee hebben tot op heden hoofdzakelijk de geavanceerde militaire infrastructuur van de Bosnische Serviërs op de korrel genomen. Vooral de communicatie-knoopnetten en radarstations van de „geïntegreerde luchtafweer” moesten het ontgelden.

De NAVO heeft niets losgelaten over de afname van de luchtverdedigings-capaciteit van de Serviërs, maar het is aannemelijk dat deze aanzienlijk is gereduceerd. De Bosnische opperbevelhebber, generaal Mladić, zal het in elk geval niet leuk vinden dat hij bijna niets meer tegen de luchtaanval-

len kan uitrichten, maar in de strijd tegen het Bosnische regeringsleger heeft hij het merendeel van zijn *high-tech* helemaal niet nodig.

De moslim-strijdkrachten hebben geen luchtmacht. Mladić hoeft zich pas echt zorgen te maken als de lasergeleide bommen op zijn kanonnen en mortieren rond Sarajevo beginnen te vallen. Want als die worden vernietigd zal zijn jarenlange materiële overwicht op de moslim-strijdkrachten teniet worden gedaan. En dit

8 okt 95
Zware wapens van Serviërs zijn niet eenvoudig te treffen

heeft voor de hand liggende gevolgen voor het verloop van de oorlog.

Of de geleide wapens van de NAVO een beslissend deel van de Servische zware wapens in de heuvels rond Sarajevo kunnen treffen is de vraag. De gevaarlijkste van Mladić' wapens zijn de 120 mm-mortieren, die in Sarajevo sinds 1992 dood en verderf zaaien. Deze mortieren hebben maar één vierkante meter nodig om te functioneren. Dit type vuurmond is dus heel eenvoudig op te stellen op binnenplaatsjes in woonwijken, of in ravijnen en holle wegen in de heuvels. Alleen wanneer ze een granaat afvuren, zijn ze met behulp van speciale radarsystemen te lokaliseren. Hetzelfde geldt, zij het in mindere mate, voor de Servische houwit-

sers en gemotoriseerd luchtafweergeschut.

Zelfs als de posities van de Servische artillerie bekend zijn, kunnen de bemanningen van de NAVO-vliegtuigen nog besluiten om ze niet te bombarderen omdat ze bang zijn burgerslachtoffers te maken, de zogeheten *collateral damage*, waarvoor de NAVO-strategen zich bij herhaling allergisch hebben betoond. Een groot aantal slachtoffers onder de Servische burgerbevolking zou de hoge morele toonzetting van de persconferenties in Napels in ieder geval teniet doen. Waarschijnlijk hebben de Serviërs de afgelopen week van bombardementen benut om hun zware wapens nog beter te verstopten of deze naar woonwijken verplaatst, misschien juist om de NAVO in verlegenheid te brengen.

De luchtaanvallen op munitie-depots zal de Bosnische Serviërs wel bezorgd maken. Westerse militaire analisten zeggen dat de Serviërs door het wapenembargo economisch moeten omgaan met hun munitievoorraden. Een tekort aan granaten lijkt evenwel niet nabij; waarschijnlijk zijn er veel onontdekte opslagplaatsen. De Kroatische troepen die begin augustus de Krajina veroverden op de Kroatische Serviërs troffen bijvoorbeeld reusachtige wapenen munitie-opslagplaatsen aan, die op grote diepte in de heuvels waren ingegraven. „Er lag genoeg voor twee jaar oorlog”, aldus een woordvoerder van het Kroatische leger.

De NAVO zit zodoende met het psychologische dilemma dat zij het grootste deel van de Servische vuurmonden alleen kan uitschakelen ten koste van veel burgerdoden. Mladić' probleem is simpeler: hij moet slechts genoeg kanonnen overhouden om zijn overwicht op de moslim-strijdkrachten te handhaven.

Diplomatiek landjepik zal snel beginnen

VERVOLG VAN PAGINA 1

Monden de zogeheten „parallele, speciale betrekkingen“ die beide delen van Bosnië met buurlanden mogen aangaan, niet bijvoorbeeld heel snel uit in een confederatie van de Bosnische Serviërs met moederland Servië? Holbrooke: „Laat ik eerlijk zijn: veel details moeten nog worden uitgewerkt, er is nog veel onduidelijk.“

Al met al leek gisteren de weg te zijn bereid naar een formeel bestaande eenheidsstaat met een zwak centraal gezag, bestaande uit twee delen die beide confederaties mogen aangaan met hun buurland.

Daarmee mag dan een eerste constitutionele hobbel zijn genomen, de volgende ligt al in het verschiet: het diplomatieke landjepik zal snel beginnen als de Bosnische landkaart volgens de 51-49 sleutel moet worden verdeeld. „We moeten niet de illusie hebben dat dat gemakkelijke opdrachten zullen zijn. Ze kunnen alleen worden opgelost door in-

tensieve onderhandelingen, gesteund door een algemeen verlangen om vrede te bereiken. Elke overeenkomst moet uiteindelijk door alle partijen worden uitgevoerd en dit kan het moeilijkste deel worden“, aldus de gezamenlijke verklaring van alle deelnemers gisteren.

Daarbij wordt ongetwijfeld de toekomstige status van Sarajevo de inzet van felle onderhandelingen. „Ik zie graag een onverdeelde Sarajevo maar het is een kwestie die mij doet herinneren aan Berlijn of Jeruzalem“, zei Holbrooke. Hij bepleitte op dit punt overigens „geheime onderhandelingen“.

President Izetbegovic bakende gisteravond nog eens voor de goede orde de speelruimte af. „Er worden geen territoriale uitwisselingen overwogen, alleen de terugtrekkingen van de Bosnische-Serviërs uit gebieden die geacht worden deel uit te maken van de federatie van moslims en Kroaten“, zei hij in reactie op de verklaring.

Een andere klemmende kwestie, van belang voor een regeling van het totale conflict, werd gisteren helemaal niet opgelost: de Kroaten willen Oost-Slavonië terug uit handen van de Kroatische Serviërs maar daar wil Belgrado niet aan. Holbrooke vindt dat de in 1991 veroverde regio weer onderdeel van Kroatië moet worden en Bildt en hij zullen deze kwestie „topprioriteit“ geven als ze volgende week weer terugkeren naar de Balkan.

Deze kwestie is volgens diplomaten van vitaal belang omdat een oplossing daarvan wederzijdse erkenning door de partijen zou vergemakkelijken. En het zou de Kroaten kunnen afhouden van een *Blitzkrieg*, zoals onlangs in de Krajina, toen ze razendsnel door de Kroatische Serviërs veroverd gebied terugpaktten. Ook de Kroaten toonden op dit punt gisteren, net als de moslims, na afloop de nodige verbetering. Minister van buitenlandse zaken, Mate Granić, liet weten dat zijn

land „nooit Oost-Slavonië zou opgeven“ en de kwestie „zeer snel“ geregeld wilde hebben.

Dat de principeverklaring gisteren alleen mondeling is gesloten, is volgens Holbrooke geen bezwaar. Fel: „Het doet er niet toe of ze tekenen. Dit is geen internationaal verdrag.“ Hij wees er ook nog op dat het bestaan van het oorlogstribunaal geen rol had gespeeld in de onderhandelingen.

De vele vragen die gisteren rezen, komen de komende dagen zeker aan de orde als Holbrooke en Bildt eerst de regeringen in Washington en in Europa consulteren en daarna de pendeldiplomatie op de Balkan weer voortzetten. De Russische onderminister van buitenlandse zaken, Igor Ivanov, reist vandaag al naar Belgrado, terwijl voor volgende week weer een ontmoeting van ambtenaren van de contactgroep, die gisteren in Genève ook aanschoven, op het programma staat. Maandag rapporteert Holbrooke aan Clinton.

De Bosnische minister van buitenlandse zaken, Muhammed Sacirbey, zei na afloop dat de overeenkomst een einde had gemaakt aan de Servische ambities om Bosnië onderdeel te maken van een Groot-Servië. „We hebben voor eens en altijd de mogelijkheid van het ontstaan van een Groot-Servië op onze drempel uit de weg geruimd“, zei hij. „Elke lange reis begint met een eerste stap en dit is een eerste stap“, aldus Sacirbey.

De Bosnisch-Servische vicepresident Nikola Koljević en de Joegoslavische minister van buitenlandse zaken, Milan Milutinović, zeiden na afloop van het beraad dat de internationale gemeenschap nu de legitimiteit en de zorgen van de Bosnisch-Servische regering had erkend.

Bosnië opgedeeld, maar het blijft een zelfstandige staat

Door onze redacteur
ROBERT VAN DE ROER

GENÈVE, 9 SEPT. De Amerikaanse bemiddelaar in Bosnië, Richard Holbrooke, noemde gisteren na afloop van het beraad met de strijdende partijen in ex-Joegoslavië de overeengekomen principes „een grote stap vooruit“ maar waarschuwde voor euforie.

Nieuwsanalyse

Holbrooke las wel drie keer met stemverheffing de passage over de Servische erkenning van Bosnië als zelfstandige staat voor. „Dit is een hele belangrijke stap vooruit op het diplomatieke front“, zei hij afgemeten. „En er is ook geen dispuut over de grenzen“, voegde EU-bemiddelaar Carl Bildt daar meteen aan toe, en keek licht-triompfantelijk alsof hij wilde zeggen: hebben de Bosnische Serviërs niet jarenlang geroepen nooit in de staat Bosnië te willen leven?

Voor het eerst ook blijken zij genoeg te nemen met 49 procent van het grondgebied, waarvan zij nu 70 procent in bezit hebben, terwijl de federatie van moslims en Kroaten 51 procent krijgt. Die verdeelsleutel uit het plan van de contactgroep hebben de Bosnische Serviërs een jaar lang hardnekkig van de hand ge-

wezen, een belangrijke oorzaak voor het stranden van het vredesoverleg.

Van hun kant doen de moslims ook een belangrijke concessie: zij erkennen de Servische entiteit, de in Pale uitgeroepen 'Servische Republiek' in Bosnië. Bosnië valt daarmee misschien niet uiteen maar wordt wel opgedeeld. Beide delen krijgen zelfbestuur, met een eigen grondwet. Daarboven is volgens een gezamenlijke verklaring van alle partijen nog wel een „centrale verbindingsstructuur“ nodig om „de overeengekomen gezamenlijke inspanningen“ te overzien.

Holbrooke wil het geen opdeling noemen. „Het worden niet twee landen“, zei hij. Maar enig vertaalwerk lijkt nog wel geboden: te Pale, het hoofdkwartier van de Bosnische Serviërs, knorde leider Radovan Karadžić gisteravond, onbevangen de balans opmakend na drie jaar oorlog: „Het is niet gemakkelijk om een staat voor jezelf te winnen.“

Holbrooke liet gisteren vele haken en ogen niet onvermeld. De Bosnische Serviërs hebben niet de regering van Sarajevo erkend, zo gaf hij toe. En of de twee delen elk een officieel parlement moeten krijgen „blijft nog onderdeel van vertrouwelijke besprekingen“.

Vervolg ANALYSE pag. 5

VERVOLG VAN PAGINA 1

Voorts zijn de twee entiteiten in Bosnië het eens geworden over de benoeming van een commissie voor ontheemden die, met steun van internationale organisaties, de autoriteit heeft om te zorgen dat beide delen hun verplichtingen jegens ontheemden nakomen, bijvoorbeeld om hun huis te terug te krijgen of schadeloos te worden gesteld.

Een commissie voor mensenrechten in Bosnië moet in de gaten houden of de twee entiteiten op dit punt hun verplichtingen nakomen. Beide entiteiten verplichten zich ook bindende arbitrage in te stellen voor het oplossen van conflicten.

Tevens is overeenstemming bereikt over de oprichting van openbare nutsbedrijven. Deze zouden

AKKOORD GENÈVE

‘Groot-Servië afgewend’

door beide delen gefinancierd moeten worden. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om transportmogelijkheden en andere voorzieningen die de twee delen ten goede komen. Ook is besloten tot de benoeming van een commissie voor het behoud van nationale monumenten.

Bemiddelaar Holbrooke erkende dat de overeenkomst, die mondeling werd gesloten, niet zonder „zware discussies“ tot stand was gekomen maar stipte ook aan dat „allen het eens zijn over de exacte woorden van deze verklaring“. Hij beklemtoonde dat de verkla-

ring geen opdeling van Bosnië inhoudt. „Het worden geen twee landen“, zei hij. Territoriale kwesties, zoals de toekomstige status van Sarajevo en de betrekkingen van elke eenheid met de buurlanden — Servië en Kroatië — zullen nog inzet van de onderhandelingen moeten worden. De komende weken zullen Holbrooke, Bildt en de leden van de contactgroep zich weer met pendeldiplomatie bezig gaan houden. „Laten we ons geen illusies maken, het worden nog heel zware onderhandelingen“, zei hij gisteren.

Serviërs trotseren drie nieuwe Navo-aanvallen

SARAJEVO, 7 SEPT. Drie nieuwe aanvalsgolven van de NAVO tegen militaire doelen van de Bosnische Serviërs, gisteravond en vanochtend, hebben nog geen wijziging gebracht in hun weigering, hun zware wapens rond Sarajevo terug te trekken. De leider van de Bosnische Serviërs, Radovan Karadžić, sprak gisteren berichten tegen over een breuk tussen de politieke en de militaire leiders van de Bosnische Serviërs.

Na een reeks aanvallen in de ochtend sloeg de NAVO-luchtvloot gisteravond twee keer toe. Eerst werd rond half negen de kazernes van de Bosnische Serviërs in Lukavica, een voorstad van Sarajevo, bestookt. Rond tien uur gisteravond volgde een tweede aanvalsgolf. Volgens het leger van de Bosnische Serviërs bombardeerden NAVO-vliegtuigen bij Lukavica, bij Han Piješak, vijftig kilometer ten noordoosten van Sarajevo, bij Kalinovik, veertig kilometer ten zuiden van de Bosnische hoofdstad, bij Foča, Nevešnje en Čajnice in het zuiden van Bosnië, en bij Doboj in het noorden. Ook de 'snelle-reactiemacht' bij Sarajevo kwam gisteravond opnieuw in actie, met een artilleriebeschieting op een stuk Servisch geschut waarmee de enige toegangsweg tot Sarajevo, op de berg Igman, onder vuur was genomen. Vanochtend volgde een nieuwe aanval, op vijf doelen bij Pale.

Volgens NAVO-woordvoerders waren de aanvallen „zeer succesvol”. De Bosnische Serviërs kregen gisteren opnieuw te horen dat

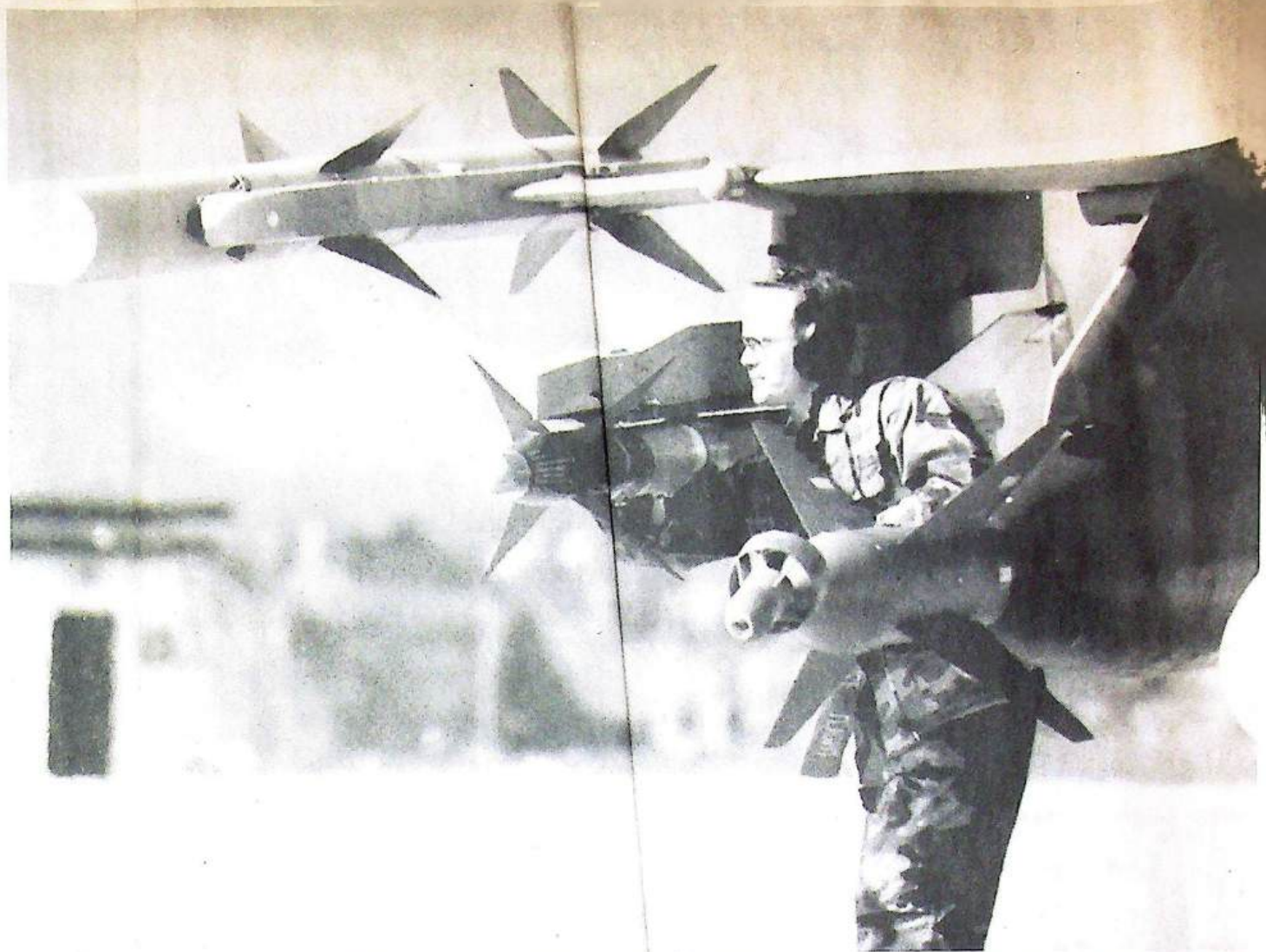
de aanvallen worden voortgezet zolang ze niet voldoen aan de gestelde voorwaarden, waarvan de terugtrekking van de zware wapens rond Sarajevo de belangrijkste is. „Elke dag van NAVO-aanvallen komt erop neer dat het leger van [de Bosnisch-Servische opperbevelhebber] Ratko Mladić klop krijgt, en klop krijgt, en klop krijgt. Om daaraan een eind te maken moet hij zijn zware wapens weghalen”, zei gisteren VN-woordvoerder Ivanko in Sarajevo.

Generaal Manojlo Milutinović, de stafchef van het leger van de Bosnische Serviërs, zei dat zijn leger „geringe verliezen” heeft geleden en dat „enkele” burgerslachtoffers zijn gevallen. Volgens de informatiedienst van zijn leger zijn echter „honderden” burgers gedood en vele honderden anderen gewond.

Radovan Karadžić, de politieke leider van de Bosnische Serviërs, zei gisteren in een vraaggesprek met het Amerikaanse televisiestation CNN dat de Serviërs zich niet rond Sarajevo zullen terugtrekken. „We hebben ons teruggetrokken zoveel we konden.

Maar we kunnen ons niet verder terugtrekken omdat we ons moeten kunnen verdedigen”. Hij zei dat Sarajevo niet langer wordt belegerd en dat de Serviërs bereid zijn het vliegveld te heropenen. Die mededelingen werden direct tegengesproken door de NAVO en door Amerikaanse zegslieden. Dat gold ook voor Karadžić' uitspraak dat de NAVO-aanvallen van een omvang zijn „die sinds de Tweede Wereldoorlog niet meer is vertoond”. Een NAVO-woordvoerder zei dat Karadžić „overdrijft” omdat „we ons beperken tot aanvallen op geselecteerde militaire doelen”. Een woordvoerder van de NAVO zei dat „Karadžić niets heeft begrepen” van wat de NAVO en de VN willen en dat zijn uitspraken „misleidend” zijn.

In het vraaggesprek met CNN en een tweede, met het persbureau Reuter, sprak Karadžić tegen dat er sprake is van een breuk met generaal Mladić of dat hijzelf niet meer de leiding in handen heeft. Volgens die berichten is Karadžić voorstander van toegeven aan NAVO-eisen, maar wil Mladić daar niets van weten.

Een technicus bereidt op de luchtmachtbasis van Aviano in Italië een Amerikaanse F-16 voor op een bombardementsvlucht naar Bosnië. (Foto Reuter)

Clinton wacht gelaten op succes bij Navo-acties Bosnië

Door onze correspondent
JUURD EIJSVOOGEL

WASHINGTON, 7 SEPT. De Amerikaanse president Clinton heeft de aanzet gegeven tot de grootste militaire operatie van de NAVO in haar bestaan, de intensieve bombardementen op stellingen van de Bosnische Serviërs. Het merendeel van de oorlogsvliegtuigen die de aanvalsvluchten uitvoeren, zijn Amerikaanse toestellen. Maar ruim een week nadat die acties zijn begonnen, eist Clinton in de openbaarheid nog altijd niet de eer op voor het optreden van de NAVO. En op de grote Amerikaanse betrokkenheid legt hij liever niet de nadruk. Clinton stelt zich meer op als een oprecht betrokken toeschouwer, zolang nog onduidelijk is of de bombardementen een vredesregeling in het voormalige Joegoslavië inderdaad dichterbij brengen.

Die voorzichtigheid van de president komt voort uit het besef dat de nieuwe, krachtige Bosnië-politiek grote risico's met zich meebrengt. De Verenigde Staten zijn, samen met de NAVO-bondgenoten, door de bombardementen actieve deelnemers geworden in de Bosnische oorlog. Washington erkent dat niet graag, laat staan dat men het hier benadrukt. Want hoe meer de Amerikanen afstand nemen van de neutrale opstelling die ze officieel nog altijd huldigen, hoe moeilijker het wordt tegelijkertijd ook bemiddelaar te zijn.

En de Amerikaanse onderminister van buitenlandse zaken Holbrooke lijkt met zijn pendeldiplomatie nu juist vooruitgang te boeken. Ondanks de bombarde-

menten is de bijeenkomst die voor vrijdag in Genève op het programma staat en waaraan alle drie de oorlogvoerende partijen zullen deelnemen — Servië (inclusief de Bosnische Serviërs), Kroatië en de Bosnische regering — nog niet van de baan. Om die precieze diplomatieke onderneming niet nog verder in gevaar te brengen, legt Washington naar buiten toe meer het accent op de Amerikaanse rol als bemiddelaar, dan op het Amerikaanse leiderschap bij het NAVO-optreden.

Maar ook in de Amerikaanse binnenlandse politiek heeft de president met het nieuwe Bosnië-beleid een risico genomen. Er bestaat nu waardering voor het leiderschap dat hij getoond heeft, en voor zijn daadkracht die de ernstig aangetaste geloofwaardigheid van het Westen weer enigszins hersteld heeft. De aanhoudende kritiek van zijn politieke tegenstanders, met name senator Robert Dole, op zijn Bosnië-politiek is zelfs even verstomd. Als zou blijken dat voor het voormalige Joegoslavië na meer dan drie jaar eindelijk een vredesregeling getroffen kan worden, zal dat in eigen land gezien worden als een aanzienlijk succes voor Clintons buitenlandse politiek.

Maar als blijkt dat de bombardementen niet het gewenste ef-

fect hebben en de combinatie van militair optreden en pendeldiplomatie faalt, dan komt de president in een heel lastig parket. Hij zal het komende jaar, dat in het teken zal staan van de campagne voor de presidentsverkiezingen van november 1996, zeker niet dieper in het Bosnische conflict betrokken willen worden.

*Zolang vrede Bosnië
nog niet dichterbij is
blijft president VS
oprecht toeschouwer*

Het Amerikaanse publiek is er allerminst van overtuigd dat in deze oorlog Amerikaanse belangen op het spel staan. Hoe langer de bombardementen duren, hoe groter de kans is dat Amerikaanse piloten om het leven komen. Als dat gebeurt kan de lauwe stemming snel omslaan en zich keren tegen betrokkenheid van de Verenigde Staten bij een conflict dat, zoals commentatoren en politici hier voortdurend zeggen, al honderden jaren bestaat en dat ook vast nog honderden jaren zal bestaan. Voor zover er steun is voor

het sturen van Amerikaanse grondtroepen naar Bosnië, zal die nog verder slinken.

Toch is de kans dat Clinton grondtroepen naar Bosnië zal sturen, of zal moeten sturen, reëel. De NAVO heeft 50.000 manschappen toegezegd om (voor een nog niet bepaalde periode) toe te zien op de naleving van een vredesakkoord dat alle partijen onderschrijven. En Clinton heeft zich bereid verklaard de helft van die troepenmacht te zullen leveren — als althans het Congres ermee akkoord gaat. Mocht het zover komen, dan loopt Clinton in het politiek gevoelige campagnejaar 1996 voortdurend het risico dat de Amerikaanse jongens in den vreemde iets overkomt en dat de publieke opinie zich vervolgens tegen hem keert.

Een verklaring waarom de president al die risico's genomen heeft, ligt in de nog penibeler situatie waarin hij terechtgekomen zou zijn als hij de oorlog in Bosnië op zijn beloop had gelaten. Na de vernederingen die de Verenigde Naties de afgelopen maanden hebben ondergaan (de gijzeling van blauwhelmen, de val van zogenoemde beschermde gebieden), werd de kans dat de VN-troepen zich onverrichterzake helemaal zouden terugtrekken uit het oorlogsgebied steeds groter.

Clinton heeft herhaaldelijk toegezegd in dat geval grondtroepen te zullen leveren om de terugtrekking van de blauwhelmen te begeleiden. In een verkiezingsjaar het leven van Amerikaanse manschappen op het spel te zetten om een smadelijke aftocht van de VN te dekken, moet voor Clinton nog een grotere nachtmerrie zijn geweest dan de risico's die hij loopt met zijn nieuwe beleid. Maar als dat nieuwe beleid faalt, dan komt hij helemaal in de problemen: dan is ook nog de Amerikaanse militaire eer verspeeld.

Zolang in Bosnië nog niet daadwerkelijk een vredesproces op gang is gekomen, hoedt Clinton zich er dus wel voor zich al te veel met het conflict te vereenzelvigen. Hij liet zich de afgelopen week niet filmen of fotograferen in koortsachtig overleg met zijn medewerkers, en hij hield geen dramatische toespraken tot het volk op radio of televisie — zoals andere presidenten wel hebben gedaan bij de inzet van een grote militaire macht.

Clinton verscheen ontspannen op de televisie — op zijn vakantieadres in Wyoming, en later bij herdenkingen in Hawaï en spreekbeurten in Californië — om te laten blijken dat hij de zaak volgt, in de hand heeft, maar er overigens niet door opgeslokt wordt of wakker van ligt. In zijn toespraken sprak hij ook minder over Bosnië, dan over onderwerpen die spelen in de binnenlandse politiek, zoals positieve discriminatie, immigratie en de bezuinigingen die de Republikeinse meerderheid in het Congres wil doorvoeren.

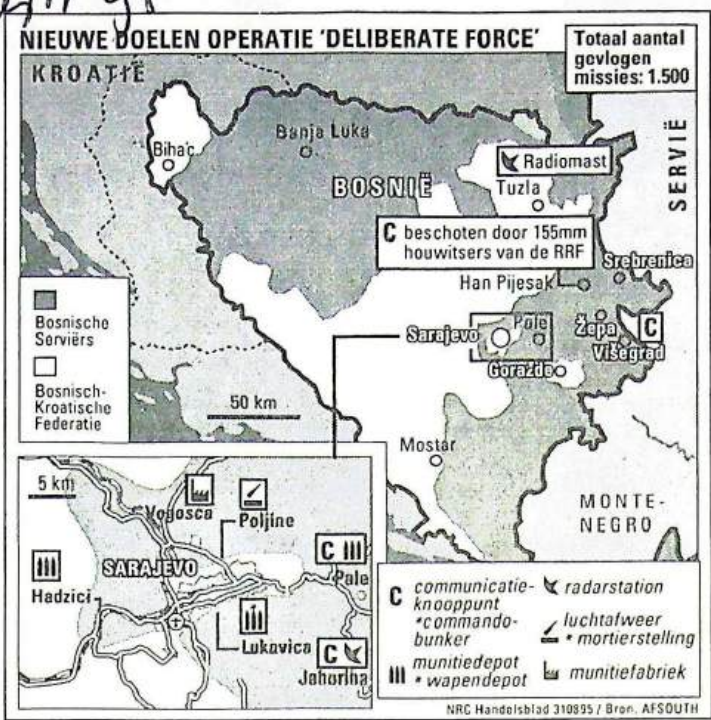
Mladić reageert: beschieting Sarajevo

VERVOLG VAN PAGINA 1

Volgens de Bosnische Serviërs werd bij Lukavica een pompstation vernietigd, waardoor een nabijgelegen ziekenhuis zonder water kwam te zitten. Ze verzorgden gisteren een rondleiding voor buitenlandse journalisten naar het pompstation en beschuldigden er de NAVO van een burgerdoel zonder militaire betekenis te hebben verwoest.

De Serviërs reageerden met een beschieting van het centrum van Sarajevo. Er werden acht tot tien granaten afgevuurd. Een kind verloor daarbij een been.

Generaal Ratko Mladić, de opperbevelhebber van de Bosnische Serviërs, herhaalde gisteren dat een terugtrekking van de zware wapens rond Sarajevo inzet moet zijn van onderhandelingen tussen alle strijdende partijen en zei dat „niemand, ook ik niet” opdracht kan geven tot de aftocht van de zware wapens van de Serviërs rond Sarajevo. Alleen het ‘parlement’ van de Bosnische Serviërs zou daartoe gemachtigd zijn. Mladić uitte zich gisteren uitdagend: „Hoe meer ze ons bombarderen, hoe sterker we worden. Ze kunnen geweld gebruiken en vernietiging zaaien, maar we bevinden ons op ons land en we zullen

winnen”, aldus Mladić. In een brief heeft Mladić de bombardementen van de NAVO vergeleken met het bombardement op Belgrado door de nazi's in 1941. Rusland veroordeelde de bom-

bardementen van gisteren als ongerechtvaardigde „strafacties”. Volgens de Russen waren de Bosnische Serviërs bezig hun zware wapens uit de omgeving van Sarajevo terug te trekken

toen de luchtacties plaatsvonden. Minister van buitenlandse zaken Kozyrev zei te hopen dat de NAVO-campagne „snel ophoudt” en „het vredesproces geen schade toebrengt”. Zijn Britse ambgenoot Rifkind, die gisteren in Moskou op bezoek was, was het daarmee niet eens. Hij zei, staande naast Kozyrev, dat de Bosnische Serviërs de luchtaanvallen aan zichzelf te wijten hebben. Als ze hun zware wapens zouden hebben teruggetrokken, zouden er geen luchtaanvallen zijn gepleegd, aldus Rifkind.

Ook de Servische president Milošević tekende gisteren in een nieuw gesprek met de Amerikaanse bemiddelaar Richard Holbrooke protest aan tegen de nieuwe bombardementen. Maar hij verbond daar geen verdere consequenties aan. Holbrooke zei na afloop „een zeer productief gesprek” met de Servische president te hebben gehad.

De Franse president Chirac heeft de eer voor zich opgeëist gisteren het besluit tot nieuwe bombardementen in Bosnië over te gaan, te hebben afgedwongen. „Ik was waarschijnlijk degene die een algemene consensus over een krachtig militair antwoord heeft bewerkstelligd”, aldus Chirac. (Reuter, AP, AFP)

Holbrooke optimistisch over missie Nieuwe luchtacties van Navo in Bosnië

SARAJEVO, 1 SEPT. De NAVO heeft gistermiddag, vannacht en vanochtend opnieuw bombardementen uitgevoerd op doelen van de Bosnische Serviërs. De Amerikaanse onderhandelaar Holbrooke toonde zich zeer tevreden over „de procedurele doorbraak” die is geboekt door de samenvoeging van de onderhandelingsdelegaties van Serviërs en Bosnische Serviërs.

Woordvoerders van de NAVO weigerden gisteren mee te delen welke stellingen van de Bosnische Serviërs gistermiddag in een nieuwe bombardementsactie — de vijfde sinds het begin van Operation Deliberate Force — zijn bestookt. In totaal zijn in het kader van de operatie meer dan vijfhonderd vluchten uitgevoerd. Het persbureau van de Bosnische Serviërs meldde dat gistermiddag de dorpen Kalauzovići en Komar, bij de berg Ozren waren getroffen. Volgens het persbureau ging het om dorpen „in een gebied zonder militaire of industriële faciliteiten”. De bombardementen van de NAVO hebben volgens de Bosnische Serviërs in totaal aan 25 burgers het leven gekost.

Vannacht om half drie werd een zesde bombardementsvlucht uitgevoerd; ook ditmaal werd van NAVO-zijde niet meegedeeld waar vanuit de lucht werd ingegrepen. Om acht uur vanochtend maakten de Bosnische Serviërs melding van een nieuw bombardement, ditmaal op doelen bij hun hoofdstad Pale.

De VN maakten gisteren in Sarajevo bekend dat de Bosnische Serviërs drie tanks hebben teruggetrokken uit de zone van twintig kilometer rond Sarajevo. Binnen die zone mogen ze geen zware wapens bezitten. Eerder heeft de NAVO gezegd de bombardementsvluchten voort te zetten zolang de Serviërs zware wapens bij Sarajevo hebben. De opperbevelhebber van de Bosnische Serviërs, generaal Mladić, heeft van zijn kant laten weten dat de Servische

artillerie blijft waar ze is. Ontmoetingen tussen Mladić en de opperbevelhebber van de VN-vredesmacht in ex-Joegoslavië, generaal Bernard Janvier, werden gisteren en vanochtend afgelast.

Holbrooke reisde gisteren van de Kroatische hoofdstad Zagreb terug naar Belgrado voor verder overleg over het Amerikaanse vredesplan. Hij prees in Zagreb de beslissing van de Serviërs en de Bosnische Serviërs om hun onderhandelingsdelegatie samen te voegen. De Servische president, Slobodan Milošević, zei dat de Serviërs en de Bosnische Serviërs elk drie onderhandelaars zullen leveren voor het team waarmee ze gezamenlijk de onderhandelingen ingaan.

Holbrooke zei dat de „procedurele doorbraak de deur opent naar serieuze onderhandelingen over de details van de vrede”, al waarschuwde hij tegelijkertijd dat die onderhandelingen „zeer moeilijk”

PAG. 5 NAVO TEVREDEN/ EU WAARNEMERS IN LEVEN

zullen zijn. De moeilijkheden zullen zich volgens diplomaten vooral concentreren op de verdeling van Bosnië. Basis van het Amerikaanse vredesplan is de landkaart die de contactgroep vorig jaar tekende; die kaart wordt in het Amerikaanse voorstel aangepast, waarbij de moslim-Kroatische federatie binnen Bosnië en de Bosnische Serviërs enkele omstreken gebieden zouden moeten rui-

Kroaten verdreven uit streek Banja Luka

ZAGREB, 25 AUG. De Bosnische Serviërs hebben nu vrijwel alle etnische Kroaten verdreven uit het gebied rondom Banja Luka in het noorden van Bosnië.

Er zijn tot nu toe 11.500 Kroaten — van de vijftienduizend die er begin deze maand nog woonden — de Sava, de grensrivier tussen Bosnië en Kroatië, overgezet. Ze zijn door de Serviërs 'etnisch gezuiverd' om plaats te maken voor Kroatische Serviërs die tijdens en na het recente Kroatische offensief uit de Krajina zijn verdreven of gevlucht.

Internationale organisaties hebben een beroep gedaan op de Kroatische regering om ook de uit Banja Luka verdreven moslims tot Kroatië toe te laten. Met ingang van gisteren werden alleen 'katholieken' — dat wil zeggen etnische Kroaten — aan de Sava toegelaten en moslim-vluchtelingen geweerd.

Vertegenwoordigers van de twee organisaties van de etnische Hongaren in de Vojvodina, ten noorden van Servië, hebben gisteren opnieuw geprotesteerd tegen de 'etnische zuivering' tegen de etnische Hongaren in het gebied. De Servische autoriteiten willen volgens een van hun woordvoerders, Ferenc Csubela, 90.000 van de 160.000 Krajina-Serviërs die na de Kroatische verovering van

hun gebied naar Servië zijn gevlucht, in de Vojvodina vestigen. Om plaats voor hen te maken worden leden van de niet-Servische minderheden die in de Vojvodina wonen, vooral Kroaten en Hongaren, verdreven.

Volgens Csubela loopt het voortbestaan van de Hongaarse minderheid in de Vojvodina gevaar door de toevloed van Serviërs en de verdrijving van Hongaren. Hij zei dat zijn organisatie, de Federatie van Vojvodijnse Hongaren, de mensenrechtencommissie van de VN, de Europese Veiligheidsorganisatie OVSE en het Amerikaanse Congres om hulp heeft gevraagd.

In Indonesië is gisteren gezegd dat de presidenten van Servië, Kroatië en Bosnië een uitnodiging van president Soeharto hebben aanvaard om in Jakarta een vreedstop te houden. In Belgrado, Zagreb en Sarajevo is sceptisch op die aankondiging gereageerd. De drie presidenten zouden alleen via de media op de hoogte zijn van de top in Jakarta. Maar een Indonesische woordvoerder zei dat de presidenten eerder in directe contacten met een naaste medewerker van president Soeharto hebben gezegd bereid te zijn naar Jakarta te komen. (Reuter, AP)

Lot duizenden vluchtelingen steeds nijpender

ZAGREB, 9 AUG. Voor tussen 100.000 en 200.000 Serviërs die hun woonplaatsen in de Kroatische Krajina zijn ontvlucht, wordt de situatie steeds nijpender.

Tienduizenden van hen zitten nog steeds in de Krajina ingesloten. De anderen zitten vast op de overvolle wegen van Noord-Bosnië, geplaagd door honger, uitdroging, ziekte en sporadische beschietingen van Kroaten en op sommige plaatsen ook het Bosnische regeringsleger.

Van de vluchtelingen zitten er 87.000 vast in de buurt van Dvor, aan de grens van Kroatië en Bosnië. Gisteren bereikten de Kroatische Serviërs en de Kroaten een akkoord over hun onbelemmerde aftocht. Onder de vluchtelingen bevinden zich drieduizend soldaten van het verslagen leger van de Kroatische Serviërs. Ze moeten de dertien tanks en vijftien kanonnen afgeven; als ze dat hebben gedaan mogen de 87.000 vluchtelingen de grens over. Daar worden ze echter nog tegengehouden door het Bosnische regeringsleger, dat gisteren volgens VN-gezant Akashi vijf vluchtelingen heeft geëxecuteerd en dat zes Servische dorpen platbrandde.

In Noord-Bosnië zijn groepen vluchtelingen gisteren opnieuw aangevallen door de Kroatische luchtmacht. Ook zijn er vluchtelingen beschoten.

'Wreedheden tegen Serviërs'

VN openen luchtbrug op Belgrado voor levering voedselpakketten

ZAGREB (AP, Reuter) — Het aantal berichten over wreedheden door Kroatische soldaten en speciale eenheden van de politie tegen de Servische bevolking in Krajina, neemt steeds meer toe.

VN-waarnemers hebben in de nacht van donderdag op vrijdag gezien hoe Kroaten zeventien mensen in burger een postkantoor binnenbrachten. In de loop van vrijdagmorgen werd een lijn in burgerkleding met een schotwond in het achterhoofd uit het gebouw gebracht. Wat er met de andere zestien is gebeurd is niet duidelijk.

Volgens VN-woordvoerder Chris Gun-

ness komen er 'akelige berichten' binnen over wreedheden, maar is het zeer lastig ze na te gaan, omdat de VN almaar geen toestemming krijgen van de Kroatische autoriteiten om de Krajina binnen te gaan.

Volgens een andere woordvoerder zijn er ook berichten binnengekomen van 'systematische plundering en brandstichting' in het zuidelijk deel van de Krajina.

Woordvoerders van de VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR toonden zich 'zeer bezorgd' over de behandeling van Krajina-Serviërs op hun vlucht naar Servië. Na de uittocht donderdag van duizenden Serviërs stelden mede-

werkers van de vluchtelingenorganisatie aan de grens met Servië vast dat van ongeveer 750 auto's de ruiten waren ingeslagen. Een aanzienlijk deel van de in totaal 3.000 vluchtelingen had bloedende wonden aan hoofd en bovenlijf. Met name in Sisak hadden Kroatische vrouwen en kinderen hun woede gekoeld op de wagens. De VN hebben inmiddels een luchtbrug geopend op Belgrado voor de aanvoer van voedselpakketten voor de Servische vluchtelingen uit Kroatië. „Het gehele vluchtelingenprobleem verschuift momenteel geleidelijk naar Servië”, aldus gisteren een woordvoerder van UNHCR.

DONDERDAG 10 AUGUSTUS 1995

Situatie Noord-Bosnië nog 'catastrofaal'

Serviërs aangevallen op rit door vijandig Kroatië

ZAGREB, 10 AUG. Tienduizenden Kroatisch-Servische vluchtelingen zijn gisteren vanuit de plaats Dvor — op de Bosnisch-Kroatische grens — via Kroatië op weg gegaan naar Servië. De massale exodus werd mogelijk toen de Kroaten bij Dvor het laatste verzet van het leger van de Kroatische-Serviërs braken. 87.000 vluchtelingen waren tot gisteren door de strijd bij Dvor ingesloten.

Dvor, 120 kilometer ten zuiden van Zagreb, viel gistermiddag na nieuwe acties van het Kroatische leger en bombardementsvluchten van de Kroatische luchtmacht. Volgens sommige bronnen zijn bij die bombardementen doden onder de ingesloten vluchtelingen gevallen. Gistermiddag, na de bezetting van Dvor, leverden de Kroatisch-Servische soldaten hun wapens in bij de VN.

Daarmee kwam er eindelijk een uitweg voor de 87.000 vluchtelingen — Krajina-Serviërs — die bij de grensplaats door de strijd ingesloten hebben gezeten. Ze werden — om de propvolle wegen in Noord-Bosnië niet verder te belasten — niet via Bosnië maar via Kroatië naar Servië overgebracht. Vele honderden vrachtauto's en personenwagens begonnen aan een lange rit door Kroatië. Om de exodus te bespoedigen, werd de weg voor ander verkeer gesloten.

Het werd spitsroeden lopen, voor de uitgeputte, hongerige en uitgedroogde Serviërs. Op veel punten probeerden Kroatische politiemannen te verhinderen dat woedende Kroaten de Serviërs onderweg te lijf gingen. Maar op veel andere punten keken politiemannen toe hoe boze Kroaten de bussen en auto's van de langsrijdende Serviërs met stenen bekogelden. Kroatische kinderen gooiden bakstenen door de ruiten en in vrijwel alle auto's werden inzittenden gewond. Geen enkele auto werd gespaard. Soms werden de deuren uit de auto's gerukt en de vluchtelingen in het gezicht gespuwd. Een Kroatische politie-

man, die zo'n tafereel lachend gadesloeg, zei desgevraagd: „Deze mensen [de Kroaten] zijn boos. We moeten hen toestaan dit te doen. U moet dankbaar zijn dat ze niets ergers doen.” Op sommige punten zagen buitenlandse journalisten hoe vluchtelingen uit hun auto's werden gesleept en werden afgeranseld. Een auto met orthodoxe nonnen werd niet gespaard.

Voor de meer dan 100.000 uit de Krajina afkomstige Serviërs die via Noord-Bosnië naar Servië proberen te vluchten, is de toestand gisteren iets verbeterd door de aankomst van water en hulpgoederen in Banja Luka. Niettemin sprak VN-woordvoerder Ivancko gisteren nog van een „humanitaire catastrofe”. Zeker 20.000 vluchtelingen in en rond Banja Luka hebben nog geen enkele vorm van hulp ontvangen en zijn geheel op zichzelf aangewezen. In de meeste gevallen gaat het om bejaarde mensen.

Binnen kringen van hulporganisaties was gisteren sprake van een discussie over de hulpverlening aan de Kroatische Serviërs, naar aanleiding van nieuwe acties van de Bosnische Serviërs bij Sarajevo. Zij belemmerden de verlening van humanitaire hulp aan de inwoners van Sarajevo en sloten de stroom af. Dat bracht sommige leden van de hulporganisaties tot de conclusie dat de Serviërs die in Noord-Bosnië om hulp vragen, elders in Bosnië hulpverlening belemmeren. De VN-hulporganisatie UNHCR besloot echter iedereen in nood te blijven hel-

pen. „We helpen geen Bosnisch-Servische of plaatselijke functionarissen. We helpen mensen op de grond die zich in zeer slechte staat bevinden”, aldus een woordvoerder.

Kroatische soldaten hebben gisteren nabij Bihać, de ontzette moslim-enclave in Noordwest-Bosnië, een BBC-journalist doodgeschoten; twee anderen werden gewond. Een groep van vier BBC-journalisten was in een gepoanserde auto en voorzien van kogelvrije vesten op weg naar Bihać en werd door Kroaten onder vuur genomen toen ze onderweg uitstapten om te filmen. De 29-jarige radioverslaggever Paul Schofield werd door een schot in de nek gedood. Een televisieverslaggever en een cameraman raakten gewond. Een woordvoerder van het Kroatische leger gaf Kroatische Serviërs de schuld, maar volgens de journalisten waren het Kroaten die scho-

ten. De VN gaven gisteren ook nadere bijzonderheden over de door Deense blauwhelmen waargenomen moord, dinsdag, op vijf Serviërs nabij Dvor, door soldaten van het Bosnische regeringsleger. Volgens een woordvoerder van de VN ging het bij de slachtoffers om vijf bejaarden, waarschijnlijk geestelijk gehandicapt, van wie er één in een rolstoel zat. Ze werden in koelen bloede doodgeschoten door soldaten met op hun uniform de insignes van het Vijfde Legerkorps, het leger van de Bosnische regering dat Bihać het afgelopen jaar tegen de Serviërs heeft verdedigd. (Reuter, AP, AFP)

Alsof de hel uit de hemel kwam

12-8-95

De Kroaten veroverden deze week de Krajina en joegen de Servische bevolking op de vlucht. Honderdduizenden proberen nu Bosnie en Servie te bereiken. Ondanks beloften in de Kroatische hoofdstad Zagreb houdt het leger de pers en de VN aan de leiband. Een verslaggever wist in Knin aan de gecontroleerde persexkursie te ontkomen. Reportage uit de navel van 'bevrijd' gebied.

„Het was of de hel uit de hemel kwam”, zegt Alan Roberts, blij eindelijk een gezicht ‘van buiten’ te zien. Dagenlang hebben de VN’ers opgesloten gezeten in hun kamp. En nog steeds is hun bewegingsvrijheid beperkt. Alan, de vriendelijke Britse persofficier die al twee jaar in Knin is, zakt neer op zijn stoel. Moe en ongewassen zit hij in zijn kantoor. „Ik dacht: als ik er toch aan moet dan maar tussen de mensen waarmee ik al deze jaren geleefd heb.”

Om tien over drie die vrijdagnacht kreeg hij bij zijn hospita een telefoontje. De melding vanuit het VN-kamp dat de Kroaten om vijf uur aan zouden vallen. Hij probeerde zijn collega's in de stad te waarschuwen, en de lokale tolken waarmee hij werkte. „Toch kon ik het nog niet geloven”, bekent hij. Toen, om vijf uur, barstte het los. Het was nog donker, en de lucht werd opengescheurd door flitsen en een oorverdovend ratelen. Vanuit de keuken op de eerste verdieping zag hij raketten en granaten inslaan in de daken van de huizen. Niet van een, maar van drie kanten tegelijk werd de stad onder vuur genomen. „Toen pas begreep ik dat de mensen in de Krajina verloren waren.”

De vervallen VN-kazerne in de bergen is nu een soort kasjba. Militaire waarnemers, VN-politie, Rode Kruis-medewerkers. Iedereen die elders zijn basis had heeft zijn toevlucht gezocht achter de lage stenen muur. Ook in Alans' kantoor liggen overal matrassen en paardedekens. Hoopjes kleren, tandpasta, een kam zonder tanden doet dienst voor meer dan acht mensen. Een Amerikaanse VN-medewerkster komt briesend binnen. Net als van iedereen die buiten de basis woont, blijkt ook haar appartement geplunderd. Meubels stukgeslagen, alles was weg, behalve haar kleren. Toen ze geëscorteerd door vredessoldaten weer in de witte VN-jeep wilde stappen, werd ze door Kroatische soldaten tegengehouden. De kleren moest ze in hun handen achterlaten. „Četnik-vriendinnetje”, hadden ze geroepen.

Een jonge VN-tolk — geen namen alsjeblieft — staat stilletjes voor de afgeplakte ruiten. Hij kijkt naar de binnenplaats waar in de schuren en het kamprestaurant nu ongeveer achthonderd Servische vluchtelingen leven. Vooral vrouwen met kinderen en oude mensen, die geen traktor of benzine hadden om de bombardementen van de Kroaten te ontvluchten. Smeekend hadden ze vrijdagavond voor de gesloten poort gestaan. Een paar vrouwen hadden hun kinderen door de spijlen van het hek naar binnen gegooid. Toen de bewakers voor een nieuw bombardement achter hun zandzakken doken, had de bevolking de slagbomen geforceerd.

Ik weet niet meer hoe het verder moet. Ik ben bang

Hoewel de tegenpartij een kans dwang verlokken.

Zuid	Oost	Noord	West
♠ 75	♠ 75	♠ 75	♠ 75
♦ 853	♦ 853	♦ 853	♦ 853
♣ 894	♣ 894	♣ 894	♣ 894
♠ 8754	♠ 8754	♠ 8754	♠ 8754
♠ 15A	♠ 15A	♠ 15A	♠ 15A
♠ 35A	♠ 35A	♠ 35A	♠ 35A

In het individuele toernooi was de winst voor Dirk van der Plas uit Middelburg. Opmerkelijk genoeg kwam in de eindrangschikking de eerste meesterklasser pas op de top voor de latere winnaar. H een slag en 4 ♣ gemaakt. Zo werd hij leider. De laatste plaats werd ingenomen door de laatste plaats. De laatste plaats werd ingenomen door de laatste plaats.

werft hij echter buitengaats, in Londen. Daar beweegt hij zich in het clubcircuit, waar om stevige bedragen robbertbridge wordt bedreven.

Sommigen menen dat je alleen maar echt goed leert bridgen als je om geld speelt. Dan leer je allerlei slechte gewoontes af en ben je gedwongen gewoon beter te spelen dan je tegenstander. In onderstand spel lijkt Michel Jialal die stelling te bevestigen:

26. Lxa5 Tg1+ 25...Le7-g5 26. heeft geen zin wegens 25...Txg3 Lf5xc2 Tc8xc3 25. Lc2-f5 25. Tg3 P4-c6 Td5-b5 43. Kf1-g2 Zwart gat op.

19. Ph4-f5 Lh7xh5 20. Lhx5 Dd8-a5 21. Lc1-d2 Pf6xd5 22. b2-b4 Pd5xb4 23. Ta1-b1 Aardig bedacht is dit zeker. Wit opent aan alle kanten lijnen voor de aanval. Alleen zal er van die aanval weinig terecht komen, en wit moet er nu in een toestand van shock. Ik vermoord, vertellen de andere vluchtelingen toen ze zaterdag op hun tractor op het stationsplein van Knin aankwamen. „Niets meer. Ik wil niets meer”, zegt de vrouw nu zachtjes. „Ik wil alleen een graf voor mijn man.”

„Mijn tegenstander bevindt zich noegd tegen de toeschouwers: remise was. Daarna zei hij verget hartelijk en liet zien dat de stelling b4 Pd5xb4 23. Ta1-b1 Aardig bedacht is dit zeker. Wit opent aan alle kanten lijnen voor de aanval. Alleen zal er van die aanval weinig terecht komen, en wit moet er nu in een toestand van shock. Ik vermoord, vertellen de andere vluchtelingen toen ze zaterdag op hun tractor op het stationsplein van Knin aankwamen. „Niets meer. Ik wil niets meer”, zegt de vrouw nu zachtjes. „Ik wil alleen een graf voor mijn man.”

meer. Le zwijgt en staat op. Dan zegt ze: „Schrijf het maar op: Ik ben bang voor de latere winnaar. H een slag en 4 ♣ gemaakt. Zo werd hij leider. De laatste plaats werd ingenomen door de laatste plaats. De laatste plaats werd ingenomen door de laatste plaats.

Kroatische soldaat bij de verovering van de Krajina
Foto Daily Express/ABC

Verwoesting, plundering en gewelddadigheden in door Kroaten ingenomen Knin

Het stationsplein van Knin ziet eruit als een mestvaalt die met gevoel voor pop-art is ingericht. Geknakte fietsen. Een verlaten tractor. Tussen de resten van het geplunderde warenhuis, een etalagepop die op een paal is geprikt.

Er is een grote drukte van militairen op het plein dat er de laatste vier jaar zo verlaten bijlag. Opgesloten in hun zelfgeproclameerde 'Servische Republiek Krajina' hadden de Serviërs van Kroatië geleefd in de vaste overtuiging dat ze ooit, op een dag, onderdeel zouden uitmaken van het gedroomde 'Groot Servië'. Er was geen trein. Geen telefoon. „Ik hoef nergens naar toe”, had de werkloze lokettiste vorig jaar nog gezegd. Eenzaam had ze onder de vertrekstaat gezeten van treinen die allang niet meer reden: 13.45 naar Zagreb, 23.49 naar Split. „Ik heb geen Kroatië en geen Europa nodig”, had ze gezegd. „Onze geschiedenis heeft bewezen dat we kunnen leven van louter stenen en gras.”

Een tiental mannen in burger rommelt nu in de laden van haar loket. Waar zijn ze naar op zoek? Met een ruk draaien de mannen zich om naar de vreemde stem. „Fuck you... you Četnik-whore”, zegt een van de mannen. Rode wangen en een flink tekort aan tanden. Hij stapt naar voren en trekt zijn pistool. Een kogel fluit langs mijn voeten. „Dance”, zegt hij in een zwakke imitatie van John Wayne.

„Wie zijn deze heren? Wat doen ze hier en waarom schieten ze op een journalist?” vragen we aan de Kroatische legerofficier op het plein. De man haalt zijn schouders op. „Bezoekers”, zegt hij, en schudt nog een sigaret uit zijn pakje. Als ik meer wil weten, zegt hij, moet ik maar terug naar Zagreb en daar een ge-

sprek aanvragen met generaal Čarnak van Knin.

Verkoolde, geplunderde en brandende huizen. Behalve soldaten is er langs de weg geen mens te bekennen. Ook het vee is verdwenen. De schapen en geiten die de 'economie' van de straatarme Krajina draaiende hielden zijn in rook opgegaan. In hoog tempo was de bus van het georganiseerde persuitstapje die ochtend langs de verwoesting gereden. Brandende velden, stukgeslagen huisjes; op de muren een verse U van Ustaša gekalkt — de naam van Kroatische nazi's die tijdens de Tweede Wereldoorlog honderdduizenden Serviërs, joden en zigeuners hebben vermoord.

Ravijn

Ondanks de geruststellende oproepen van de autoriteiten in Zagreb is de Krajina ontvolkt. Honderdduizenden vluchtelingen zijn op weg naar Bosnië en Servië. Langs de weg zijn alleen de resten van hun vlucht nog te zien. Een gekantelde auto in het ravijn. Dekens en kleren die in de haast zijn verloren. „De Krajina-Serviërs hebben geloofd in hun eigen propaganda”, was de mening geweest van de Zagrebse advocaat die de avond daarvoor met zijn vrouw zat te eten op het terras van het chique restaurant in de badplaats Split. Veel Kroaten zouden er niet in het ruige berggebied willen wonen, gaf hij toe. „We kunnen er misschien de Moslims uit Bosnië neerzetten”, opperde hij uitkijkend over de zee en de sterren. Vertederd had hij met zijn vrouw gekeken naar de soldaten die een tafel verderop hun overwinning vierden. Minder vertederd nam hij de benen toen een van hen uit pure gelukzaligheid de badgasten op het terras trakteerde op een rate-

lende salvo uit zijn geweer.

Eenmaal gearriveerd op het stationsplein van Knin besluit ik weg te lopen van de persreis die de Kroaten organiseerden. Weg van de kerken die het Kroatische leger ons zo graag wil laten bezoeken. Weg van het beeld dat de voormalige Amerikaanse pizzabakker, de Kroatische minister van defensie Šušak, de internationale gemeenschap wil voorspiegelen: een keurige, goed georganiseerde militaire actie, zonder uitwassen.

Elke winkel, iedere bar in de hoofdstraat blijkt geplunderd. Het stadje dat een week geleden nog het slaperige 'centrum' was van de opstandige Krajina, is nu een verzamelpplaats van soldaten en 'gelukzoekers'. Voor een uitgebrande bar wurmt een zware man met een zwarte band om zijn hoofd zich uit een klein Fiatje zonder nummerbord. Hij gaat in de portieropening van zijn auto staan en zwaait met een bijl. De soldaten lachen en groeten wanneer hij met zijn bijl en een paar maten de achterafstraten in verdwijnt.

Ik loop verder door de hoofdstraat, langs het voormalige 'regeringsgebouw'. Er staan nu mannen in keurig gestreken overhemden voor het gebouw waar eens baardige mannen in gerafelde truien en mottige jaren zeventig-pakken de dienst hadden uitgemaakt in naar kool ruikende gangen. „De Kroaten zullen ons nooit klein krijgen”, had Mladen Kalapać gezegd in zijn verstoefte kantoor. Een koppige man, vol grappen en grollen. Maar met een obsessie: liever dood dan Kroatisch. „We leven nog in de Middeleeuwen, mevrouw”, had hij opgewekt betoogd. „Wij hebben hier niets of niemand nodig. En daarom zijn we niet klein te krijgen.”

Waar zou hij nu zijn, Mladen Kalapać? En Silvana, de depressieve jonge vrouw die daar verderop in de nu verwoeste spiegelbar had gezeten? Glazig, als een slaapwandelaar had ze gepraat: „Wij op de Balkan komen alleen in grote tragedies tot leven. Alleen door overwinningen die gedrenkt zijn in bloed overwinnen we ons innerlijke conflict.”

Zou ze dan toch gelijk hebben, Silvana? Mijn doel is het VN-kamp, dat in een verwaaide kazerne een paar kilometer buiten Knin ligt.

Hoe verder van het centrum verwijderd, des te grimmiger oogt de weg. Soldaten met zwart gemaakte gezichten schieten hun kalasjnikov's leeg, zomaar in de koele lucht. De weg voert langs de orthodoxe kerk die onbeschadigd is gebleven, en dan over het riviertje de Krka. Een open vrachtwagen, hoog geladen met televisietoestellen hobbelt zonder problemen langs de Kroatische blokkade over de brug.

Ratelen

Soms zijn de signalen verwarrend; zijn er meer vragen dan antwoorden. Zo lag er in de grensstad Drmis, waar de georganiseerde busreis even stilstond, een bundeltje kleren op de weg. Een Servische soldatenjas en andere soldatenspullen. Tussen de speelkaarten die uit de jaszak waren gevallen, lag ook een gedragen onderbroek. Waarom zou een Servische soldaat op de vlucht voor het Kroatische leger zijn onderbroek achterlaten? Waarom zijn de meeste mensen zo hals over kop gevlucht? Hadden ze het dan niet zien aankomen? Wat gebeurde er precies, toen vorige week vrijdag de bombardementen op Knin begonnen?

dat ik hier voor altijd gevangen zal zijn”, zegt de tolk. Toen hij de vorige dag met Alan naar zijn appartement was gereden om de schade op te nemen en wat spullen te pakken, werd hij binnen verrast door een groep soldaten. Ze begonnen hem in het gezicht en in de rug te slaan en dreigden hem te vermoorden. Alan kwam de woning binnengerend en waarschuwde de soldaten dat ze een medewerker in VN-dienst bedreigden. De waarschuwing maakte weinig indruk op hen. Alan verdween om hulp te zoeken. De jongen werd naar buiten gebracht, en midden op straat ging de mishandeling door. Meer soldaten en ook de politie kwam erbij. Ze ramden op de deur en de ruiten van de VN-jeep, waarin de jongen was gevlucht. De soldaten wilden hem executeren, zeiden ze, omdat hij een Četnik en een 'oorlogsmisdadiger' zou zijn. De VN-staf in de auto weigerde de tolk over te dragen. Voor de opsporing en berechting van oorlogsmisdaden bestaan internationale verdragen, zoals ook de Kroatische minister van defensie Šušak vorige week had benadrukt. En standrechtelijke executies van VN-medewerkers maken daar geen onderdeel van uit. Zeker niet voor een jonge tolk die nooit aan enige strijd heeft deelgenomen.

Uiteindelijk hebben de Kroaten hem terug naar het kamp laten gaan. Ze namen zijn VN-kaart af en lieten de VN-ers beloven dat de tolk het kamp niet zou verlaten. „Als we een helikopter zien opstijgen halen we hem neer”, waren de woorden van de Kroatische officier. „Alles wat mijn vader gespaard had zat in ons huis”, vertelt de jongen. We lopen tussen de vluchtelingen. Op stenen en krakkemikkige bankjes zitten ze onder de dennen. Was hangt te drogen op de rollen met prikkeldraad. De ouderen zwijgen en staren naar de hemel achter de bergen waar de zon langzaam ondergaat. Een paar kinderen spelen met een bal bij de barak waar ooit het Nederlandse verbindingsbataljon zijn 'Klein Holland' had geschapen. Bij flessen Heineken en op de achtergrond RTL 4 hadden ze gepraat over de 'locals'. „Vies”, was hun oordeel geweest over de bevolking van Knin. „Ze ruimen de straten niet goed op.”

„Ik ben bang dat er dysenterie en tuberculose uitbreekt”, zegt de verpleegster in de ziekenbarak. De zure lucht van teveel mensen. Stof dwarrelt door de ruimte. De meeste gewonden liggen gewoond op de bemodderde grond, zonder lakens, zonder matras. De verpleegster vertelt hoe de VN zaterdag in gepantserde auto's de zieken probeerden te evacueren uit het ziekenhuis van Knin dat zwaar werd beschoten. Nadat de eerste vijftig patiënten naar het VN-kamp waren overgebracht, werden ze tegengehouden door het Kroatische leger. Giechelend vertelt ze over de chirurg die met alleen zijn operatieschort aan, nog op het laatste konvooi wist te springen. De rest van de artsen en de patiënten werden door de Kroaten gedwongen in het ziekenhuis te blijven.

„Ik weet niet waar mijn leven zal zijn”, zegt de verpleegster, nadat ze het verband heeft ververst van een man die bij de bombardementen zijn been is kwijtgeraakt. Het liefst wil ze hier in haar geboortestad blijven. Maar ze wil niet, zoals nu door de Kroaten is verordonneerd, met speciale permissies rondlopen. „Ik wil mijn rechten als burger hebben, en niet als fascist behandeld worden”, zegt de verpleegster en zoekt naar een pijnstillertje op het tuintafeltje dat als 'apotheek' is ingericht. „Ik wil niet bang hoeven zijn in mijn eigen stad.”

Langzaam daalt de nacht over het kamp terwijl buiten wordt geschoten. De maan staat hoog aan de hemel. Een oude man op een paar geïmproviseerde krukken draagt een karton met water naar zijn barak. Sinds het begin van de 'bevrijding' zit het kamp zonder water.

Vervolg op pagina 2

Vluchtelingen weer onder vuur

ZAGREB, 9 AUG. Bij herhaling zijn gisteren opnieuw groepen Kroatisch-Servische vluchtelingen — burgers die de Krajina ontvluchten — in de Krajina zelf en in Noord-Bosnië onder vuur genomen. Aan de andere kant werd een akkoord bereikt over de aftocht van enkele tienduizenden Kroatische Serviërs, die in de Krajina ingesloten waren door het Kroatische en het Bosnische leger.

Woordvoerders van de Bosnische Serviërs maakten gisteren melding van beschietingen, met artillerie, van groepen Servische burgers die bij Bosanski Novi vanuit de Krajina naar Noord-Bosnië proberen te ontsnappen. De melding werd bevestigd door een woordvoerder van de VN-hulporganisatie UNHCR, die melding maakte van diverse gewonden. Ook meldde het persbureau van de Bosnische Serviërs een luchtaanval op een kolonne vluchtelingen in Noord-Bosnië. Daarbij zouden drie doden en zes gewonden zijn gevallen. Deze aanval kon niet door de VN worden bevestigd.

De speciale VN-gezant in ex-Joegoslavië, Akashi, beschuldigde gisteren het Bosnische regeringsleger van de executie van vijf vluchtelingen — allen bejaarde Serviërs uit Kroatië — nabij de stad Dvor. Akashi meldde dat Deense blauwhelmen de executies hebben gemeld. De Bosniërs hebben zich volgens Akashi ook schuldig gemaakt aan plundering en het platbranden van zes dorpen van Serviërs in het Kroatisch-Bosnische grensgebied.

In onderhandelingen tussen de VN, Kroatië en afgevaardigden van de Kroatische Serviërs is gisteren een akkoord bereikt over de ongehinderde aftocht van 30.000 vluchtelingen uit de Krajina, die al enkele dagen opgesloten zaten in de buurt van de Kroatisch-Bosnische grensplaats Dvor. De vluchtende Kroatische Serviërs willen naar Noord-Bosnië, maar werden er tegengehouden door Bosnische legereenheden, die willen voorkomen dat Kroatisch-Servische soldaten met de vluchtelingen mee komen, en door het Kroatische leger, dat eiste dat de Kroatisch-Servische soldaten eerst hun wapens afgaven. Onder de 87.000 vluchtelingen bevinden zich driehonderd soldaten van het verslagen leger van de Kroatische Serviërs, die dertien tanks en vijftien 130 millimeter-kanonnen bij zich hebben.

Volgens het gisteren bereikte akkoord zullen de soldaten deze zware wapens aan de VN afgeven, in ruil voor hun ongehinderde vertrek uit de Krajina, samen met de burger-vluchtelingen. Later gisteren meldde Kroatië dat deze soldaten zijn begonnen „zich over te geven”, hetgeen vermoedelijk betekent dat ze hun zware wapens overdragen. Of daarmee de aftocht van de 87.000 vluchtelingen wordt gegarandeerd is overigens nog niet zeker, omdat het Bosnische leger niet bij het akkoord betrokken is. De VN maakten vanochtend melding van gevechten bij Dvor.

De humanitaire toestand van de in totaal 150.000 tot 200.000

Serviërs die Kroatië ontvluchten, wordt steeds slechter. De wegen in Noord-Bosnië zijn volledig verstopt met de tienduizenden auto's, vrachtauto's, paard-en-wagens en tractoren van de vluchtelingen, die kampen met een groot gebrek aan voedsel en water. Velen zijn uitgedroogd en ziek. De meesten hebben bij hun vlucht uit de door de Kroaten aangevalen Krajina slechts weinig bezittingen kunnen meenemen. Hulporganisaties proberen de vluchtelingen in Banja Luka op te vangen, maar kampen met grote logistieke problemen wegens de overvolle wegen.

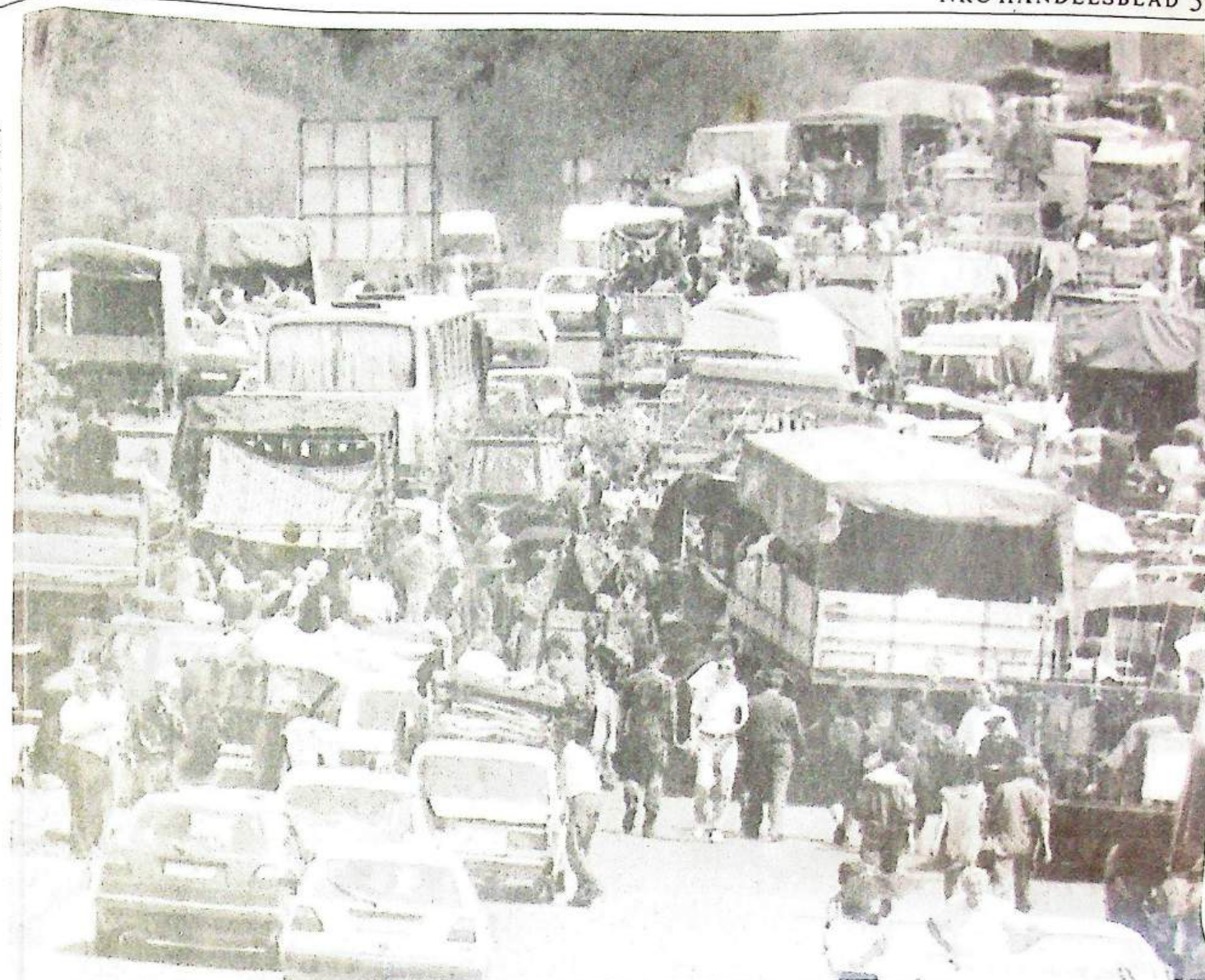
In Banja Luka in het noorden van Bosnië, het eerste doel van de vluchtelingen, zijn de Bosnisch-Servische autoriteiten inmiddels begonnen de laatste etnische Kroaten en moslims weg te sturen, om ruimte te maken voor de etnische Serviërs die Kroatië ontvluchten. Deze nieuwe „etnische zuivering” is het sluitstuk van een lang proces, dat al begon toen de Bosnische Serviërs aan het begin van de oorlog Banja Luka en omstreken veroverden. Sindsdien zijn tienduizenden etnische Kroaten en moslims uit de streek verdreven en honderden, zo niet duizenden vermoord. Er leven nu nog 15.000 Bosnische Kroaten en evenveel moslims in en rond Banja Luka. Afgelopen zondag werden vierhonderd Kroaten de grens met Kroatië overgezet. Vandaag moeten er opnieuw vierhonderd hun woonplaats verlaten.

De militaire overwinning van de Kroaten op de Kroatische Serviërs heeft de verdeeldheid onder

de Serviërs gisteren verder vergroot. De leider van de Bosnische Serviërs, Radovan Karadžić, beschuldigde de president van Servië, Slobodan Milošević, er gisteren van de zaak van de Serviërs te hebben verraden door de Kroatische Serviërs aan hun lot over te laten. In een open brief schreef Karadžić aan Milošević: „U hebt de Serviërs de rug toegekeerd. U bent gewicht voor buitenlandse druk, in een mate die alleen als verraad kan worden bestempeld.” Het is de eerste keer dat Karadžić Milošević in dergelijke openlijke termen aanvalt.

Ook onder de leiders van de verslagen Kroatische Serviërs is verdeeldheid uitgebroken. De pas onlangs benoemde „premier” van de „Servische Republiek Krajina” (de eenzijdig uitgeroepen „staat” van de Serviërs in Kroatië), Milan Babić, verweet zijn „president”, Milan Martić, de „republiek” te vroeg te hebben opgegeven. „Ik was verbijsterd te horen dat de generale staf van het Servische Leger van Krajina en president Martić bevel gaven tot een algehele evacuatie van de bevolking en een terugtrekking van het leger. Martić gaf het bevel terwijl er langs de meeste confrontatielijnen met het Kroatische leger geen serieuze gevechtsactiviteiten waren.”

Martić deed gisteren op de televisie van de Bosnische Serviërs een beroep op zijn troepen en „alle Servische patriotten” zich te hergroeperen om de Kroatische Krajina te heroveren. (Reuter, AFP, AP)

Tienduizenden Serviërs, gevlucht uit de Kroatische Krajina, zitten vast op de wegen.

Haatuitbarsting tegen vluchtende Serviërs in Kroatië

ZAGREB, 10 AUG. Een colonne met 87.000 vluchtende Krajina-Serviërs is via Kroatië op weg naar Servië. De vluchtelingen hebben bijna een week door gevechten opgesloten gezeten in Dvor. Hun tocht door Kroatië heeft het karakter van spitsroeden lopen: ze zijn onderweg door woedende Kroaten bekogeld.

Bij Dvor, waar de Kroatische Serviërs de Kroaten nog steeds weerstand boden, werd de strijd gisteren beslist, waarna de Serviërs hun wapens bij de Verenigde Naties inleverden en de ingesloten Kroatisch-Servische vluchtelingen ontzet raakten. Om de overvolle wegen in Noord-Bosnië niet verder te belasten werd besloten hen via Kroatisch grondgebied naar Servië over te brengen, via wegen die voor ander verkeer werden gesloten.

Onderweg werd de colonne van vele honderden auto's met vluchtelingen uitgejouwd, beschimpt en met stenen en mest bekogeld door woedende Kroaten. Duizenden vluchtelingen werden gewond. Op sommige plaatsen werden vluchtelingen door Kroaten uit hun auto's gesleurd en in elkaar geslagen.

Bij Bihać schoten gisteren Kroatische soldaten de BBC-journalist John Schofield dood; twee

van zijn collega's, eveneens van de BBC, werden gewond.

De leiders van de Kroatische en de Bosnische Serviërs, Martić en Karadžić, hebben gisteren een tegenoffensief aangekondigd om de door Kroatië veroverde Krajina te heroveren. Martić dreigde daarbij de strijd uit te breiden tot steden als Zagreb. De president van Servië, Slobodan Milošević, die door Karadžić eerder van „verraad” is beschuldigd omdat

PAG. 5 VLUCHTELINGEN / KARADŽIĆ DREIGEMENT

hij zich afzijdig heeft gehouden van de oorlog om de Krajina, heeft gisteren op zijn beurt Karadžić en Martić voor „oorlogshitsers” uitgemaakt.

De Verenigde Naties overwegen hun elfduizend blauwhelmen uit Kroatië terug te trekken. De herovering van de Krajina door de Kroaten heeft aangetoond, aldus VN-woordvoerders, dat ze hun taak niet naar behoren kunnen vervullen als een van de strijdende partijen in de aanval gaat. De VN overwegen ook hun blauwhelmen weg te halen uit Oost-Slavonië, het laatste stukje Kroatisch gebied dat nog in handen van de Kroatische Serviërs is. (Reuter, AP)

DONDERDAG 7 MAART 1996

Ruzies moslims-Kroaten bedreigen vredesproces

SARAJEVO, 7 MAART. Het vredesproces in Bosnië wordt bedreigd door de zwakte van de Bosnische federatie, het samenwerkingsverband van de Bosnische Kroaten en moslims. Dat heeft gisteren de opperbevelhebber van de NAVO-vredesmacht IFOR, admiraal Leighton Smith, gezegd.

SARAJEVO, 7 MAART. Het vredesproces in Bosnië wordt bedreigd door de zwakte van de Bosnische federatie, het samenwerkingsverband van de Bosnische Kroaten en moslims. Dat heeft gisteren de opperbevelhebber van de NAVO-vredesmacht IFOR, admiraal Leighton Smith, gezegd.

De aanleiding voor de waarschuwing van Smith was de poging, dinsdagavond, van Bosnisch-Kroatische politiemannen om op eigen gelegenheid de controle over Hadžići, een van de Servische wijken van Sarajevo, over te nemen. De Kroaten trokken zich pas terug na een ultimatum, waarin IFOR dreigde hen met geweld te verdrijven als ze niet vrijwillig zouden gaan. Daarop werd de controle over Hadžići namens de moslim-Kroatische federatie overgenomen door een gemeenschappelijke politiemacht van moslims, Kroatische Serviërs en Bosnische Kroaten.

De Kroaten hadden eerder getuigd dat hun aandeel in deze politiemacht zou worden uitgebreid; toen die eis werd afgewezen, waren ze op eigen houtje de wijk binnengekomen.

Smith zei gisteren dat „het hele vredesproces in Bosnië is gebouwd op het fundament van de federatie”. Als de federatie mislukt omdat de Kroaten en de moslims het onderling niet eens kunnen worden, zei hij, is het hele vredesproces gedoemd te mislukken. „Ik heb heel weinig tekenen gezien die wijzen op de politieke wil om de federatie te laten slagen.” Hij riep de moslims en Kroaten op aan tafel te gaan zitten, hun problemen op te lossen en het eens te worden over een gezamenlijke militaire commandant.

De moslim-Kroatische federatie, een van de twee territoriale eenheden waaruit Bosnië bestaat,

werd in februari 1994 onder druk van de Verenigde Staten gevormd. De samenwerking tussen de beide groepen hapert echter aan alle kanten, hetgeen onder andere blijkt uit het incident in Hadžići, maar ook — en meer — uit de moeizame pogingen de tussen moslims en Kroaten verdeelde stad Mostar te herenigen.

Smith noemde Mostar gisteren „het symptoom van een nationale ziekte”. Zelfs als men erin slaagt het probleem-Mostar op te lossen, zei hij, is dat nog maar vergelijkbaar met „het leggen van een noodverband waar een belangrijke operatie nodig is”. Het incident in Hadžići bestempelde admiraal Smith als „een gevaarlijk teken” van de haperende samenwerking. „De federatie wordt een probleem, tenzij iemand begrijpt hoe ernstig het is als deze zaak niet van binnenuit wordt opgelost.” (Reuter)

Kroaten trekken spoor van vernielingen door bevrijd Krajina

door MoVanderostyne

KNIN, GRACAC – Speciale eenheden van de Kroatische politie plunderen en brandschatten de Krajina, terwijl het geregelde leger zijn zware wapens terugtrekt uit de zaterdag veroverde hoofdstad Knin.

Een tocht door het achterland van de

Dalmatische kust wijst op rechtstreekse betrokkenheid van Zagreb bij de tactiek van de verschroeiende aarde die thans op grote schaal wordt toegepast.

Het is vijftig kilometer van Gospic naar Gracac en onderweg is er geen enkel huis meer intact. De ruïnes die

vier jaar geleden achterbleven toen de Serviërs de Krajina 'bevrijdden' zullen over een paar jaar niet meer te onderscheiden zijn van de ontelbare huizen die hier in de afgelopen dagen zijn kapotgeschoten of in brand gestoken.

Grote rookpluimen hangen over dit

deel van de nu opnieuw bevrijde Krajina en een doordringende brandgeur blijft tientallen kilometers lang prikken. Links en rechts van de weg staan woningen in brand. Het zijn grote uitslaande branden, die nauwelijks enkele momenten voor onze doortrit werden aangestoken.

Hele boerderijen met belendende gebouwen gaan in de vlammen op. Pluimvee en varkens lopen vrij rond tussen de knetterende vlammen en de uiteenspattende vensters. Grote stukken van de gewelven storten in en zolderbalken branden uit het geraamte van de woningen. Op de rij-

9-8-98
weg liggen overreden varkens en ook het kadaver van een paard.

De brandstichters zijn leden van de Kroatische politie en mogelijk ook milities of individuen die optreden onder de hoede van de politie. Vlakbij het dorpje Papuca, vijftien kilometer ten zuidoosten van Gospic, kijkt geü-

niformeerde politie vanaf een heuveltje toe – of moet je zeggen dat ze toezicht houden. Aan de rand van Gracac loopt een groepje brandstichters tussen huizen die pas in vlammen waren gezet. Twee hebben een ontbloot bovenlijf, de derde draagt het grijs-blauw uniform van de gewone Kroatische politie.

Op de persbriefings in Zagreb – die naar analogie met wat gebruikelijk was in de Vietnam-oorlog de *ten o'clock-follies* worden genoemd wegens hun nietszeggendheid – spreekt de Kroatische legerwoordvoerder generaal-majoor Ivan Tolj steevast over „de normalisering van het burgerlijk bestuur in de bevrijde gebieden”. Gisteren werd duidelijk wat dat betekent.

Picta (21) en Maki (21), twee politiemannen uit Osijek die op de weg tussen Gospic en Gracac een van de tientallen *checkpoints* bemannen, geven toe dat de laatste 'Cetniks' in deze zone al zaterdag zijn verdreven. Ze zeggen dat zij kwaad zijn, omdat Osijek door Serviërs wordt beschoten. Uit zijn zakken haalt Maki een muts met het embleem van Groot-Servië, en Picta heeft ergens een sjaaltje geroofd met een Servisch medaillon.

De werkelijke reden voor deze veralgemeende tactiek van de verschroeiende aarde zien we naarmate we dichterbij komen bij het front rond Knin. In het centrum van Gracac treffen we een speciale politie-eenheid aan uit

het Oostslavonische Vincovci. Ze behoren tot de zogenoemde Delta-troepen die onmiddellijk achter het front opereren.

Blijkens het MUP-schildje op hun bovenarm ressorteren zij onder het Kroatisch ministerie van binnenlandse zaken. Ze maken deel uit van de politie, maar lopen in kaki.

De onderseenheden van de in Gracac gelegerde Delta-eenheid zijn herkenbaar aan gekleurde lintjes die zij vastgehecht hebben aan de schouderbandjes. Een kortgeschoren luitenant van een groep met gele lintjes bevestigt dat de 'Cetniks' al verscheidene dagen deze streek hebben verlaten.

Wel legt, zegt hij, de vijand soms nog een hinderlaag in de bossen.

Over zijn opdracht zegt de luitenant van de speciale Delta-eenheid: „We moeten hier de vrede voorbereiden en de overgang bewerken naar een burgerlijk bestuur. Als wij weggaan worden we vervangen door gewone politiemannen.”

Zijn cryptische woorden worden snel duidelijk in de straten van het stadje, waar zijn manschappen een blauwe vrachtwagen met opschrift in cyrillische letters volladen met hoofdzaakelijk tv's en hifi-toestellen. Elders in Gracac zijn andere politiemannen van deze Delta-eenheid met startkabels bezig personenwagens op gang te krijgen die toebehoren aan gevluchte Krajina-Serviërs.

● Vervolg op pagina 5

vische vluchtelingen, op weg naar Banja Luka, passeren een aantal uitgebrande vrachtwagens en auto's.

NAVO verjaagt Kroatische politie uit Hadzici

Van onze correspondent
Bart Rijs

BELGRADO

De NAVO-vredesmacht heeft een groep Kroatische politiemensen weggejaagd die zonder toestemming waren begonnen met patrouilles in een voorstadje van Sarajevo.

Hadzici, dat volgens het vredesakkoord woensdag moest worden overgedragen aan de Bosnische federatie, was verlaten door de Servische politie en nagenoeg alle inwoners.

De Kroaten wilden pas vertrek-

ken nadat de chef van de internationale politie, Peter Fitzgerald, een ultimatum had gesteld en een speciale NAVO-eenheid zich in de buurt van hen had opgesteld.

De officiële politie van de Bosnische federatie, die bestaat uit Moslims, Kroaten en Serviërs, was nog niet in het voorstadje gearriveerd. De Kroaten hadden 's nachts beslag gelegd op het verlaten politiebureau. Ze droegen officiële federatieuniformen maar hadden geen identiteitskaarten.

Hadzici is als derde van de vijf voorstadjes overgegaan van Servi-

sche in Bosnische handen. Woensdagochtend bood het voorstadje een spookachtige aanblik. Het gemeentehuis en enkele flats smeulden nog na. De branden hadden de hele nacht ongehinderd kunnen woeden. De brandweer was al vertrokken.

De Kroaten willen dat Hadzici en een tweede voorstadje, Ilias, onder Kroatische controle komen. De Kroatische Democratische Unie (HDZ), de belangrijkste Kroatische partij, wil dat Sarajevo wordt opgedeeld in districten onder bestuur van Moslims of Kroaten.

6.3-96
Voor de Bosnische autoriteiten is dat onaanvaardbaar. Alle toegangswegen tot de stad zouden dan door Kroatische districten lopen. De Moslims willen van de Bosnische hoofdstad één federaal kanton maken.

De Kroaten zijn bang dat de Moslims, die de meerderheid van de bevolking in Sarajevo uitmaken, in dat geval hun wil zullen opleggen aan de Kroaten. De Kroatische president van de Moslim-Kroatische federatie, Kresimir Zubak, verklaarde dinsdag dat de spanning in Sarajevo oploopt. Volgens Zubak

bestaat het gevaar dat de gevechten tussen Moslims en Kroaten zullen oplaaien als de Bosnische autoriteiten de vorming van een 'centraal bestuurd Moslim-Bosnië' doorzetten.

Het incident in Hadzici is de zoveelste tegenslag voor de Moslim-Kroatische federatie, die in het voorjaar van 1994 onder zware internationale druk werd opgericht. Er kwam wel een eind aan de gevechten die er tussen Moslims en Kroaten hadden gewoed, maar tot een echte samenwerking is het nooit gekomen.

de Volkskrant

20-2-96 BUITENLAND

VN schorten sancties tegen Bosnische Serviërs op

Reuter, AFP

NEW YORK

De Verenigde Naties hebben de internationale sancties tegen de Bosnische Serviërs met onmiddellijke ingang opgeschort. Dat maakte de Amerikaanse ambassadeur bij de VN, Madeleine Albright, dinsdag bekend. De stap volgde nadat was vastgesteld dat de Bosnische Serviërs zich hebben teruggetrokken achter de linies die in het Daytonakkoord zijn afgesproken.

In de nacht van maandag op dinsdag ontving VN-secretaris-generaal Boutros Ghali een brief van NAVO-chef Javier Solana. Die bevestigde daarin dat de Bosnisch-Servische milities uit de gedemilitariseerde zones zijn vertrokken. Ook klein-Joegoslavië (Servië en Montenegro) ging over tot beëindiging van het embargo, dat Belgrado achttien maanden geleden had ingesteld als strafmaatregel voor de weigering van de Bosnische Serviërs een vredesakkoord te aanvaarden. Officieel kwam hiermee een einde aan de steun van de Servische president Milosevic aan zijn volksgenoten in Bosnië. Maar ondanks westerse controle aan de grenzen is vermoedelijk regelmatig hulp over de Drina gesmokkeld.

Milosevic hoopte dat het internationaal embargo tegen zijn land onvoorwaardelijk zou worden opgeheven in ruil voor zijn breuk met de Bosnische Serviërs. Dat gebeurde niet; pas na zijn inspanningen in Dayton kwam het op 22 november slechts tot een opschorting. Het Westen wil de mogelijkheid hebben opnieuw een embargo in te stellen wanneer de partijen zich opeens niet meer houden aan het vredesakkoord.

Onder de huidige omstandigheden is dat mogelijk zonder weer een nieuwe resolutie aan te hoeven nemen. Wanneer de sancties onvoorwaardelijk zouden worden opgeheven, is voor herinvoering een nieuwe stemming van de V-raad vereist. Menig land vreest dat dan bijvoorbeeld Rusland, als traditioneel bondgenoot van de Serviërs, gaat dwarsliggen. Moskou schortte de sancties tegen de Bosnische Ser-

Een Bosnische vrouw bekijkt een ijskast op een vloolenmarkt langs de kant van de weg richting Visoko. Bosnische Serviërs die de regio ontvluchten verkopen huisraad vaak voor weinig geld. FOTO EPA

viërs vrijdag al op.

Gisteren verwelkomden Bosnisch-Servische leiders de stap. Nikola Koljevic, tweede man na 'president' Karadzic, zei dat de opschorting belangrijk is 'voor de versterking van de vrede.' Momcilo Krajisnik, voorzitter van het Bosnisch-

Servische parlement, juichte het toe dat de internationale gemeenschap zich aan de beloften van Dayton houdt.

Koljevic en Krajisnik zijn de afgelopen weken de belangrijkste contacten voor de internationale instanties in Bosnisch Servië gewor-

den. Leider Karadzic wordt gezocht door het Internationaal Tribunaal voor Oorlogsmisdaden in Den Haag en is sindsdien geen gesprekspartner meer. Bovendien hebben de NAVO-militairen van de Implementatiemacht (IFOR) hun medewerking toegezegd bij het opsporen van

de door het tribunaal gezochte verdachten. Journalisten meenden gisteren echter dat Karadzic zich in hetzelfde gebouw in Banja Luka ophield als Hoge Vertegenwoordiger Bildt - die hier kennelijk niet van wist.

De uittocht van Serviërs uit de

wijken van Sarajevo die onder bestuur van de Moslim-Kroatische federatie worden geplaatst, ging gisteren door. Tussen de wijk Ilijas en de plaats Visoko onstond langs de verbindingsweg spontaan een vloolenmarkt, waar huisraad te koop wordt aangeboden.

Rusland: einde aan sancties tegen Serviërs

MOSKOU/SARAJEVO, 24 FEBR. Rusland heeft gisteren besloten de internationale sancties tegen de Bosnische Serviërs te beëindigen. Dit is in kringen van president Jeltsin vernomen.

Volgens resolutie 1022 van de Verenigde Naties moeten de economische sancties tegen de Bosnische Serviërs worden opgeheven zodra deze zich hebben teruggetrokken uit de 'scheidingszones' die in de akkoorden van Dayton zijn afgesproken. Maar de NAVO-vredesmacht IFOR in Bosnië adviseerde de Veiligheidsraad van de VN donderdag de sancties tegen de Servische republiek binnen Bosnië niet voor het weekeinde op te schorten. Rusland neemt niettemin alvast een voorschot op een volledige opheffing van de sancties. De Russische VN-gezant Lavrov zei dat de Serviërs aan alle voorwaarden hebben voldaan en de sancties automatisch zijn opgeschort.

Een Amerikaanse woordvoerder bij de VN noemde de Russische stap „voorbarig”. Hij zei dat de Veiligheidsraad van de VN „spoedig” een brief verwacht van het opperbevel van IFOR over de vraag of de Serviërs zich voldoende houden aan het Dayton-akkoord.

De Bosnische Serviërs komen volgens IFOR wel de militaire eisen van het Dayton-akkoord na, maar IFOR wil eerst zien of de Serviërs ook hun samenwerking over de rest van het vredesproces zullen hervatten. De Serviërs verbraken twee weken geleden de contacten met IFOR, nadat de Bosnische regering twee van oorlogsmisdaden verdachte Bosnisch-Servische officieren had aangehouden en overgedragen aan het Joegoslavië-Tribunaal in Den Haag.

Gisteren had generaal Michael Jackson, de commandant van de Britse divisie van IFOR, in Banja Luka een ontmoeting met de Bosnisch-Servische generaal Momir Talić. Het was het eerste contact op zo hoog niveau sinds de overdracht van de officieren. Jackson verklaarde na afloop dat

overeenstemming is bereikt over de heropening van de luchthaven van Banja Luka voor IFOR- en commerciële vluchten.

Intussen is er kritiek gekomen van de VN op het optreden van de moslim-Kroatische politie, die vanaf gistermorgen is begonnen te patrouilleren in de Servische voorstad Vogošća van Sarajevo. Volgens de vluchtelingenorganisatie van de VN (UNHCR), schendt de politie de afspraken. De weinige Servische inwoners die zijn achtergebleven zouden met eigenmachtige patrouilles en zoekacties schrik zijn aangejaagd. De meeste van de 17.000 Servische inwoners van de wijk vluchtten de afgelopen dagen, bevreesd voor represailles voor de 43 maanden durende Servische belegering van Sarajevo.

De acties van de politie vormen een inbreuk op de afspraken over hun houding en zullen de exodus van inwoners uit de Servische woonwijken waarschijnlijk nog doen toenemen, zo zei Kris Janowski, woordvoerder van het UNHCR. „Ze doen dingen die ze niet moeten doen, ze patrouilleren zonder enig toezicht van de IPTF, de internationale politiemacht”, zei hij.

„Ze begonnen een checkpoint op te zetten op de weg tussen Vogošća en Ilijaš (twee voorsteden) en hielden auto's aan en controleerden identiteitsbewijzen, inspecteerden kofferruimtes. Serviërs klaagden bij ons dat ze bang waren, hoewel ze zeiden dat de politie beleefd optrad”, aldus Janowski.

Vogošća is een van de vijf voorsteden van Sarajevo die worden overgedragen aan de moslim-Kroatische federatie. Vooruitlopend op de overdracht, in maart, nam de politie van de federatie het gezag in Vogošća gisteren al over.

(AP, Reuter, AFP)

deratie in Bosnië dreigt bezwijken

buitenlandredacteur

hart

AM

al wankele verbond tussen moslims en Kroaten in Bosnië onder zware druk. De Bosnisch-Kroatische leider Krezimir Galić gisteren te vrezen dat de verbond van de twee bevolkingsgroepen zal oplossen als de spanningen in de Moslim-Kroatische federatie snel uit de weg worden geruimd.

Eerder deze week leverde de voormalige Bosnische premier Harris Silajdzic felle kritiek op de uitvoering van het akkoord waarin de oprichting van de Moslim-Kroatische federatie is vastgelegd. Zowel Silajdzic als Zubak, die nog steeds formeel aan het hoofd staat van de federatie, zette in maart 1994 te Washington zijn handtekening onder de stichting van het Moslim-Kroatisch verbond. Dat gebeurde onder Amerikaanse druk, en zeker niet van harte, maar er kwam een einde aan de toen één jaar oude strijd tussen de Moslims en Kroaten.

„En daarmee is eigenlijk alles gezegd. Want de federatie waarin de leden (weer) zouden samenleven onder een gezamenlijk bestuur en waarin gezamenlijke maatschappelijke instellingen en organisaties moesten worden opgezet, is nooit van de grond gekomen. De 51 procent van het Bosnische grondgebied die is toegekend aan de federatie is de facto opgesplitst in een Moslim- en een Kroatisch deel.

De afgelopen jaren is over die situatie met enige regelmaat de noodklok geluid; in Dayton lieten de internationale bemiddelaars, zich wel bewust van deze zwakke plek in een alomvattende vredesregeling, Moslim-president Izetbegović en zijn Kroatische ambtgenoot Tudjman nogmaals hun toewijding aan het oude Washington-akkoord vastleggen.

Veel heeft dit niet geholpen en de laatste weken is de toestand alleen maar verslechterd. Een dieptepunt was vorige maand de 'hereniging' van Mostar.

Kort daarvoor was EU-burgemeester Hans Koschnick (aangesteld toen in 1994 al werd voorzien dat een arbiter in deze stad onontbeerlijk was) door extremistische Kroaten aangevallen en was zijn kantoor geplunderd. Koschnick moest worden ontzet door IFOR-eenheden en heeft inmiddels laten weten zijn functie deze zomer te willen overdragen.

Koschnick had voorgesteld Mostar in te delen in drie wijken onder een Moslim-gezag, drie onder Kroatisch

stuur. De ultra-nationalistische Kroaten, die Mostar het liefst 'gezuiverd' tot hoofdstad van hun eveneens 'puur' Kroatische Herzeg-Bosna hadden gemaakt, verzetten zich fel tegen het idee van een gezamenlijk district. Uit angst voor een escalatie belegden bemiddelaars een overleg in Rome, waar de partijen opnieuw trouw beloofden aan de federatie.

Niettemin liep de officiële hereniging van de stad uit op een lugubere gebeurtenis, die gepaard ging met rellen, de verbranding van een beeltenis van Koschnick en het optreden van een Kroaat met een Hitler-masker.

Mostar kan nog worden gezien als een geval apart, in die zin dat de moeilijkheden die de federatie als zodanig teisteren hier zijn uitvergroot. De stad was het toneel van de meest bittere strijd tussen de voormalige bondgenoten, en juist hier hebben de partijen letterlijk nauwelijks de mogelijkheid enige afstand te scheppen. Waar in de rest van de federatie de twee bevolkingsgroepen voornamelijk langs elkaar heen leven, zitten ze hier pal tegenover elkaar. Er is geen ruimte om de haat en het wantrouwen mettertijd te laten weggebben.

Maar deze week ontstonden er ook in Sarajevo problemen, gisteren toen Kroatische politiemannen opdoken in een Servische buitenwijk van de Bosnische hoofdstad en de bestuursoverdracht van de wijk aan de Moslim-Kroatische federatie bemoeilijkten. Eerder was onenigheid ontstaan over hoe het bestuur over de wijken in Sarajevo moest worden geregeld.

Oud-premier Silajdzic legde de schuld voor het grotendeels falen van de federatie bij extremistische krachten binnen zowel de Bosnische regeringspartij SDA als de Kroatische HDZ van Franjo Tudjman. De Kroaat Zubak was minder voorzichtig; volgens hem zijn alle moeilijkheden te wijten aan 'de vastbeslotenheid van de Moslims het politieke leven te domineren, ook in regio's waar voornamelijk Kroatische gemeenschappen leven'. Volgens Zubak heeft dit de partijen in bepaalde gebieden al op de rand van een gewapend conflict gebracht. De Kroatische leider vroeg zich af of de federatie destijds niet te snel in elkaar was gezet.

In het Westen groeit het besef dat de Moslim-Kroatische federatie nog wel eens een zwakkere schakel in het vredesproces zou kunnen vormen dan de Servische 'agressor'. In tegenstelling tot de laatste voelen de (Bosnische) Kroaten zich geen verliezers van de oorlog en kunnen zij zich met ongebroken moreel en frisse moed opnieuw inzetten voor hun hereniging.

Bosnische Serviërs staken boycot Ifor

VERVOLG VAN PAGINA 1

Een tweede knelpunt was het onderzoek naar oorlogsmisdaden. Holbrooke zei dat hiervoor nieuwe gedragsregels zijn opgesteld. „Het is niet de bedoeling dat mensen willekeurig worden opgepakt, op basis van (het vermoeden) dat zij later interessant zijn voor iemand,” zei hij. Arrestaties zijn alleen toelaatbaar op basis van een tevoren uitgevaardigd internationaal arrestatiebevel. Servische deelnemers aan het crisisbeleid zeiden dat hiermee de recente arrestatie van twee officieren van het Bosnisch-Servische leger als onrechtmatig wordt beschouwd, maar ook dat nu in principe de arrestatie van hun opperbevelhebber Mladić en politiek leider Karadžić mogelijk wordt.

De Amerikanen waren geïrriteerd over het gemak waarmee deze twee, die voorkomen op de lijst oorlogsmisdadigers van het VN-tribunaal voor oorlogsmisdaden in Den Haag, zich konden bewegen in het door Serviërs gecontroleerde deel van Bosnië.

De afspraken over de hereniging van Sarajevo zijn herbevestigd. Een verzoek van moslimzijde om de voor 20 maart geplande overdacht van de Servische wijken te vervroegen, is afgewezen. Milošević en de Bosnisch-Servische 'premier' Rajko Kasagić, de enige Bosnisch-Servische leider in Rome, zeiden dat de Serviërs die uit Sarajevo blijven vluchten, daarvoor geen reden hebben.

De Bosnische Serviërs hebben in Rome ingestemd met de hervatting van de contacten met de vredesmacht IFOR. Zij hadden deze verbroken na de arrestatie en overbrenging naar Den Haag van de twee officieren die worden verdacht van oorlogsmisdaden. „Hiervoor is niets in ruil gege-

ven,” zei Holbrooke. „Ze hebben dit zelf gedaan.”

Afgesproken is verder dat NAVO-commandanten in Bosnië aan het eind van de week een balans opmaken. Als blijkt dat de Bosnische Serviërs zich aan de afspraken van het vredesakkoord houden, zal worden overwogen de economische sancties op te heffen die de VN in 1992 hebben afgekondigd tegen de Serviërs, inclusief de 'Servische Republiek' in Bosnië. Holbrooke onderstreepte dat de sancties kunnen worden hersteld als de Serviërs daarna weer de afspraken schenden.

Op instigatie van Holbrooke zal er een directe telefoonlijn worden aangelegd tussen de presidenten van Bosnië en Servië, voor snel overleg in geval van eventuele acute crises. In de hoop dat meer contact ook tot meer samenwerking leidt, is verder afgesproken dat Izetbegović en Milošević geregeld zullen overleggen, waarschijnlijk iedere maand.

De NAVO heeft dit weekeinde laten weten dat de drie strijdende partijen nog zeker dertig zware wapens hebben in de gedemilitariseerde zone in Bosnië. Ze heeft de partijen opgeroepen die wapens te verwijderen op straffe van hun vernietiging.

In de Servische wijken van Sarajevo is zaterdag een massale exodus van Bosnisch-Servische inwoners begonnen. Honderden mensen pakten hun bezittingen bijeen en namen de wijk in de verwachting dat de wijken mogelijk deze week al worden overgedragen aan de Bosnische regering. Ze waren tot het vertrek opgeroepen door Aleksa Buha, de 'minister van buitenlandse zaken' van de 'Servische Republiek' in Bosnië, die had gezegd dat „de internationale gemeenschap de veiligheid van de Serviërs niet kan garanderen.” (Reuter, AP)

BOSNIË

Leider moslim-Mostar boos over regeling

VERVOLG VAN PAGINA 1

De burgemeester van het moslim-deel van Mostar, Šafet Oručević, nam gisteren ontslag uit protest tegen de afspraken die door de Bosnische president Izetbegović zondag in Rome over zijn stad zijn gemaakt. Die behelzen de verdeling van Mostar in zeven districten — drie voor de Bosnische Kroaten, drie voor de moslims en één gemeenschappelijke wijk —, de hereniging van de stad, het herstel van de bewegingsvrijheid voor alle burgers en gezamenlijke politiepatrouilles. Izetbegović heeft de ontslagvraag direct afgewezen. Oručević wilde met zijn aftreden protesteren tegen de aanpassing, in Rome, van de grens van de neutrale wijk. De door EU-bestuurder Hans Koschnick oorspronkelijk getekende verdeelingskaart van Mostar — die onaanvaardbaar was voor de Bosnische Kroaten — werd in Rome gewijzigd. Het resultaat is voor Oručević niet acceptabel, omdat naar zijn oordeel de neutrale wijk te klein is geworden. „Er hadden [in Rome] geen veranderingen moeten worden aangebracht. De gesprekken in Rome hebben het probleem-Mostar opgelost door een politiek compromis van de Bosnische leiding waaraan ik niet heb deelgenomen.”

President Izetbegović verdedigde de beslissingen over Mostar gisteren met het argument dat die een nieuwe oorlog in Mostar —

1992-1993 — hebben voorkomen. „Mostar stond op de rand van gevechten. We hadden bijna oorlog gehad”, aldus Izetbegović.

In Mostar moest vandaag om twaalf uur de volledige bewegingsvrijheid van de 57.000 al jaren ingesloten moslims worden hersteld. Vanochtend werd besloten, de gemeenschappelijke patrouilles van moslim- en Kroatische politiemannen, die eveneens vandaag van start hadden moeten gaan, voorlopig uit te stellen. Een reden werd daar niet voor opgegeven. Wel werd om twaalf uur duidelijk dat de door de Kroaten van Mostar afgesloten bestandslijn tussen de twee sectoren voor het eerst niet langer als een barrière werd gebruikt: honderden moslim-jongeren — die jarenlang op de bestandslijn werden teruggestuurd — konden vrij naar 'Kroatisch' Mostar.

Franse troepen van de vredesmacht IFOR hebben gisteren in Ilijaš, een Servische voorstad van Sarajevo, een groot munitiedepot van de Bosnische Serviërs ontdekt. Honderd soldaten bezetten het depot en troffen er twee mortieren, vier machinegeweren, een 107 mm raket, enkele raketwerpers en grote hoeveelheden munitie en explosieven aan. Het bestaan van het depot komt neer op een schending van de afspraken in het vredesproces. Ilijaš is een van de wijken die volgende maand aan de Bosnische regering moeten worden toegewezen, en in zulke gebieden mogen de strijdende partijen geen wapens heb-

Holbrooke vreest 'Noordierse toestand' in Bosnië

(Van onze redactie buitenland)
AMSTERDAM - Richard Holbrooke (54) begint vandaag bij zijn nieuwe werkgever, de investeringsbank Crédit Suisse First Boston in New York. Gisteren was hij nog onderminister voor Europa op het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken, maar bovenal de diplomaat die het akkoord van Dayton in elkaar timmerde.

Kort nadat in Parijs de Balkanleiders hun handtekening onder die broze overeenkomst hadden

gezet, liet Holbrooke weten dat hij terugkeerde naar het zakenleven. Een nieuwe echtgenote, een nieuw gezin, een nieuwe baan als vice-president van de First Boston lokten hem uit Washington naar de Big Apple, van het diplomatieke front in Bosnië naar het dollarfront van Wall Street.

Tijdens een staande receptie gisteren op het State Department wimpelde hij de lof af die hem werd toegezwaaid. "Er wordt gezegd dat ik het akkoord er met schreeuwen en brullen doorheen

heb gejaagd. Maar mijn baas, minister Warren Christopher, is een wildeman in vermomming, die in Dayton soms de harde jongen speelde terwijl ik op meer optrad als de welgemanierde onderhandelaar."

Holbrooke gelooft nog altijd dat het vredesproces in Bosnië een kans van slagen heeft. Maar 'de jury beraadslaagt nog steeds' of de drie partijen - de Serviërs, de Kroaten en de Moslims - uiteindelijk een politieke overeenstemming zullen bereiken of met de wapens onder handbereik te-

genover elkaar blijven staan. De Amerikaan kan zich zelfs voorstellen dat er zich 'Noordierse of Libanese toestanden' ontwikkelen.

Zolang de internationale troepenmacht Ifor onder leiding van de Navo in Bosnië aanwezig is, zal iedereen zich wel min of meer aan het akkoord houden. Maar wat er gebeurt als de Amerikanen aan het einde van dit jaar naar huis gaan, zoals president Clinton het Congres heeft moeten beloven, is ook volgens Holbrooke onzeker.

"Er bestaat zoveel haat tussen Kroaten en Moslims, veel meer dan ten opzichte van de Serviërs," zei hij gisteren tegenover het persbureau Reuter. "Dat is het grootste gevaar voor de vrede. Als de verzoening tussen Moslims en Kroaten in Mostar niet lukt voordat de Ifor vertrekt, dan valt de Moslim-Kroatische federatie uiteen en levert het land zich over aan zelfvernietiging."

In een artikel in de Frankfurter Allgemeine ging Holbrooke gisteren zelfs zo ver dat hij het welsla-

gen van de uitvoering van het akkoord van Dayton 'beslissend voor de Amerikaanse en Europese buitenlandse politiek' noemde. "We moeten slagen. De nationale belangen van de Verenigde Staten zijn afhankelijk van wat er in Bosnië gebeurt. Actief Amerikaans leiderschap is beslissend om de vrede en de welvaart in de wereld te verzekeren. Dat is een van de belangrijkste lessen van deze eeuw."

Hetzelfde geldt in zijn ogen voor de rol van de Navo. Voor de toekomst van het bondgenoot-

schap en de veiligheid in Europa is het essentieel, meent Holbrooke, dat de interventie in Bosnië slaagt. "We kunnen daar niet mislukken. We hebben er teveel in geïnvesteerd."

Christopher zei gisteren dat 'iedere kogel die niet is afgevuurd, ieder graf dat niet is gedolven' in Bosnië te danken is aan het werk van Holbrooke en zijn team van onderhandelaars. De diplomaat stond bij vriend en vijand bekend om zijn niet geringe ego, zijn arrogantie en zijn agressieve stijl. Een collega op

het State Department noemde hem ooit 'een olifant die zijn eigen porseleinkast meebrengt'.

De Europeanen hebben dat de laatste weken kunnen merken. Holbrooke had weinig waardering voor de Europese inspanningen op de Balkan. Hij wakte de woede van met name de Britse diplomatie, omdat hij de Europeanen verweet dat 'ze lagen te maffen' toen onlangs Griekenland en Turkije elkaar in de haaren dreigden te vliegen om een slechts door geiten bewoond rotseilandje in de Egeïsche Zee.

Serviërs werken weer mee

SARAJEVO, 22 FEBR. De Bosnische Serviërs, die gisteren hun boycot van contacten met de vredsmacht IFOR hebben hersteld, houden zich volgens IFOR-commandant Leighton Smith aan de afspraken in het vredesakkoord. Dat betekent dat de internationale sancties tegen hen mogelijk worden opgeheven.

In Vogošća, een van de Servische wijken van Sarajevo, is paniek uitgebroken onder de Serviërs. Vogošća is de eerste Servische wijk van Sarajevo waar de moslims en Kroaten - gaat patrouilleren. Die patrouilles beginnen morgen.

De Bosnische Serviërs besloten gisteren hun samenwerking met de vredsmacht IFOR te hervatten. Ze verbraken die onlangs uit protest tegen de arrestatie en uitlevering van twee hoge Servische officieren die worden verdacht van oorlogsmisdaden. In een gezamenlijke verklaring van het 'parlement', de 'regering', de 'president' en de legerleiding van de 'Servische Republiek' in Bosnië werd gisteren melding gemaakt van een herstel van "de volledige samenwerking met de internationale gemeenschap".

Admiraal Leighton Smith, de commandant van IFOR, zei gisteren dat alle partijen in Bosnië zich hebben gehouden aan de af-

spraken in het vredesakkoord over de terugtrekking van hun troepen en wapens van de bestandslijn. Die vaststelling kan leiden tot een opheffing van de sancties tegen de Bosnische Serviërs. Resolutie 1022 van de Veiligheidsraad, in november vorig jaar aangenomen, bepaalt dat de sancties worden opgeheven zodra de IFOR-bevelhebber de Veiligheidsraad meldt dat de Serviërs zich hebben teruggetrokken.

In Vogošća, een van de Servische wijken van Sarajevo, is sprake van toenemende paniek onder de daar wonende Serviërs. Veel inwoners willen de wijk ontvluchten voordat morgen de politie van de Bosnische federatie er gaat patrouilleren. De Bosnisch-Servische leiders hebben tot die vlucht opgeroepen, omdat de Serviërs hun leven niet zeker zouden zijn onder het gezag van de Bosnische federatie. Maar al dagenlang ontbreken de vrachtwagens, bussen en benzine voor het transport. Het ontbreken van vervoer leidde dinsdag, gisteren en vandaag bij het gemeentehuis van Vogošća tot grote opwinding, waarbij de burgemeester werd geslagen en bespuwd. De banken en scholen in Vogošća en sommige andere Servische wijken zijn inmiddels gesloten.

De Bosnische regering riep gis-

teren de Serviërs van Sarajevo op in hun wijken te blijven. "Ga niet weg uit uw woningen. U wordt daartoe gedwongen door mensen die hun misdrijven willen verhullen en rechtvaardigen. Blijf in een herenigd Sarajevo om samen aan de toekomst te werken", aldus een verklaring van de Bosnische regering. Vredescoördinator Carl Bildt zei gisteren dat de Bosnische regering sneller en doortastender had moeten optreden in haar pogingen, de Serviërs van Sarajevo gerust te stellen over hun veiligheid onder het gezag van de Bosnische federatie.

Vanaf morgen moeten in Vogošća 545 moslim- en Kroatische politiemannen gaan patrouilleren. Driehonderd ongewapende leden van de internationale politiemacht zullen toezien op het optreden van die politiemacht.

De Bosnische Kroaten hebben zaterdag negen Iraniërs gearresteerd op de verdenking "agenten van de islamitische revolutie" te zijn, zo hebben ze gisteren bekendgemaakt. De negen werden bij Jajce aangehouden. Ze waren ongewapend, maar volgens de Bosnische Kroaten in het bezit van "technische apparatuur die doorgaans voor het vergaren van inlichtingen wordt gebruikt", aldus een verklaring van de Bosnische Kroaten. (Reuter, AP, AFP)

DONDERDAG 22 FEBRUARI 1996 5

Weg vrij voor eind sancties tegen Serviërs Bosnië

AFP, AP, Reuter

SARAJEVO

De internationale sancties tegen de Bosnische Serviërs kunnen weldra worden opgeheven. De opperbevelhebber van de door de NAVO geleide vredsmacht IFOR, admiraal Leighton Smith, heeft gisteren verklaard dat alle partijen in Bosnië zich grotendeels aan de militaire afspraken in het Dayton-akkoord houden.

Bij het spoedoverleg in Rome, het afgelopen weekend, is de Servische onderhandelaars toegezegd dat de economische sancties worden opgeheven als de militaire bepalingen in het akkoord zijn nagekomen. De Bosnisch Servische generaal-majoor Zdravko Tolimir liet, in weerwil van de afspraken in Rome, maandag verstek gaan bij het militair topoverleg tussen Smith en de commandanten van de vroegere strijdende partijen.

Een hoge NAVO-officier zei dat Smith de Bosnisch Servische opperbevelhebber Ratko Mladic - met wie IFOR weigert te spreken omdat hij wordt gezocht door het internationaal tribunaal - wil isoleren. Mladic verbrak de militaire contacten met IFOR nadat twee van zijn officieren waren opgepakt en naar Den Haag overgebracht. Hij eist hun vrijlating.

De politieke leiders van de Bosnische Serviërs zijn bijeen in hun 'hoofdstad' Pale om een beslissing te nemen over de kwestie. Westerse

diplomaten betwijfelen echter of zij zich tegen Mladic willen of durven keren. Bovendien is het de vraag of de generaal zich in dat geval iets van hen zou aantrekken.

Gisteren dreigde Karadzic oog in oog te komen met een groep Italiaanse IFOR-militairen die in twee jeeps het Bosnisch Servische hoofdkwartier naderden. Lijfwachten van Karadzic versperden hen de weg en bedreigden hen met machinegeweren. De Italiaanse commandant ontkende echter dat er sprake was van een incident. IFOR-soldaten moeten Karadzic aanhouden als ze hem tegen het lijf lopen.

De Bosnische president Alija Izetbegovic heeft de Servische inwoners van Sarajevo gisteren opgeroepen te blijven en hen veiligheid beloofd als hun vijf wijken onder het gezag van de federatie van Moslims en Kroaten komt. Duizenden Serviërs maken zich op voor vertrek. Karadzic had daartoe opgeroepen na het overleg in Rome. Ook de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Warren Christopher deed een beroep op de Serviërs om te blijven.

De voorzitter van het internationaal tribunaal, Antonio Cassese, heeft gisteren in Parijs verklaard dat volgende maand de eerste aanklachten tegen Moslims, die worden verdacht van oorlogsmisdaden, zullen worden gedaan. Onderzoekers van het tribunaal zijn naar het Roemeense Timisoara gereisd om getuigenissen van Servische vluchtelingen te verzamelen.

Serviërs praten over hun boycot van IFOR

Hereniging Mostar door incidenten verstoord

SARAJEVO, 21 FEBR. Ernstige incidenten in Mostar, een dreigende exodus van Bosnische Serviërs uit Sarajevo en de Servische boycot van de vredesmacht IFOR hebben gisteren het vredesproces in Bosnië parten gespeeld.

Het 'parlement' van de Bosnische Serviërs praat vandaag over een mogelijke hervatting van de contacten met de vredesmacht IFOR.

In Mostar is het gisteren, de dag waarop in deze verdeelde stad na jaren weer de volledige bewegingsvrijheid van de 57.000 ingesloten moslims moest worden hersteld, tot incidenten gekomen, kort nadat de Bosnische Kroaten hun wegversperringen rond de moslimwijk hadden opgeheven. De Bosnisch-Kroatische politie controleerde weliswaar — in strijd met de afspraken — de papieren van de inwoners die de bestandslijn passeerden, maar aanvankelijk leek de hereniging van de stad toch soepel te verlopen. Enkele honderden moslims passeerden de bestandslijn. Na een half uur deed zich echter een incident voor toen een auto met drie jonge moslims door twee Kroaten werd gesneden. De moslims reden tegen een boom, voelden zich bedreigd en trachtten rennend te ontkomen. Een van hen werd echter door Kroatische omstanders gegrepen en mishandeld. Een Kroaat trok een wapen en schoot twee keer in de lucht.

Het incident was voor Kroatische omstanders aanleiding hun ongenoegen over de opening van de grens kenbaar te maken. Een Kroaat met een Hitler-masker bracht de nazi-groet en riep: „Fascisme is goed!“. Dezelfde man verbrandde even later portretten van de EU-bestuurder van Mostar, Hans Koschnick. Rond honderd Kroatische carnavalvierders betuigden luidruchtig hun instemming met die actie.

Gisteren hadden in Mostar ook de gezamenlijke moslim-Kroatische politiepatrouilles van start moeten gaan. Dat deden ze uiteindelijk met een vertraging van drie uur, veroorzaakt door het verlate opdagen van de Kroatische politiemannen. Uiteindelijk werden politie-eenheden van zeven man elk gevormd. Elke patrouille bestaat uit een politiemann uit Kroatië, een uit Sarajevo, een uit Kroatisch- en een uit moslim-

Mostar, twee politiemannen van de Westeuropese Unie en een tolk.

Ondanks beloften in Rome, zondag, om hun boycot van de contacten met de vredesmacht IFOR te staken, volhardden de Bosnische Serviërs nog steeds in die boycot. De tweede man van hun strijdkrachten, generaal Zdravko Tihomir, die maandag verstek liet gaan bij een bijeenkomst van de gezamenlijke militaire commissie, sprak gisteren in Pale wel met de IFOR-generaal Walker, maar de Bosnische Serviërs lieten weten dat het om een eenmalig contact ging, bedoeld om IFOR duidelijk te maken dat ze het contact zullen blijven schuwen tot de twee hoge Bosnisch-Servische officieren, die onlangs op verdenking van oorlogsmisdaden werden gearresteerd, zijn vrijgelaten.

Het 'parlement' van de Bosnische Serviërs beslist vandaag of de boycot wordt voortgezet. Dan zal blijken hoe sterk de oppositie tegen het beleid van 'president' Radovan Karadžić is. Karadžić — die algemeen wordt beschouwd als de man die bevel heeft gegeven tot de breuk in de contacten met IFOR — werd gisteren in eigen kring geheld. De oppositionele socialistische partij (in de 'Servische Republiek' in Bosnië) beschuldigde hem van woordbreuk, omdat de 'premier' van de Bosnische Serviërs zondag in Rome heeft beloofd weer aan de onderhandelingstafel te gaan zitten.

IFOR blijft ondanks deze tegenslagen optimistisch. De vredesmacht liet weten te hopen dat de Bosnische Serviërs zich vandaag in Tuzla melden bij een nieuwe bijeenkomst van de gezamenlijke militaire commissie. De boycot door de Bosnische Serviërs en de problemen die de Bosnische Kroaten in Mostar opwerpen waren gisteren voor de Amerikaanse president Clinton aanleiding alle partijen nogmaals te vragen zich aan de afspraken van het vredesproces te houden.

In de Servische wijken van Sarajevo kwam het gisteren niet tot de massale exodus van Servische inwoners waartoe de leiders van de 'Servische Republiek' in Bosnië hadden opgeroepen. De VN schatten dat sinds de ondertekening van het vredesakkoord, — dat voorziet in het herstel van het gezag van de Bosnische regering in de Servische wijken — 15- tot 20.000 Serviërs de voorsteden van Sarajevo zijn ontvlucht en dat er nu nog 50.000 Bosnische Serviërs in de wijken wonen. De 'regering' van de Bosnische Serviërs heeft hen opgeroepen te vluchten, omdat ze onder het gezag van de Bosnische regering niet veilig zouden zijn. Enkele duizenden Serviërs verzamelden zich gisteren in de voorstad Vogošća. Maar ze konden niet weg omdat er te weinig bussen beschikbaar waren en omdat de benzine voor de wel klaarstaande bussen ontbrak.

De VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR beschuldigde de leiders van de Bosnische Serviërs gisteren van „een campagne van manipulatie" onder de inwoners van de Servische wijken. Volgens UNHCR-woordvoerder Janowski trachten de Servische leiders „een angstpsychose" te kweken om de inwoners van de Servische wijken ertoe te brengen de wijk te nemen.

De Joegoslavische regering heeft bij het parlement in Belgrado een voorstel ingediend om amnestie te verlenen aan diegenen die in Servië en Montenegro de dienstplicht hebben ontdoken door naar het buitenland te vluchten. Naar schatting 200.000 Servische jongeren hebben sinds het begin van de oorlog in ex-Joegoslavië in juni 1991 de wijk genomen naar het buitenland om te voorkomen als militair naar fronten in Kroatië en Bosnië te worden gestuurd. Belgrado wil amnestie verlenen aan allen die dat hebben gedaan tot 14 december vorig jaar, de dag waarop het vredesakkoord van Dayton in Parijs werd getekend. (Reuter, AP, AFP)

Paniek onder vertrekkende Serviërs in Sarajevo

Opheffen wegblokkades Mostar leidt tot incident

Reuter, AP, AFP

SARAJEVO/MOSTAR

Het herstel van de bewegingsvrijheid in Sarajevo en Mostar, zoals zondag werd afgesproken op het spoedberaad over Bosnië in Rome, verloopt niet volgens wens. In Mostar werden gisteren de controleposten officieel opgeheven, maar een menigte Moslim-burgers die naar het Kroatische stadsdeel wilde lopen, schrok terug voor een bezoek na een schietincident.

In de Servische wijken van Sarajevo brak paniek uit omdat de inwoners vrezen niet te kunnen wegtrekken voordat de politie van de Moslim-Kroatische federatie eind deze week arriveert. Honderden woedende Serviërs verzamelden zich voor het gemeentehuis van de wijk Vogosca en eisten vervoer voor hun spullen. De Bosnisch-Servische leiders hadden dit beloofd, maar er waren geen vrachtwagens en ook geen benzine.

In Mostar moesten de controleposten op het middaguur zijn opgeheven. Een half uur later werd een auto met drie jonge Moslims aan de Kroatische kant van de bestandlijn tegengehouden en reed tegen een boom. De jongeren vluchtten terug, maar een van hen werd door Kroaten afgetuigd. Een Kroaat lostte twee schoten in de lucht.

Een grote groep extremistische

Kroaten, waaronder een man met een Hitler-masker, schreeuwde beledigingen en dreigementen naar de Moslims die de bestandlijn wilden passeren.

De gemengde politiemacht voor het stadscentrum kon pas twee uur later dan afgesproken worden geïnstalleerd, omdat de Kroatische agenten het aanvankelijk lieten afweten. Burgemeester Hans Koschnick, die Mostar namens de Europese Unie bestuurt, zei desondanks tevreden te zijn met de situatie.

De impasse over het nieuwe bestuur van Mostar was een van de belangrijke onderwerpen op het spoedberaad van Rome. De regeling voor Mostar wordt gezien als een toetssteen voor de Moslim-Kroatische federatie, zoals voorzien in het Dayton-akkoord.

Onlangs braken in de stad rellen uit naar aanleiding van een plan van Koschnick. Hij had een verdeling van de stad voorgesteld in drie Moslim- en drie Kroatische wijken en één gezamenlijk stuk. De Kroaten konden dit niet verkroppen. Zij vielen de EU-burgemeester aan toen die in zijn auto door Mostar reed. In Rome is aan de Kroatische wensen tegemoet gekomen door de gemengde centrumwijk te verkleinen.

De Moslims en Kroaten bevochten elkaar een jaar lang, totdat in het voorjaar van 1994 het conflict onder buitenlandse druk officieel werd bijgelegd.

De hereniging van Sarajevo, een ander kernpunt uit het Dayton-akkoord, dreigt uit te lopen op een volledige exodus van de Servische inwoners. Volgens Kris Janowski van de VN-vluchtelingenorganisatie Unhcr willen veel Serviërs blijven als hun wijken onder bestuur van de federatie komen, maar drijven de Bosnisch-Servische leiders hen de stad uit. Die riepen de Serviërs zondag op binnen drie dagen weg te zijn.

Naar schatting van de Unhcr zijn er sinds de ondertekening van het Dayton-akkoord vorig jaar december tussen de vijftien- en twintigduizend Serviërs gevlucht uit Sarajevo. Zij vrezen wraakacties van de Moslims. Op 19 maart moet de overdrachtsprocedure zijn afgerond. Diplomaten zeiden dat er nog zo'n veertigduizend Serviërs waren overgebleven sinds de eerste golf van paniek.

De Servische vluchtelingen trekken richting oost-Bosnië, naar onder andere de voormalige Moslim-enclave Srebrenica, nu in Servische handen.

De Bosnisch-Servische generaal-majoor Zdravko Tolimir, die maandag tegen de afspraken van Rome in niet deelnam aan een militair topoverleg, heeft een NAVO-commandant gisteren laten weten een besluit af te wachten van de leiders en het parlement vandaag over het herstel van het contact.

Een Kroatische extremist met een Hitler-masker wijst naar het Moslim-deel van Mostar en roept: 'Moslims wegwezen'.

FOTO REUTERS

Bosnische Serviërs staken boycot IFOR

VERVOLG VAN PAGINA 1

Een tweede knelpunt was het onderzoek naar oorlogsmisdaden. Holbrooke zei dat hiervoor nieuwe gedragsregels zijn opgesteld. „Het is niet de bedoeling dat mensen willekeurig worden opgepakt, op basis van (het vermoeden) dat zij later interessant zijn voor iemand,” zei hij. Arrestaties zijn alleen toelaatbaar op basis van een tevoren uitgevaardigd internationaal arrestatiebevel. Servische deelnemers aan het crisisbeleid zeiden dat hiermee de recente arrestatie van twee officieren van het Bosnisch-Servische leger als onrechtmatig wordt beschouwd, maar ook dat nu in plaats van de arrestatie van hun opperbevelhebber Mladić en politiek leider Karadžić mogelijk wordt.

De Amerikanen waren geïrriteerd over het gemak waarmee deze twee, die voorkomen op de lijst oorlogsmisdadigers van het VN-tribunaal voor oorlogsmisdaden in Den Haag, zich konden bewegen in het door Serviërs gecontroleerde deel van Bosnië.

De afspraken over de hereniging van Sarajevo zijn herbevestigd. Een verzoek van moslimzijde om de voor 20 maart geplande overdracht van de Servische wijken te vervroegen, is afgewezen. Milošević en de Bosnisch-Servische 'premier' Rajko Kasagić, de enige Bosnisch-Servische leider in Rome, zeiden dat de Serviërs die uit Sarajevo blijven vluchten, daarvoor geen reden hebben.

De Bosnische Serviërs hebben in Rome ingestemd met de hervatting van de contacten met de vredesmacht IFOR. Zij hadden deze verbroken na de arrestatie en overbrenging naar Den Haag van de twee officieren die worden verdacht van oorlogsmisdaden. „Hiervoor is niets in ruil ge-

ven,” zei Holbrooke. „Ze hebben dit zelf gedaan.”

Afgesproken is verder dat NAVO-commandanten in Bosnië aan het eind van de week een balans opmaken. Als blijkt dat de Bosnische Serviërs zich aan de afspraken van het vredesakkoord houden, zal worden overwogen de economische sancties op te heffen die de VN in 1992 hebben afgekondigd tegen de Serviërs, inclusief de 'Servische Republiek' in Bosnië. Holbrooke onderstreepte dat de sancties kunnen worden hersteld als de Serviërs daarna weer de afspraken schenden.

Op instigatie van Holbrooke zal er een directe telefoonlijn worden aangelegd tussen de presidenten van Bosnië en Servië, voor snel overleg in geval van eventuele acute crises. In de hoop dat meer contact ook tot meer samenwerking leidt, is verder afgesproken dat Izetbegović en Milošević geregeld zullen overleggen, waarschijnlijk iedere maand.

De NAVO heeft dit weekende laten weten dat de drie strijdende partijen nog zeker dertig zware wapens hebben in de gedemilitariseerde zone in Bosnië. Ze heeft de partijen opgeroepen die wapens te verwijderen op straffe van hun vernietiging.

In de Servische wijken van Sarajevo is zaterdag een massale exodus van Bosnisch-Servische inwoners begonnen. Honderden mensen paken hun bezittingen bijeen en namen de wijk in de verwachting dat de wijken mogelijk deze week al worden overgedragen aan de Bosnische regering. Ze waren tot het vertrek opgeroepen door Aleksa Buha, de 'minister van buitenlandse zaken' van de 'Servische Republiek' in Bosnië, die had gezegd dat „de internationale gemeenschap de veiligheid van de Serviërs niet kan garanderen”. (Reuter, AP)

Holbrooke krijgt partijen in Bosnië weer op één spoor

Door onze correspondent MARC LEIJENDEKKER

ROME, 19 FEBR. De dreigende verzanding van het vredesakkoord voor Bosnië lijkt te zijn voorkomen nu Bosnië, Servië en Kroatië in het crisisbeleid met de contactgroep afgelopen weekende in Rome overeenstemming hebben bereikt over een aantal knelpunten.

Een direct resultaat had de hervatting moeten zijn, vandaag op een Amerikaans schip in de Adriatische Zee, van het militair overleg tussen de vredesmacht IFOR en de Bosnische partijen. De Bosnische Serviërs meldden zich vanmiddag echter niet voor dat overleg, hoewel ze gisteren beloofden een eind te maken aan hun boycot van elk contact met IFOR.

In Rome zijn gisteren ook de afspraken in het akkoord van Dayton over de hereniging van Sarajevo en Mostar bevestigd. Morgen al moet de hereniging van Mostar haar beslag krijgen. Bovendien zijn de regels voor het

aanhouden van oorlogsmisdadigers gepreciseerd en is de Bosnische Serviërs een spoedige opheffing van de internationale sancties in het vooruitzicht gesteld.

„Als we niet snel in beweging waren gekomen, zouden de problemen zijn ontaard in een crisis”, zei gisteren de Amerikaanse onderhandelaar Richard Holbrooke op een afsluitende persconferentie. „In Rome hebben we een crisis voorkomen door de hobbels in de weg te effenen en misschien zelfs te verwijderen.”

De presidenten Izetbegović van Bosnië, Milošević van Servië en Tudjman van Kroatië waren door Holbrooke min of meer op rapport geroepen. Aan de ronde tafel op het Italiaanse ministerie van Buitenlandse Zaken zat het drietal tegenover Holbrooke, NAVO-generaal Joulwan en vredescoördinator Carl Bildt. „Wij kunnen hulp aanbieden van de kant van de internationale gemeenschap, maar uiteindelijk is het uw land, uw vrede, uw toekomst”, zei Bildt in zijn openingsverklaring. De drie presidenten ontbraken na afloop op de persconferentie.

Mostar, dat door de Bosnische Kroaten al twee jaar lang verdeeld wordt gehouden, was het

PAG. 5 NIEUWSANALYSE

tijdroevendste probleem. Wegens de moeizame gesprekken hierover begon de persconferentie met ruim drieëneuhalf uur vertraging. Holbrooke zei dat het bijna tot een breuk was gekomen. De Kroaten hebben uiteindelijk ingestemd met volledige bewegingsvrijheid in heel de stad en met een gemeenschappelijke politiemacht van moslims en Kroaten.

Vervolg BOSNIE pag. 5

Leider moslim-Mostar boos over regeling

VERVOLG VAN PAGINA 1

De burgemeester van het moslim-deel van Mostar, Safet Oručević, nam gisteren ontslag uit protest tegen de afspraken die door de Bosnische president Izetbegović zondag in Rome over zijn stad zijn gemaakt. Die behelzen de verdeling van Mostar in zeven districten — drie voor de Bosnische Kroaten, drie voor de moslims en één gemeenschappelijke wijk —, de hereniging van de stad, het herstel van de bewegingsvrijheid voor alle burgers en gemeenschappelijke politiepatrouilles.

Izetbegović heeft de ontslagvraag direct afgewezen. Oručević wilde met zijn aftreden protesteren tegen de aanpassing, in Rome, van de grens van de neutrale wijk. De door EU-bestuurder Hans Koschnick oorspronkelijk getekende verdelingskaart van Mostar — die onaanvaardbaar was voor de Bosnische Kroaten — werd in Rome gewijzigd. Het resultaat is voor Oručević niet acceptabel, omdat naar zijn oordeel de neutrale wijk te klein is geworden. „Er hadden [in Rome] geen veranderingen moeten worden aangebracht. De gesprekken in Rome hebben het probleem-Mostar opgelost door een politiek compromis van de Bosnische leiding waaraan ik niet heb deelgenomen.”

President Izetbegović verdedigde de beslissingen over Mostar gisteren met het argument dat die een einde maken aan de Tweede Wereldoorlog in Mostar — een van de hoofdtonelen van de moslim-Kroatische oorlog van

1992-1993 — hebben voorkomen. „Mostar stond op de rand van gevechten. We hadden bijna oorlog gehad”, aldus Izetbegović.

In Mostar moest vandaag om twaalf uur de volledige bewegingsvrijheid van de 57.000 al jaren ingesloten moslims worden hersteld. Vanochtend werd besloten, de gemeenschappelijke patrouilles van moslim- en Kroatische politiemannen, die eveneens vandaag van start hadden moeten gaan, voorlopig uit te stellen. Een reden werd daar niet voor opgegeven. Wel werd om twaalf uur duidelijk dat de door de Kroaten van Mostar afgesloten bestandslijn tussen de twee sectoren voor het eerst niet langer als een barrière werd gebruikt: honderden moslim-jongeren — die jarenlang op de bestandslijn werden teruggevoerd — konden vrij naar 'Kroatische' Mostar.

Franse troepen van de vredesmacht IFOR hebben gisteren in Ilijas, een Servische voorstad van Sarajevo, een groot munitiedepot van de Bosnische Serviërs ontdekt. Honderd soldaten bezetten het depot en troffen er twee mortieren, vier machinegeweren, een 107 mm raket, enkele raketwerpers en grote hoeveelheden munitie en explosieven aan. Het bestaan van het depot komt neer op een schending van de afspraken in het vredesproces. Ilijas is een van de wijken die volgende maand aan de Bosnische regering moeten worden toegewezen, en in zulke gebieden mogen de strijdende partijen geen wapens hebben. (Reuter, AP)

Serviërs in Bosnië gewaarschuwd

SARAJEVO/PARIJS, 16 FEBR. De Bosnische Serviërs zijn gisteren door diverse vertegenwoordigers van de internationale gemeenschap gewaarschuwd het vredesproces niet te frustreren. Troepen van de NAVO-vredesmacht IFOR hebben gisteren in Bosnië elf muhajedeën aangehouden — buitenlandse fundamentalistische moslims die met de regeringstroepen hebben meegevochten.

De internationale gemeenschap heeft voor morgen en zondag in Rome een bijeenkomst belegd om het vastgelopen vredesproces uit het slop te halen. Aan die top nemen leden van de uitgebreide contactgroep deel, evenals de presidenten van Bosnië, Servië en Kroatië.

Aan de vooravond van die top waarschuwde de Amerikaanse bemiddelaar Richard Holbrooke gisteren in Parijs de Bosnische Serviërs. De Serviërs hebben naar aanleiding van de arrestatie van twee hoge officieren en hun uitlevering aan het tribunaal voor oorlogsmisdadigers alle contacten met de vredesmacht IFOR verboden. Holbrooke zei dat de Serviërs de NAVO niet moeten tarten: „Mensen die de vastbeslotenheid van de NAVO in het verleden op de proef hebben gesteld weten dat die vastbeslotenheid reëel is”, aldus Holbrooke.

Hij voegde daaraan toe dat generaal Ratko Mladić, de opperbevelhebber van de Bosnische Serviërs, op grond van het vredesak-

koord van Dayton zijn functie moet neerleggen en zei dat de positie van Mladić in Rome ter discussie zal worden gesteld. „Als hij zijn functie behoudt, lapt hij het akkoord van Dayton aan zijn laars. Dat is een ernstige daad”, aldus Holbrooke. Hij wilde geen tijdslimiet noemen waarbinnen Mladić zou moeten opstappen: dat, zei Holbrooke, is een zaak van de commandant van IFOR.

Ook Michael Steiner, de plaatsvervanger van 'vredescoördinator' Carl Bildt, waarschuwde gisteren de Bosnische Serviërs: „Het gebrek aan bereidheid om deel te nemen aan het vredesproces zal terugslaan op diegenen die niet meewerken”, zo zei hij.

IFOR-troepen hebben gisteren in een woning ten westen van Sarajevo elf muhajedeën aangehouden — buitenlandse fundamentalistische moslim-strijders die in de Bosnische oorlog hebben meegevochten met de regeringstroepen. Op grond van het vredesakkoord van Dayton hadden alle buitenlandse strijders in Bosnië — onder wie 2.500 muhajedeën — al in januari uit het land verdwenen moeten zijn. De NAVO had eerder laten weten dat alle buitenlandse strijders inmiddels waren vertrokken. Volgens een NAVO-woordvoerder hadden de elf, onder wie vijf Iraniers, veel wapens, munitie en explosieven in hun bezit. Hij sprak van „een terroristisch centrum”. (Reuter, AP, AFP)

Kans op nieuwe vijandelijkheden in Bosnië

De opbouw van de internationale politiemacht in het voormalige Joegoslavië stagneert. De spanning tussen de bevolkingsgroepen neemt toe. Minister Voorhoeve werd gebriefd op het IFOR-hoofdkwartier.

Door onze redacteur WILLEBRORD NIEUWENHUIS SARAJEVO, 16 FEBR. Als de hulp voor wederopbouw en de internationale steun voor een politiemacht zo slecht op gang komt als in deze eerste zeven weken na het 'duurste bestand van deze eeuw' dan is de kans op nieuwe vijandelijkheden in Bosnië groot.

Dat kreeg minister Voorhoeve (Defensie) gisteren te horen op het hoofdkwartier van IFOR (Implementatiemacht Bosnië) in Sarajevo. Volgens de Nederlandse politieke adviseur van de Amerikaanse bevelhebber admiraal Leighton Smith, jhr. P. Feith,

zijn de laatste dagen spanningen ontstaan binnen de Federatie van Kroaten en Moslims, en tussen de Federatie en de Bosnische regering. Zo ook in Bosnische steden waar stukken terrein en huizen moeten worden overgedragen en op lager niveau in de deelgemeenten van Sarajevo. Daar moet de Servische politie verdwijnen en moet de Bosnische regering straks zorgen voor de veiligheid van de burgers, bijgestaan door internationale politiewaarnemers, van wie er nog veel te weinig ter plekke zijn.

Om deze reden, zegt Feith, zijn de premiers van Bosnië, Kroatië en Servië uitgenodigd voor een topconferentie dit weekend in Rome. „Aan het glibberen zoals dat in de tijd van de Verenigde Naties hier gebeurde moet meteen een eind komen. Geven we op één punt toe dan kan het weer mis zijn. De partijen hebben zich in Dayton verplicht om hun afspraken na te komen. In Rome moet dat opnieuw worden bevestigd”.

Voor die politiemacht in Bosnië zijn 1700 buitenlandse adviseurs nodig. Er zijn er 200 aangekomen van wie een aantal slecht Engels spreekt en weinig internationale ervaring heeft opgedaan. Neder-

'Aan het glibberen zoals in de tijd van de VN moet een eind komen'

land is bereid 50 marechaussees naar Bosnië te zenden, maar over de datum van hun vertrek bestaat bij het VN-bureau in Sarajevo nog geen duidelijkheid. Dat geldt ook voor aanbiedingen uit andere landen. Zo ontstaat er een stagnatie bij de uitvoering van het akkoord

van Dayton die de burgerbevolking argwanend maakt.

Feith constateert dat er ook meningsverschillen opspelen binnen de Bosnisch-Servische gemeenschap. Vanuit het hoofdkwartier van Pale komen er wel nog steeds zeer strikte instructies, maar op lager niveau wordt er allereerst pragmatisch gehandeld. Dat geldt ook voor militaire samenwerking. Ook zie je, volgens Feith, dat er verschil in aanpak begint te ontstaan tussen de Serviërs, die onder het hoofdkwartier van Pale vallen, en de Serviërs die zich aangetrokken voelen tot het Bosnisch-Servische leiderschap uit Banja Luka.

Het uitblijven van wederopbouw is volgens Feith te wijten aan de lange procedures van internationale hulporganisaties. De Wereldbank bijvoorbeeld wil praten over effecten op lange termijn, terwijl het nu alleen gaat om noodhulp om de stad weer enigszins leefbaar te krijgen, wegen en bruggen te repareren, telefoon, waterleiding en gas- en elek-

Berechting oorlogsmisdadigers is geen bijzaak

14-2-96

ANALYSE

Van onze correspondent

BELGRADO

De NAVO-vredesmacht doet graag geloven dat de berechting van oorlogsmisdadigers een bijzaak is van de uitvoering van het vredesakkoord in Bosnië. Maar de reacties op de overdracht van Bosnisch-Servische officieren aan het VN-tribunaal heeft duidelijk gemaakt dat Serviërs en Moslims daar heel anders over denken. Het lot van de officieren kan van grote invloed zijn voor het slagen van het vredesproces in het voormalige Joegoslavië.

De Serviërs in Bosnië hadden verwacht dat de twee snel vrij zouden komen. De beelden van de officieren die, omgeven door NAVO-soldaten, aan boord werden gebracht van een militair transporttoestel, zal de Bosnische Serviërs aan het denken zetten.

Generaal Djordje Djukic en kolonel Aleksa Krsmanovic zitten in voorlopige hechtenis. De mogelijkheid bestaat dat aanklagers van het

tribunaal na ondervraging besluiten dat er niet genoeg bewijs is om hen in staat van beschuldiging te stellen.

In dat geval is de deportatie een handige manoeuvre geweest om de Serviërs uit handen te krijgen van de Moslim-autoriteiten.

Als Djukic en Krsmanovic in staat van beschuldiging worden gesteld, kan dat vergaande gevolgen hebben. Ze verschillen van de 45 Serviërs en zeven Kroaten die nu op het opsporingslijstje van het tribunaal staan. Dat zijn voornamelijk mensen die leiding gaven aan eenheden die buitensporige wreedheden begingen.

Djukic en Krsmanovic lijken niet meer dan radertjes in de Servische oorlogsmachine. Ze brachten het grootste deel van de oorlog door achter hun bureau in het legerhoofdkwartier in de bergen bij Sarajevo. Als deze officieren in staat van beschuldiging kunnen worden gesteld, zo zullen de Bosnische Serviërs redeneren, wie dan niet?

Generaal Djukic en kolonel Krsmanovic waren voor de oorlog

officier in het Joegoslavische Volksleger (JNA). Toen Bosnië-Herzegovina formeel onafhankelijk werd, bleven zij, zoals de meeste officieren van Bosnische komaf, dienen in het Servische leger in Bosnië. Djukic werd plaatsvervangend hoofdlogistiek.

Het Bosnisch-Servische leger

Milosevic' positie kan nu ook in gevaar komen

was volledig uitgerust met het materieel van het JNA, werd geleid door JNA-officieren en bijgestaan door voormalige JNA-collega's in Servië - en kreeg informatie, munitie, en wellicht ook uit Belgrado.

Daarom kon de Servische president Milosevic de beroepsofficieren gebruiken om het vredesakkoord er bij zijn volksgenoten in Bosnië door

te drukken. De samenwerking tussen de NAVO en het Bosnisch-Servische leger verliep tot voor kort dan ook beter dan met de burgerautoriteiten onder leiding van Karadzic.

Door de deportatie van Djukic en Krsmanovic bestaat de kans dat de Bosnisch-Servische officieren, die een grote kameraadschappelijkheid aan de dag leggen, zich tegen het vredesakkoord keren. De commandant van het Bosnisch-Servische leger, Ratko Mladic, is bovendien een persoonlijke vriend van de gedepoteerde generaal.

Hoewel het aanzien van Mladic onder de Servische bevolking in Bosnië niet meer zo enorm is als in het begin van de oorlog, beschikt hij nog altijd over een behoorlijk gezag.

De Servische president Milosevic moet voorzichtig manoeuvreren. Hij heeft al zijn kaarten op het vredesakkoord gezet, maar kan het zich niet permitteren de steun van het Bosnisch-Servische leger te verliezen. De Joegoslavische autoriteiten verklaarden niet voor niets dat de actie van het tribunaal wantrou-

wen en onzekerheid zaait onder de Bosnische Serviërs.

Bovendien moet de Servische president rekening houden met zijn eigen leger. Het is een publiek geheim dat de Joegoslavische officieren zich vernederd voelen door het vredesakkoord en de maatregelen om de bewapening van het leger te beperken.

Door de deportatie van hun collega's zal het ongenoegen verder groeien. Bovendien waren sommige officieren, waaronder legercommandant Perisic, in het begin van de oorlog zelf actief in Bosnië. Als zij gaan praten tegen het tribunaal kan Milosevic' eigen positie in gevaar komen.

De NAVO-vredesmacht had gehoopt dat het probleem van de oorlogsmisdadigers zich vanzelf zou oplossen en deed zijn best de andere kant op te kijken. Door stom toeval - twee hoge Servische officieren die de weg kwijt raakten en in handen van de Moslim-politie liepen - is die opzet in het water gevallen.

Bart Rijs

Besluit Serviërs kwestie van weken

Van onze verslaggever

AMSTERDAM

Binnen enkele weken wordt duidelijk of de twee Bosnisch-Servische officieren die maandag in Scheveningen gevangen werden gezet, in staat van beschuldiging kunnen worden gesteld.

De openbare aanklager bij het Joegoslavië-tribunaal, Goldstone, verwacht dan over voldoende belastend materiaal tegen het tweetal, generaal Djordje Djukic en kolonel Aleksa Krsmanovic, te beschikken om ze voor de rechters te brengen.

Mocht hij daar niet in slagen, dan worden de twee op vrije voeten gesteld en mogen ze terug naar Bosnië. In dat geval bestaat nog de mogelijkheid dat het tribunaal het duo wil laten getuigen tegen andere verdachten.

Met name generaal Djukic zou zo hoog in rang zijn dat hij belastende verklaringen tegen de Servische president Milosevic kan afleggen.

Djukic en Krsmanovic zijn formeel nog niet in staat van beschuldiging gesteld. Maar volgens woordvoerder Christan Chartier van het tribunaal waren er wel voldoende aanwijzingen om ze voor verdere ondervraging naar Den Haag te brengen.

14-2-96 Tot maandag zat in de Scheveningse gevangenis, waar een cellenblok voor de VN is gereserveerd, nog slechts één verdachte, de Bosnische Serviër Dusan Tadic. De drie worden bewaakt door VN-personeel.

Djukic en Krsmanovic zijn gisteren nadrukkelijk op hun rechten gewezen. Dinsdag was nog niet bekend welke advocaten hen zullen verdedigen. Djukic heeft verzocht om bijstand van Toma Fila, een van Servië meest gerenomeerde advocaten; in een telefonisch onderhoud zou Fila hebben toegezegd. Volgens Chartier zullen de twee alleen in het bijzijn van hun advocaten worden verhoord.

De woordvoerder verklaarde dat er geen twijfel bestaat over de medewerking van NAVO-militairen in Bosnië bij de arrestatie van van oorlogsmisdaden verdachte Bosnische Serviërs. Ze hebben een lijst met verdachten. Niettemin blijken niet alle commandanten hun tijd en energie in deze politierol te willen steken. Maandag zeiden Amerikaanse functionarissen een onderzoek te willen instellen naar berichten als zou de Bosnisch-Servische leider Karadzic meerdere IFOR-posten zijn gepasseerd zonder te zijn aangehouden.

ZATERDAG 17 FEBRUARI 1996

Zorgen VS over Bosnisch 'kamp voor terroristen'

DUSINA/ WASHINGTON, 17 FEBR. De Verenigde Staten hebben „uiterst verontrustende” informatie ontvangen dat Bosnische regeringsfunctionarissen betrokken waren bij een „trainingskamp voor terroristen” bij Sarajevo dat donderdag door de NAVO werd ontdekt.

Volgens een woordvoerder van het State Department hebben de Verenigde Staten de Bosnische regering om uitleg gevraagd, en verwachten zij „volledige medewerking”. In het „trainingskamp” in een sikalet in een afgelegen vallei dat donderdagmiddag door de NAVO-macht IFOR werd ontdekt, leidden volgens Washington vijf Iraniers, „van wie sommigen mogelijk over diplomatieke status beschikten” Bosnische regeringsagenten op. IFOR sprak overigens van drie Iraniers, allen met de diplomatieke status.

De aanwezigheid van buitenlandse strijders - mujahedeën - in Bosnië na 19 januari is geheel in strijd met de vredesakkoorden van Dayton. Zij worden beschouwd als ernstige bedreiging voor de NAVO-troepen. De Amerikaanse woordvoerder wees erop dat als dit probleem niet wordt opgelost, de Amerikaanse belofte het Bosnische regeringsleger te oefenen en uit te rusten op losse schroeven komt te staan. Het onderwerp wordt volgens een van de belangrijkste die worden aangesneden tijdens het crisisberaad in Rome, dit weekeinde, van de Servische,

Kroatische en Bosnische presidenten met de buitenlandse bemiddelaars van de contactgroep over het vredesproces in Bosnië.

In het chalet, waar journalisten gisteren werden rondgeleid, lagen onder andere kinderspeelgoed gevuld met explosieven, sluipschutergeweren en detonators. Een map bevatte een operationeel plan voor de ontvoering van een Servische verbindingsofficier uit een gebouw in Sarajevo. Een portret van wijlen de Iraanse geestelijk leider imam Khomeiny lag op een tafel.

De Bosnische autoriteiten spraken de beschuldigingen van NAVO-zijde gisteren tegen. Volgens hen huisvestte het gebouw een legale opleiding voor „antiterreureenheden van het ministerie van binnenlandse zaken om oorlogsmisdadigers aan te houden”. IFOR-commandant admiraal Leighton Smith zei dat president Alija Izetbegović op zijn beurt hem had verzekerd dat „dit een oud opleidingscentrum was, dat in feite werd gesloten en dat de mensen die we er aanhielden (naast de Iraniers ook acht Bosniërs) daar waren om alle uitrusting te verwijderen”.

Een van de Iraniers, die over een diplomatiek paspoort beschikte, werd onmiddellijk vrijgelaten. De overige twee hadden geen diplomatieke onschendbaarheid. Zij werden samen met de Bosnische arrestanten aan de Bosnische regering overgedragen, die had beloofd hen te berechten dan wel uit te wijzen, voor zover het over buitenlanders ging. (Reuter, AFP,

VRIJDAG 9 FEBRUARI 1996 9

de Volkskrant

● Obstakels in Bosnië

VEELBELOVEND, maar kwetsbaar. Die kwalificatie blijft van toepassing op de over Bosnië neergeaalde vrede van Dayton. Nu de eerste fase van het vredesproces vrijwel met succes is afgerond, komen de obstakels in het vizier.

Concreet gaat het om een reeks op het eerste gezicht nogal ongelijksoortige kwesties. De haperende overdracht van de Servische wijken van Sarajevo aan het Bosnische centrale gezag; het fervente verzet van Kroatische nationalist tegen het opheffen van de deling van de stad Mostar; ongeduld bij de regering in Sarajevo; onduidelijkheid over de prioriteit voor het vervolgen van oorlogsmisdaden en mistigheid over de taakverdeling tussen de IFOR-militairen en de 'burgers', zijnde de VN-politie en de Hoge Vertegenwoordiger Bildt.

Dit klinkt bedenkelijk, als een opeenhoping van dilemma's. Neem Mostar. De prachtigste decreten van EU-bewindvoerder Koschnick halen weinig uit, wanneer niemand bereid of in staat is om ze af te dwingen. Een ernstige zaak, want wanneer in Mostar geen *modus vivendi* wordt bereikt, wankelt de hele federatie van Moslims en Kroaten.

Of neem het vervolgen van oorlogsmisdaden. Het Tribunaal in Den Haag heeft een lijst met verdachten onder wie Karadzic, Mladic en enkele prominente Kroaten, maar IFOR noch een andere internationale organisatie maakt een betel-

ren. De hierdoor getergde Bosnische regering heeft in arren moede zelf enkele arrestaties verricht, tot tevredenheid van het Tribunaal, maar tot ongenoegen van IFOR, waar men zich zorgen maakt over de vijandige reacties van de Bosnische Serviërs.

Op een wat abstracter niveau zijn deze dilemma's te herleiden tot twee fundamentele vragen: hoe kunnen - om met Koschnick te spreken - de muren van haat in de hoofden van de mensen worden afgebroken? En: hoe kunnen de Bosniërs (van alle etnische groepen) die dank zij de prille vrede zijn gaan verlangen naar een normaal leven, worden aangemoedigd die wens door te zetten, zonodig tegen de oude leiders in?

Zo bezien is er minder sprake van dilemma's dan van leemtes bij de uitvoering van Dayton. Het gaat niet om vrede of gerechtigheid, want zonder een minimum aan gerechtigheid en het uitschakelen van de ergste oorlogsstokers is de vrede op termijn kansloos.

De kracht van Dayton was de herwonnen geloofwaardigheid. Het zou een ramp zijn als die weer te loor gaat. Wie in Mostar de orde handhaaft en wie Karadzic arresteert, IFOR of een - versterkte - internationale civiele politie is uiteindelijk slechts een kwestie van vorm. Dat probleem moet wel dringend worden opgelost, want anders zal de tijd niet vóór, maar tegen de vre-

VS: obstructie vrede in Bosnië is onacceptabel

BOEDAPEST, 10 FEBR. De Verenigde Staten hebben de Bosnische Serviërs gisteren gewaarschuwd dat zij obstructie van het vredesproces in Bosnië niet zullen tolereren. De Amerikaanse topdiplomaat Richard Holbrooke zei dat dreigementen van de Serviërs onacceptabel zijn. Ook de hoogste Amerikaanse militair, generaal Shalikhvili, zei de Bosnische Serviërs de wacht aan.

Tijdens een bezoek aan Hongarije zei Holbrooke dat ook de Bosnische Serviërs gebonden zijn aan het vredesakkoord van Dayton. De Amerikaanse onderminister begint morgen aan een reis van enkele dagen naar Sarajevo, Belgrado en Zagreb om het vredesproces in Bosnië weer op gang te brengen. De spanning in Bosnië is opgelopen sinds de moslims een groep Bosnisch-Servische militairen hebben gearresteerd.

De NAVO heeft geen contact meer met de belangrijkste Bosnisch-Servische legercommandanten. De NAVO sprak gisteren van een „onheilspellende” ontwikkeling. De Bosnisch-Servische commandant, generaal Ratko Mladic, had donderdag al aangekondigd alle contacten met de NAVO-vredesmacht IFOR af te breken, uit protest tegen de arrestaties.

Net als Holbrooke reageerde ook generaal John Shalikhvili gisteren verbolgen op de opstelling van de Bosnische Serviërs. Hij verzekerde dat IFOR vastberaden zal reageren: „Degenen die denken dat ze IFOR kunnen bedreigen en dat als een onbelang-

rijk probleem beschouwen, vergissen zich ernstig.”

Tegelijkertijd heeft de Amerikaanse generaal bij de Bosnische autoriteiten aangedrongen op een betere behandeling van de acht gearresteerde Bosnisch-Servische militairen. In een kennelijke poging de spanning te verminderen, vroeg Shalikhvili om vrijlating van de arrestanten die niet van oorlogsmisdaden worden verdacht. Ook zou het Rode Kruis de gevangenen moeten kunnen bezoeken.

Binnen het kamp van de Bosnische Serviërs openbaarde zich gisteren nieuwe verdeeldheid. Burgemeester Maksim Stanisic van de door de Serviërs gecontroleerde buitenwijken van Sarajevo kondigde aan dat hij de grens met de moslim-Kroatische federatie niet zal sluiten. Daarmee trekt Stanisic zich niets aan van de door Mladic afgekondigde boycot van alle contacten, zowel met de moslims en Kroaten als met de NAVO en internationale bemiddelaars.

De Kroatische regering diende gisteren een wetsvoorstel in dat de uitlevering mogelijk moet maken van vermeende Kroatische oorlogsmisdadigers. Daarmee geven de autoriteiten in Zagreb te kennen dat zij medewerking willen verlenen aan het Joegoslavië-Tribunaal in Den Haag. Kroatië staat onder internationale druk om zeven Kroaten uit te leveren die door het Joegoslavië-Tribunaal in staat van beschuldiging zijn gesteld. (AP, Reuter)